

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANABİLİM DALI**

**15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNİN BASTIRILMASINDA
SOSYAL MEDYANIN ÖNEMİ**

ALİ EMRAH KURTULAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Cengiz Erdal

EYLÜL- 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNİN BASTIRILMASINDA
SOSYAL MEDYANIN ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali Emrah KURTULAN

Enstitü Anabilim Dalı: Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

“Bu tez 17/09/2021 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Neda Üçer	Başarılı
Doç. Dr. Cengiz Erdal	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Çalapkulu	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmaları.)

ALİ EMRAH KURTULAN

17.09.2021

ÖNSÖZ

Bu yolda desteğini, ilgisini esirgemeyerek bana yol gösteren değerli danışmanım ve hocam Doç. Dr. Cengiz ERDAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür ederim...

Ali Emrah Kurtulan

17.09.2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
GRAFİK LİSTESİ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Yeni Medya	5
1.1.1. Yeni Medyanın Tanımı	5
1.1.2. Yeni Medyanın Tarihi	9
1.1.3. Yeni Medyanın Özellikleri.....	11
1.1.4. Yeni Medyanın Kamusal Alandaki Etkisi	16
1.1.5. Yeni Medyadan Sonra Yaşam	17
1.2. Siyasal İletişim Bağlamında Yeni Medya ve 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi ..18	
1.2.1. Siyasal İletişimin Tanımı	18
1.2.2. Siyasal İletişimin Tarihsel Gelişimi	20
1.2.3. Siyasal İletişimin Alanı	22
1.2.4. Siyasal İletişim Parametreleri	22
1.2.4.1. İnovasyonellik.....	22
1.2.4.2. Eşzamanlılık	23
1.2.4.3. Disiplinlerarasılık	24
1.2.5. Siyasal İletişim Yaklaşımlarının Dönüşümleri	24
1.2.5.1. Sosyal Medya ve Araçları.....	26
1.2.6. Sosyal Medya Örgütlenmesi	33
1.2.6.1. Sosyal Medya Örgütlenmelerinde Örnek Olaylar	40
1.2.7. 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimine Giden Süreç	41
1.2.8. 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi	45
1.2.9. 15 Temmuz Darbe Girişiminde Sosyal Medya Örgütlenmesi	49
1.2.10. 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi Süreci ve Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi Kuramı	52

BÖLÜM II: 15 TEMMUZ ASKERİ DARBE GİRİŞİMİ VE SOSYAL MEDYA ÖRGÜTLENMESİNE İLİŞKİN ANALİZ VE YORUMLAR	61
2.1. Çalışmanın Yöntemi	61
2.2. Verilerin Analizi	62
2.3. Bulgular ve Değerlendirme	62
SONUÇ	77
KAYNAKLAR	80
ÖZGEÇMİŞ	93

KISALTMALAR

- BİAK** : Bilişim ve internet Araştırma Komisyon Raporu
ESÇ : Eleştirel Söylem Çalışmaları
FETÖ : Fetullahçı Terör Örgütü

RESİM LİSTESİ

Resim 1:	Başbakan Yıldırım'ın İlk Twitter Bildirisi.....	63
Resim 2:	Turkey Blocks'un Erişim Engeli Duyurusu	65
Resim 3:	Twitter'in Engelleme Duyurusu	66
Resim 4:	Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Facetime Üzerinden Hande Fırat'la Yapmış Olduğu Canlı Yayın Görüşmesi	67
Resim 5:	Cumhurbaşkanı'nın Resmi Hesapları Üzerinden Halkı Sokağa Çağrısı	72
Resim 6:	Binali Yıldırım'ın Resmi Hesabı Üzerinden Halkı Sokağa Çağrısı	73
Resim 7:	15 Temmuz Canlı Yayın Haritası	75

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1:	Cumhurbaşkanı'nın Facetime Çağrısı Sonrası Twitter Kullanım Grafiği ..	76
Grafik 2:	15 Temmuz Gecesi Twitter'da Konuşulan Konuların Yüzdeleri	76
Grafik 3:	Türkçe Tweet Trendi	77

ÖZET

Başlık: 15 Temmuz Darbe Girişiminin Bastırılmasında Sosyal Medyanın Önemi

Yazar: Ali Emrah Kurtulan

Danışman: Doç. Dr. Cengiz Erdal

Kabul Tarihi: 17.09.2021

Sayfa Sayısı: vii(ön kısım)+93 (tez) +1 (ek)

Gelişen teknolojik gelişmelere bağlı olarak tüm iletişim ve geleneksel haber alma biçimlerimiz kökten değişime uğramıştır. Dijitalleşme tüm davranış biçimlerimiz üzerinden etkisini hızla göstermeye başlamıştır. Günümüzün en büyük fenomeni olan sosyal medya platformları değişimin öncüsü durumundadır. Sosyal medya sadece bireysel özgürlüğü getirmemiş aynı zamanda da insanlara kolektif hareket edebilme imkânı da getirmiştir. İnsanlar aynı amaç doğrultusunda örgütlenip birlikte hareket edebilme şansını yakalamış bulunuyorlar. Bu bağlamdan yola çıkılarak araştırmanın amacı sosyal medyanın 15 Temmuz askeri darbe girişiminin bastırılmasındaki rolü ve önemi Twitter örneği üzerinden ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi olarak van Dijk'in "Eleştirel Söylem Analizi" yöntemi esas alınmıştır. 15 Temmuz 16 Temmuzla bağlayan gecede özellikle Facebook ve Twitter üzerinden birçok sayıda hashtag'ler açılmış ve paylaşımlar yapılmıştır. O gece ve o geceyi takip eden ilk üç gün içinde yapılan paylaşımlar daha önce yapılan paylaşımların iki ve üç katı daha fazla olduğu görülmüştür. İnsanlar sosyal medyada örgütlenerek ortak bir direniş göstermişlerdir. Araştırmanın sonuçlarının özellikle sosyal bilimler araştırmalarında farklı düşüncelerin de birlikte analiz edildiği benzer çalışmaların ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 15 Temmuz, Askeri Darbe, Sosyal Medya, Twitter, Eleştirel Söylem Analizi

ABSTRACT	
Title of Thesis: In Suppressing the Importance of Social Media of July 15 Coup Attempt	
Author of Thesis: Ali Emrah Kurtulan	
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cengiz Erdal	
Accepted Date: 17.09.2021	Number of Pages: vii (pre text) + 93 (main body) + 1 (app)
<p>All our communication and traditional ways of receiving news have changed radically due to developing technological developments. Digitalization has rapidly begun to have an impact on all our forms of behavior. Social media platforms, the biggest phenomenon of today, are the vanguard of change. Social media not only brought individual freedom, but also gave people the opportunity to act collectively. People have a chance to organize and act together for the same purpose. Based on this context, the aim of the study was to evaluate the role and importance of social media in suppressing the July 15 military coup attempt through the example of Twitter. Van Dijk's "critical discourse analysis" method was based on the method of the study. July 15 to 16 on the night connecting many hashtags were opened and shares were made, especially via Facebook and Twitter. The shares made that night and in the first three days following that night were two and three times more than the shares made earlier. People have shown common resistance by organizing on social media. It is believed that similar studies in which different ideas are analyzed together, especially in social science research, will contribute to the relevant literature.</p>	
Keywords: July 15, Military Impact, Social Media, Twitter, Critical Discourse Analysis	

GİRİŞ

Bilgi insanlıkla beraber var olmuştur. Latince ‘informatio’ kökünden gelmekte, şekillendirme, biçim verme, bilgi veya haber verme şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer manası ise enformasyon veya haber iletme şeklindedir (Balay, 2004: 66). Günümüzde ileri gelen kuramcıların benimsediği Bilgi Toplumu nosyonu ise her çeşit bilginin yeni iletişim teknolojileri vasıtasıyla, kişilerin söz konusu teknolojilere ulaşabildiği ve bunları kullanma imkanlarının sağlandığı toplum şeklinde tanımlanabilir (Gürol, 1995: 229).

İnternet teknolojisinin doğuşu ve büyümesi ile yeni iletişim araçları ortaya çıkmaya başlamıştır. Kaynak ve alıcının rollerini değiştiren etkileşim fenomeni, Web 2.0'ın temel yapısını oluşturmuştur. İnternet teknolojisi ile dijital teknolojiler arasındaki yakın ilişki, yeni medyanın kapsamını genişletmiş ve sosyal paylaşım sitelerinin öne çıkmasına neden olmuştur. Sosyal medyada aktif kullanıcıların sayısı buna göre artmaktadır (Çetinkaya vd., 2014: 51). Sosyal medya, kendine özgü yapısıyla bireyleri kendine doğru çekerek ve bireylere yeni bir yaşam alanı yaratmıştır. Sosyal medya günümüz iletişim dünyasının en önemli araçlarından biridir.

Öyle ki, yeni medya kendi bünyesinde sanal kamusal alan gibi yeni yaklaşımları oluşturmuştur. Kullanıcılar oluşan sanal kamusal alanlarda sosyal ve politik paylaşımlarda yaparak bu platforma katkılar sağlamışlardır. Sosyal medya, kamusal alan ile özel alanı ayıran çizginin iyice belirsizleştiği bir ortam olarak da karşımıza çıkmaktadır. Oluşan bu sanal kamusal alan bünyesindeki aktivist eylemler, sosyal hareketlerin de boyut değiştirmesinde etkili olmuştur (Çöteli, 2015: iii).

Çalışmanın Konusu

İnternet teknolojisinde meydana gelen gelişmeler neticesinde oluşan sosyal medya hem Türkiye'de hem de bütün dünyada her yaş grubu ve her sınıfta olan bireylerce yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Twitter, Facebook ve Instagram gibi çeşitli sosyal medya siteleri bireylere sanal topluluk sunmakta düşüncelerin, yorumların, görüşlerin paylaşılmasını mümkün kılmaktadır. Sosyal medya alanlarında herhangi kısıtlama olmadan görsel ve işitsel iletişim mümkündür. Bu anlamda Türkiye'de sosyal iletişim ortamının sosyal/politik kullanımını açısından bir inceleme yapılmaktadır. Siyasi konular bakımından, kullanıcılar sosyal iletişim alanını ulusal konularda tercih etmekte ve

sosyal ağ üzerinden teşkilatlanıp aynı hedef için hareket edebilmektedirler. Bu çalışma içeriğinde sosyal iletişim ağının siyasi, sosyal ve kitlesel harekâtlardaki kullanım etkinliği, rolü ve önemi tartışılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde önemli bir tarih olan 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Türkiye tarihinin akışı içinde büyük bir dönüm noktasına sahiptir. Sivil toplumun askeri cuntaya karşı koydukları ve organize oldukları, hangi şekilde hareket ettikleri ve darbe karşıtı iletileri hangi kanallar aracılığıyla aktardıkları bu süreçte önem görmüştür (Devran ve Özcan, 2016: 72).

Farklı düşüncelere içeren sosyal iletişim ağ alanlarının politik önemi giderek daha fazla artmaktadır. 15 Temmuz 2016'da FETÖ tarafından gerçekleştirilen Darbe Girişimi esnasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın FaceTime üzerinden halkı meydanlara davet etmesi ve halkın sosyal iletişim ağı üzerinden örgütlenip sadece bir merkezden yönetiliyormuşçasına sokaklara çıkıp darbeye engel olmaları sosyal ağın politik gücünü bir kez daha ön plana çıkararak göstermiştir.

15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi'nin önüne geçilmesinde sosyal iletişim ortamının önemi hiçe sayılamaz. Bu durumu darbenin yaşandığı akşam atılan twittler de göstermiş. “Özellikle 8-14 Temmuz tarihleri arasında bir günde ortalama olarak yaklaşık 5 milyon 773 bin 3 tweet paylaşımı yapılmışken, 15 Temmuz tarihinde sayıda %18 artış olmuş ve sayı 6 milyon 804 bin 329 olmuştur. 15 Temmuz darbe girişiminin yaşandığı gece saat 22.00'de başlayan tweet paylaşımları sürekli bir şekilde artış göstermiştir. Bu tweet sayıları, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın FaceTime üzerinden CNN Türk kanalına katılmasından sonra zirveye çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yapmış olduğu açıklama, darbe girişimi ile beraber en fazla tweet atılan konu olmuştur. Cumhurbaşkanlığı resmi Twitter sayfasından 15 Temmuz gecesi yayınlanan “Bu kalkışma hangi aşamaya gelirse gelsin, bu akşam sokaklara sahip çıkmaya devam etmeliyiz. Zira her an yeni bir hareketlenme olabilir” açıklaması darbe gecesinin en fazla etkileşim aldığı tweet olmuştur (www.ntv.com.tr). Bütün bu değerler bizlere sosyal iletişim alanının politik gücünü göstermektedir.

15 Temmuz Darbe Girişimi ve Demokrasi Nöbetlerini konu alan Acar (2018) incelemesinde, Recep Tayyip Erdoğan'ın FaceTime aracılığıyla gerçekleştirdiği örgütlenme çağrısının ardından halkın meydanlara gittiği ve katılımcıların, sosyal

iletişim ağının kullanım süreleri diğer günlerle karşılaştırıldığında yaklaşık olarak 53.04 dakika bir artış olduğunu belirtmiştir.

KONDA'nın (2016) üzerinde durduğu "15 Temmuz Darbe Girişimi" çalışmasında çarpıcı sonuçlar bulunmaktadır. Bu sonuçlar insanların yüzde 65'inin Recep Tayyip Erdoğan'ın FaceTime aracılığıyla yaptığı çağrısından sonra meydana geldiğini ortaya koymuştur.

Çalışmanın Önemi

Çalışma siyasi olaylarda sosyal iletişim ağının teşkilatlanma ve organizasyon açısından etkinliğini ve gücünü belirtmektedir. 15 Temmuz 2016'da Türkiye'de gerçekleşen Askeri Darbe Girişimi'nin toplumsal hareketler bakımından incelenmesi ve darbenin oluşumunun engellenmesinde sosyal iletişim ağının nasıl etkili şekilde icra edildiğinin ispatı açısından önem göstermektedir. Bununla birlikte katılımcıların siyasi olaylarda sosyal iletişim ağından örgütlenme motivasyonları açısından, özgün değerleri kapsamakta ve literatür için önemli katkılar içereceği ve sosyal iletişim ağının politik gücünü, katılımcıların siyasal faaliyetlerde sosyal iletişim ağlarından örgütlenme şekillerini, siyasal ve sosyal olgularda sosyal iletişim ağının kullanım seviyesini belirleme bakımından da değer teşkil etmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma kapsamında 2016'da Türkiye'de gerçekleşen 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin toplumsal hareketler açısından ele alınması ve sosyal iletişim ağının darbeye engel olmada nasıl etkili bir şekilde ele aldığı ispatı hedeflenmiştir. Çalışma içeriğinde aşağıdaki şekilde alt amaçlar belirlenmiştir.

- Katılımcıların siyasal faaliyetlerde sosyal iletişim ağlarından örgütlenme şekillerinin belirlenmesi,
- Siyasal ve sosyal olgularda sosyal iletişim ağının kullanım seviyesi,
- 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin önüne geçilmesinde sosyal iletişim ağının rolü ve öneminin ispatının yapılması,
- Sosyal iletişim ağının politik gücünün gösterilmesidir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın yöntemi olarak Van Dijk söylem analizinde haber metinlerini çözümlediği çalışmalarıyla ön plana çıktığı için, bu araştırmanın yönteminde van Dijk'in "Eleştirel Söylem Analizi" (van Dijk, 1991: 108) yöntemi esas alınmıştır.

BÖLÜM I: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yeni Medya

1.1.1. Yeni Medyanın Tanımı

Medya kelimesinin kökeni Latince'dir ve İngilizce'deki 'medium'un çoğul halidir. Karşı karşıya bir iletişimin yerine, dolaylı biçimde kurulan bir iletişim istendiğinde başvurulan türüdür. Kavram olarak sinema, televizyon, fotoğraf, radyo, reklam, gazete ve dergiler gibi tüm medya organlarını kapsar (Buckingham, 2003: 1, Akt. Göç, 2017: 11). Bu kavramdan anlaşılan; bilgilerin ve mesajların saklanması, bunların uzaktan iletilmesi ve kültürel-siyasi pratiklerin güncelleştirilmesi gibi işlerin bir kısmını veya tamamını yapma imkânı sunan bir iletişim sistemi olmasıdır denebilir (Barbier ve Lavenir, 2001: 7).

Görsel ve yazılı yayınların artışıyla beraber Türkçeye de medya olarak geçen bu kavram, TDK'ya göre tüm medya iletişim ortamı ve iletişim araçları anlamını karşılar. Medya, aynı zamanda insanlar üzerinde kontrol etme, olayları ve yarattığı duyguları değiştirebilme ya da var olanı pekiştirebilme, konuları kutuplara ayırma ve gündem yaratabilme gibi güçlere sahip ideolojik bir tarafa da sahiptir. İşte bu nedenle medya, 'toplum için yararlı olan' ve 'yararlı olmayan' şeklinde iki ayrımla ele alınmıştır. Medyanın ilettikleri, topluma yön verebilir ve ön şemalar oluşturabilir (Özerkan, 2012: 73). Tanımı ve kullanımı bakımından medya kavramı zaman içinde değişim yaşamıştır. İnsanlar gününün önemli bir bölümünü medyaya ayırarak geçirirler. Medya, insanların birbiriyle iletişim kurmak için, güncel olayları takip edebilmek için, çeşitli konularda bilgi alabilmek için vs. gibi pek çok nedenden ötürü kullanılmaktadır. Bu bakımdan ele alınca, gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası olduğu çıkarımına varılabilir (Karaman ve Karataş, 2009: 800).

Yeni medyaya gelecek olursak, bu kavram da medya kavramından ayrıdır. İletişim ve yayıncılık alanında 20.yüzyılın sonlarına doğru yaşanan devrim niteliğindeki ilerlemelerin kitlelere ulaşarak günden güne kendini yenileyen, değişim geçiren, çeşitlenen araçların hepsi yeni medya kavramına dahildir denebilir ancak, henüz herkesçe kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Tanım olarak geniş bir alanı olduğundan bazı kavramlarla da birlikte anılır; yeni iletişim teknolojileri, yeni medya, yeni medya

teknolojileri (Bilişim ve internet Araştırma Komisyon Raporu [BİAK], 2012: 925). Günden güne neredeyse bütün alanlara nüfuz eden, insan hayatını ve alışkanlıklarını önemli ölçüde değiştiren, adeta bedene eklenmiş yeni bir organ halini alan, internet, bilgisayarlar, telefonlar, tabletler, oyun konsolları veya avuç içi veri bankası kayıtlayıcıları, iletişimcileri ve diğer tüm dijital teknoloji araçları olarak da tanımlanır (Binark, 2007: 21).

Yeni medyanın bir tarafı bilgisayar işlemleri, diğer tarafı da iletişime dayalı olan melez bir yapısı vardır. Bu bakımdan ele alındığında bir yeni uyarılma olarak da görülebilir (Törenli, 2005: 88). Fakat söz konusu bu melez yapının anlaşılabilmesi için önce dijital ile analog arasındaki farkı netleştirmek gerekir (Gane ve Beer, 2008: 24, Aktaran: Göç, 2017: 14). Şu şekil bir sınırlandırma hata olacaktır; yeni medyayı yalnızca çoklu bilgisayar ortamları, web siteleri, bilgisayar oyunları, CD-Rom ve DVD'ler olarak sınırlandırmak. Elde edilen ürünlerin yalnızca üretilirken geçirdiği aşamaların yönetilmesi değil; dağıtılması ve sunulmuş şekli de baz alınması gerekir ve bu bağlamın içinde yeni medya olarak tanımlanıp tanımlanamayacağına bakılmalıdır (Manovich, 2001: 16-17). Analog ile dijital arasındaki fark yalnızca bu yöntemle anlaşılabilir. Manovich (2001: 19)'in yorumuna göre yalnızca ürünler değişime uğramamıştır. Bu kültür bilgisayar temelinde bir üretime oturtularak, dağıtım ve iletişim olarak tamamıyla başka bir hal almıştır.

Yeni medya kavramının neyi kapsadığını ve neyin de yeni medya içine dahil olmadığına kararlaştırmak teknolojinin sürekli ilerlemesiyle günden güne daha da zorlaşan bir hal almıştır (Bulunmaz, 2011: 25). Bu durumu kolaylaştırabilmek için bazı kriterler koymak gerekir. Bilgisayar ve bilgisayar tabanlı tüm cihazlara aktarılabilen; yine onlar tarafından erişilebilir olan; numerik şeklinde tanımlanabilecek tüm içerikler; enformasyonun DNA'sı olan tüm elektronik bitlere ve bilgisayar kodlarına dönüştürülebilir olmaları; yeni tekil bir ortama – dijital ortama taşınmış olmaları gerektiği gibi temel kriterler ileri sürülmüştür (Negroponte, 1995: 15). Örneğin; analog bir nesne olan fotoğrafın taranması sonucu bilgisayar ortamına aktarılmasıyla artık dijital duruma geçerek yeni medyanın kapsamına girecektir (Aktaran: Göç, 2017: 13).

Yeni medyaya sekiz farklı fikir önerilmiştir (Manovich, 2003). Ancak bunların açıklanması yapılmadan önce yeni medya ile siber kültür kavramlarının birbirlerinden ayrılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Yeni ağ teknolojileriyle olanaklı olan yeni kültürel

nesnelere siber kültürün alanı değildir. Onun yoğunlaştığı alan ağ kurmaya dayalıdır ve toplumsal olanlarla ilgilenir. Öteki tarafta yeni medya, kültürel konulara ve bilişime odaklanmıştır. Yeni medya aynı zamanda bilgisayar tabanlı bir teknolojinin ürünü olduğundan başka bir işlevi de dağıtım kanalı görevini görmektir. Üçüncüsü de yazılımlar tarafından kontrol edilebilir olması dikkat çekmektedir; çünkü dijital bir veri olma özelliğine sahiptir. Yeni medya halihazırdaki kültürel yazılım uzlaşmalarının bir karması olması da dördüncü fikirdir. Bu karmanın olanak bulması da verilerin temsil edilmesi, erişilmesi ve manipüle edilmesi gibi önceden oluşmuş eski kültürel uzlaşmaların yenileriyle uzlaşması sayesinde. Söz konusu 'eski' kültür olarak geçen insan deneyimleri ve görsel gerçekliğini ima etmektedir; 'yeni'den kasıt ise nümerik olandır (Manovich, 2003: 16-25). Beşincisi; ayrı ayrı kendi dönemlerinde yeni medya olarak tanımlanan fotoğrafçılık, televizyon, telefon ve sinemanın zamanla yeni medya olma niteliğini yitirmiş olmaları konusudur (Wardrip-Fruin ve Montfort, 2003: 20, Aktaran: Göç, 2017: 14).

Klasik kitle iletişim araçlarının yeniye uyarlanması durumuna ek olarak bu yeni ve eski iletişim araçları iç içe geçmiştir (Törenli, 2005: 87). Yeni medyanın, algoritmaların diğer teknolojiler tarafından ya da manuel olarak seri bir biçimde uygulanması altıncı özelliktir. Yeni dönem bilgisayarları programlanabilir özelliğe sahiptir ve tek bir tanesiyle oldukça fazla sayıda algoritma uygulanabilir. Manuel insanlığın belirli teknolojileri benimseyip araç edinse de yine insanların algoritmaları oluşturmasıyla alakalıdır. Yedinci özellik ise yeni medyanın aslında meta-medya olmasıyla alakalıdır ve modern avangardı kodlamaktadır. Meta-medya kavramı ise postmodernizm ile ilgilidir. Yeni medyanın gerçeği filtreleyen bir doğası vardır. Daha önceleri sanatçılar, dış dünyayı temsil etme ve onu ellerinden geldikçe değişik boyutlar içinde görebilmekle ilgilenirlerdi. Ancak zamanla kültürel üretim önem kazanmaya başlamıştır. Bunun sonucunda da şimdiye kadarki medya alanındaki bütün kayıtlar, yazılım-temelli kültürel üretime dönüştürülmüştür ve sanatçı içinse bir ham madde niteliği almıştır. Meta-medya sayesinde yeni bir şeyler üretmek zorunda olmak yerine var olan kavram, tarz ve değişimlerin üstünden yeniden çalışmak mümkündür. Sonuncusuna gelindiğinde yeni medya, Post-II. Dünya Savaşı Sanatı fikirleri ile modern programlamanın birbirlerine bağlanmasıyla ilgilidir. İzleyicinin süre bakımından aktif olarak katılmasını, etkileşimli bilgisayar sanatıyla sağlanmıştır (Manovich, 2003: 16-25; Deliyannis ve

Karydis, 2011). Bütün bu özellikleriyle ele alındığında yeni medyanın geleneksel olandan ayrılmasının kolaylaşacağı varsayılmaktadır.

Yeni medya kavramının 'yeni' olup olmadığı tartışılmakla beraber, eski'yi 'yeni'ye uyarlanma biçimindeki tanımlar incelendiğinde yeni kavramıyla alakalı farklı fikirler ortaya çıkmıştır (Chun, 2006: 3). Adorno'nun 'yeni' kavramına karşı modern sanat kuramlarıyla alakalı bir bakış açısı vardır. Geleneksel olmayan burjuva toplumunda estetik şüpheli bir durumdadır. Modernizm sanatı olumsuzlayan bir gelenektir, sanatın soyut olma özelliği onun metalaşmasının önüne geçer niteliktedir. Modernizm kavramındaki 'yeni'nin karşılığı, o zamana kadar hakimiyet sürmüş eskilerin kullanımının tamamen bırakılmasıdır. Meta toplumunda hedeflenen, 'yeni' özelliği yüklenerek ürün alıcılarının baştan çıkarılmasıdır. Ürünlerin alıcılarının olmasıyla baştan çıkarmaya çalışmaktır. Adorno'ya göre buna hizmet eden olgulardan biri de sanattır. Bahsi geçen bu meta toplumunda sunulan şeyler olduğundan yeni olarak gösterilir; ancak bu yalnızca görüntüden ibarettir. Halbuki 'yeni' ile hedeflenenin önceden yapılmamış yapma şaşkınlık yaratmaktır (Alioğlu, 2011: 92). Adorno sanatın da yeni sınıfına girebileceğini fakat meta toplumunda bir suret olmaktan öteye geçemeyeceğini düşünür. Bu suret de ancak meta toplumundaki hâkim şeylerin suretidir. Bürger'e göre de bir toplumda her şey meta olmuşsa, orada 'yeni' bir şey olamayacağı; bunun sadece yüzeysellikten ibaret bir görsel olacağıdır (Bürger, 2003: 123-124).

Virilio'nun (Lotringer ve Virilio, 2005: 12) da söylediği gibi sanat tüketim ile iç içe girmiştir denebilir. Sonuç olarak sanat yalnızca bir kavram olarak nitelendirilmeye kadar inmiş; bir tek sanatçının üretimi olması gerekirken birçok sanatçının emek verdiği bir sektör durumunu almıştır (Artun, 2014: 19).

Ortaya atılan bazı fikirler incelendiği zaman şu durumlar öne çıkmaktadır; yeni medyanın eski olanı malzeme olarak kullanması ya da her medyanın kendi döneminde, ortaya çıktığı dönemde yeni olduğu ve zaman içerisinde ortaya çıkan bir başka teknolojinin yaygınlaşmasıyla yeni olma niteliğini kaybettiği görülmektedir. Bu durumda yeni medyaya niçin yeni dendiğinin idrakine varabilmek önemlidir. Bu da özelliklerini bilerek mümkün olabilir (Göç, 2017: 14).

1.1.2. Yeni Medyanın Tarihi

Bir çağı adlandırırken en büyük etken o çağda yaşanan değişimdir. Bazı toplumsal gelişmeler meydana gelmiş ve yeni bir çağ başlamıştır, bunun sonucunda da yeni kavramlara ihtiyaç doğmuştur. Sanayi çağının ardından bilgi ve enformasyon alanında pek çok gelişme yaşanmış ve bu teknolojik devrim çağının tanımlanması için; ‘enformasyon çağı’, ‘bilgi çağı’ ‘küreselleşme çağı’, ‘sanayi ötesi çağ’ olarak adlandırmalar yapılmıştır. Bunlar arasında ‘bilgi çağı’ ve aynı anlamı taşıması şart koşularak ‘bilgi toplumu’ kabul edilmiş ve yaygınlaşmıştır. Zaten bütün bu kavramlar bir toplumda bilginin hakim güç olduğunu belirtmek için kullanılır (Yılmaz, 2011: 147).

20. yüzyılın ilk yarısından sonra Bilgi Toplumu, üzerinde sürekli tartışılan ve çok duyulan bir terim haline gelmiştir. Robert Lane ilk defa bu kavramı kullanan kişidir (Dura, 2002: 137). Sanayinin önde olduğu çağdan bilginin önem kazandığı çağa geçiş yaparken geçirilen bu süreç, bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle oluşmuştur. Bilgi bir meta haline gelmiş ve sanayinin ağır teknolojileriyle yer değiştirmiştir. Böyle açıklamalarda bulunan düşünürlere göre bilgi toplumu insanlığa ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda önemli katkılarda bulunacaktır (Bell 1973; Masuda 1981; Toffler 1981 Aktaran: Çelik, 1998: 54). İletişim süresi boyunca kişiler arası giden iletiler kodlanmış veriler şeklindedir. Bu kodlama elektronik, dijital, sözlü veya yazılı olabilir. Bu iletişim türlerinin hepsi ayrı bir araçla yapılır ve hepsi de hayata yön vermektedir. Yaşadığımız dönem de dijital bir çağdır diyebiliriz (İspir vd., 2013:13).

Yeni medya disiplinin doğuşu, gelişen enformasyon toplumuna bağlı olarak bilgisayar ve medya teknolojisi şeklinde farklı iki koldan ilerleyen tarihsel gelişmelerin bir araya gelmesiyle olanak bulmuştur. Lev Manovich'e göre yeni medyayı doğuran sebeplerin başlaması 1830'lu yıllara dayanır. Bu süreç Charles Babbage'in ‘analitik makine’ ve Louis Daguerre’in ‘dagerotip’i icadıyla başlayarak, 20. yüzyılın ortasında modern dijital bilgisayarın geliştirilmesine kadar devam etmiştir. Bir tarafta ‘analitik makine’ ile bilgisayar teknolojileri gelişmeye başlamışken, buna doğru orantıyla ‘dagerotip’le başlayan süreç içinde de medya teknolojisi alanında sesin, metnin, görüntünün, hareketli görüntünün farklı biçimlerle saklama yöntemlerine şahit olunmuştur. Yeni medyanın doğuşu, işte bu tarihi gelişmelerin bir araya gelmesi ve halihazırdaki medyanın sayısal datalara çevrilmesiyle olmuştur. Bu gelişimlerin ikisi de; tüm modern toplumları aynı

ideolojik inancın altına almak için, aynı metinleri, görüntüleri, sesleri yaymak ve aynı zamanda da güncel hayattaki doğum, iş veya sabıkların kaydedilmesi gereksinimlerinden ortaya çıkmıştır. İlki, film, ofset baskı, radyo ve TV sayesinde, ikinci amaç ise bilgisayar ile sağlanmıştır. Modern kitle toplumunu mümkün hale getiren; bilgi işlemin ve kitle iletişim araçlarının birbirlerini tamamlayarak meydana çıkmış ve gelişmişlerdir (Manovich, 2001).

Bilgisayar teknolojileri alanındaki gelişim ilerlerken, diğer yandan da bilgisayar ile iletişimi mümkün kılan internet konusunda da bazı gelişmeler meydana gelmiştir. ABD'de bir taraftan telekomünikasyon ortamında liberalleşmeye gidilmesi durumu varken; ağ teknolojisinin geliştirilmeye önem verildiği bu dönemde diğer taraftan da devam eden Soğuk Savaş'ta üstün gelme ve çıkabilecek sorunlara karşı çözüm yolları arama gayreti vardı. ABD küresel ekonomideki politik gücünü tazeleyebilmesini fırsat olarak gördüğünden; bilgi teknolojilerinin dışa açılması ile küresel bilgi altyapısını yeniden inşa etmeye doğru genişletmiştir. İnternet teknolojisi bu şekilde genişleme gösteren ve liberal olmaya doğru giden bir alanda ve iletişim düzeninin merkezinde doğmuştur. Ancak yine de bunu serbest piyasa güçleri etkileyememiştir. Bu fikrin meydana çıkma sebebi tamamen askeri amaçlara dayalıdır (Schiller, 1999).

ARPANET 1969'da askeri amaçlar için kullanılmak üzere oluşturulmuş internetin ilk atasıdır. 1970'lerin ortalarına doğru internetle iletişim sağlanabilmesi için ağ sisteminin iletişime doğru yayılmasını düzenleyen TCP/IP protokolleri oluşturulmuştur. 1980'lerde, stratejik açıdan önemli olan bu teknoloji alanına ABD Ulusal Bilim Vakfı (NSF) tarafından üniversiteler dâhil edilmiştir. Bunun sonucunda da günden güne artan bir veri trafiği oluşurken, ağın askeri amaçlarla kullanımındaki payda küçülmüş ve NSFNET adıyla ağda yeni ve sivil bir benzeri oluşturulmuştur. Bu ağ hızla üniversitelerin dışına da çıkarak hükümetin birimlerine ve düşünce kuruluşlarına doğru genişlemiştir (Schiller, 1999).

Yeni medya analogu dijitale çevirerek iletişimde kökten değişim yaratmıştır. İnternet sayesinde aranılan tüm bilgilere eşit hızda ulaşılabilmekte, dijital biçimde kodlanan veriler sınırsız çoğaltılabilmekte ve farklı medya türlerinin bilgisayarda gösterilebilmesi mümkün olmaktadır. Manovich modülerlik, otomasyon, değişkenlik, sayısal temsil ve kültürel kod olmak üzere yeni medyanın ayırt edici 5 prensibini belirlemiştir. Sayısal temsilden kasıt ise bütün yeni medya ürünlerinin sayısal kodlardan oluşması demektir.

Görüntüden sesin çıkarılabilmesi, kontrastın değiştirilmesi gibi bazı olanaklar bu belli algoritmalar ile sağlanmaktadır (Başlar, 2013).

İnternetin bireyler arası iletişimde kullanılmaya başlamasıyla birlikte internetin insan hayatındaki yeri daha artmıştır. Zamanla internet üzerinden sürekli iletişim kurulması hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Erdal ve Akçay, 2012). Bu sürecin sonucunda iletişimin dijitalleşen bir hızda yayıldığı görülmektedir.

1.1.3. Yeni Medyanın Özellikleri

Farklı düşünürler, yeni medyanın ayrı ayrı özelliklerini öne çıkarmıştır. Bunlardan bazıları ortak eğilimler içinde olsa da bazıları farklılık göstermektedir. Aslında yeni medyanın tanımı yapılırken, özellikleri de bu tanımların içine dahildir. Bunlar: iletişim veya taşıma kanalları üzerine inşa edilmiş olması; yapay bir belleğe sahip olması; yeniden üretilebilir ve çoğaltılabilir içerik şeklinde sıralanmaktadır (Törenli, 2005: 157).

Alanyazında ise en çok Manovich (2001)'den ve onun öne çıkardığı özelliklerden bahsedilir. Manovich (2001) 'in bahsettiği 5 temel ilke şunlardır:

- Sayısal temsil,
- Modülerlik,
- Otomasyon
- Değişkenlik,
- Kültürel kod olarak sıralanmaktadır.

Manovich (2001) bu beş özelliği şöyle açıklar: Sayısal temsil, yeni medya alanındaki tüm araçların dijital olarak kodlanmasıyla ilgilidir. Bu demektir ki; bütün yeni medya nesnelere sayılarla temsil edilebilir ve bunların hepsi manipüle edilmeye olanaklıdır. Bir algoritmayla dijital bir nesneye müdahalede bulunulabilir, nesnedeki gürültü giderilebilir ya da tam tersine, gürültü eklenebilir.

Modülerlik özelliğiyle yeni medyanın yapısal olarak parçalı bir biçimde olmasına değinilmiştir. Aslında bütün yeni medya nesnelere bir bütün oluşturabilir, aynı zamanda parçalı biçimde kendi özelliğini koruyabilir. Değişik yapılara bürünmüş olsalar da gene de kendi bağımsız formlarını koruyacaklardır. Mesela, bir Powerpoint sunumuna ses dosyası veya hareketli görüntü eklenmesi ve onun düzenlenmesi mümkündür, fakat yine de bu eklentiler yeni ortamda kendi yapısını aynen sürdürecektir. Kısacası yeni

medyanın bütün nesnelere bağımsız parçalardan oluşur ve o parçalar da daha küçük parçalardan oluşur.

Otomasyon ilkesiyle insan müdahalesinin dışına çıkılması belirtilmektedir. Otomasyonla yaratılan medyada ona ulaşılır ve manipüle edilebilir. Buna en iyi örnek Photoshop olacaktır. Photoshop'ta taranan bir görselde var olan hatalar otomatik olarak düzelebilir, gürültü azalabilir ve ışığın tonları da ayarlanabilir.

Değişkenlik ile ifade edilen, bir medya nesnesinin çeşitli ve sınırsız sayıda versiyonlarının oluşabilmesidir. Burada dikkat verilmesi lazım olan Manovich'in (2001) bahsettiği yeni medyanın bütün bu ilkelerinin birbirine bağlı olması ve biri olmadan diğerinin olmasının da mümkün olmadığıdır. Böylece şu da unutulmamalıdır ki; değişkenlik ilkesi kapsamına giren medya nesnesi daha önceki ilkelerden ayrı değildir. Yeni medya nesnesi çeşitli versiyonlara sahiptir; bunun da nedeni, sayısal kodlardan meydana gelmiş olması ve yapısının modüler olmasıdır. Otomasyon ilkesinin tersine, bilgisayarın kendisinin oluşturmasına ek olarak insan eli ve niyetliliği de vardır. Otomasyon ilkesinin aynı zamanda kendi içinde de bazı ilkeleri vardır. Veritabanı, kültürel bir formdur, çünkü insanın ve dünyanın deneyimden doğar. İçerikler ve ara yüzler de birbirlerinden ayrılamaz. Yalnızca bir veriden bir sürü ara yüz elde edilebilir. Öbür taraftan bilgisayarlar kullanıcılara ait bilgileri medya kompozisyonu olarak kullanabilirler. Etkileşimli bilgisayar enstalasyonları, bunun en açık örneğidir. Bilgisayar aynı zamanda sanatsal bir akış oluşturmak amacıyla da kullanılabilir. Mesela bir dansçının yaptığı figürleri görseli, sesleri, şekillerinden bir akış oluşturabilir. Burada ölçeklenebilirlik de önemli bir husustur. Görsellerin, metinlerin veya herhangi bir yeni medya nesnesinin nicel ve sınırlı detaylardan ibaret olduğu savunulmuştur. Bu bakımdan nesneye yaklaşıncaya çok detaylı bir çekim yapabilen ve uzaklaştığında da aldığı detaylar azalan sanal kamera, ölçeklenebilirlik için en iyi örnek olacaktır (Göç, 2017: 16).

Temsil açısından bilgisayarların ve insanın tarihi bir bütünün parçalarıdır ve medyanın bilgisayar ortamında ilerlemesinin en önemli çıktısı da kültürel koddur. İnsan bütünün bir parçası olarak diğer nesnelere de iletişim halindedir; diğer parça da sayılarla temsil edilen ve bilgisayarların okuyabildiği dosyalardır. Özet olarak, yeni medya kültürü ve bilgisayar olmak üzere iki katmandan oluşur ve bu iki katman birbirleri ile etkileşimlidir. Bilgisayar ile insan birleşmiştir (Manovich, 2001: 27-45).

Yeni medyanın, kitlesizleşme, etkileşim ve eşzamansızlık olarak sıralanmış üç tane daha Manovich'in belirlediği özelliklere ek temel özellikleri bulunduğu öne sürülmüştür (William, Rice ve Rogers, 1988, Aktaran: Doğan, 2015: 473). Etkileşimin “gerçek zamanda kullanıcının çevrimiçi iletişim ortamında, iletişimin biçim ve içeriğini değiştirme ve etkilemedeki katılımı” (Steuer, 1992: 73-93) ve “iletişim ortamının değişken bir niteliği ve bir iletişim sürecinde herhangi bir üçüncü gönderimin ya da mesajın bir öncekileri etkileme kapasitesi” (Timisi, 2003: 133) olarak tanımlanabilir. Fakat zaman içinde etkileşim kavramının geldiği anlam farklılaşmaya başlamış hem de çeşitlilik kazanmıştır. Buradaki önemle üzerinden durulan husus yeni medya ve etkileşimdir. Bu bakımdan etkileşim, kullanıcı ile medya içeriğini birbirine yaklaştıran, kullanıcılara birden fazla seçenek sunan ve medyayı bireysel kullanım haline getiren bir kavramdır (İspir vd., 2013: 18). Yani yeni medya açısından etkileşim “iletişim sürecine bu amaç için katılmış teknik düzenlemeler yardımıyla alıcının, verici olabilmesi veya kaynağın mesaj üzerindeki kontrolünü arttırabilmesi” gibi açıklanabilir (Geray, 2003: 18). Değişen etkileşim, “en az iki nesne arasındaki etkileşim vasıtasıyla, nesnelerin birbirlerini davranışsal ya da biçimsel olarak değişikliğe uğratması” olarak da tanımlanmıştır (Öğüt, 2015: 5).

Yeni medya ile birlikte yeni bir kavram da türemiştir: ‘kullanıcı’. Bu da etkileşim bakımından bir ayırım oluşturmaktadır. Yeni medya, kullanıcılarına aktif bir rol kazandırmış, pasif olma durumundan kurtarmıştır. Klasik medyadaki pasif durumundaki birey izlemekten ve okumaktan öteye geçemezken; yeni medya ile birlikte ‘kullanıcı’ haline gelmiştir. Bilgisayarın yalnızca kendisi bile kullanıcıya etkileşimi verebilirken, internet bağlantısı olan bilgisayarlar en üst seviyedeki iletişimi sunabilirler. En düşük seviyedeki etkileşimi sunan medya aracı ise televizyondur. Fakat burada bahsi geçen televizyon şekli, yeni teknolojiler ile bambaşka bir hal almış olan televizyon değildir. Bilgisayardan ulaşılabilen ve internete bağlı televizyonun etkileşim seviyesi ile geleneksel televizyonunki aynı değildir (İspir vd., 2013: 18).

Rafaeli'nin Etkileşimli İletişim Modeli'nde taraflar ortak bir şekilde oluşturdukları bir alan üstünde ya da halihazırda inşa edilmiş olan bir alandaki iletişimin bütün süreçlerine odaklanırlar. Burada taraflar arasında, önceden edinilmiş bilgi ve deneyimlerin alınıp verilmesi durumu vardır (Aktaran: Öğüt, 2006: 3-4). Yeni medyadaki etkileşim farklı biçimlerde oluşur. Bunlar: birey-kitle, birey-birey, birey-teknoloji/içerik etkileşimi

olarak sınıflandırılabilir. Birey-birey etkileşimindeki durum, tarafların birbirlerinden zaman ve mekân olarak uzaktayken iletişim kurmalarıdır. Birey-kitle etkileşiminde ise bir kişinin zamana ve mekâna bağımlı olmaksızın, göndereceği iletinin bireye ya da kitlelere ulaşmasıdır. İletişim sürecinde geri besleme ile de çift yönlülük sağlanmaktadır. Birey-teknoloji/içerik etkileşiminde ise, kişinin iletişim teknolojisi alanından herhangi bir tanesi ile etkileşime geçmesidir (İspir vd., 2013: 19). Bazen, kitlelere ulaşan iletiler kişiye özel olmayabilir; ancak yeni medya ile kişiselleştirilen ve özel olan iletileri spesifik kullanıcılara gönderilebilir buna da 'kitlesizleştirme' denmektedir.

Eşzamansızlık da kişilerin istediği zaman istediği içeriğe ulaşabilmesi durumu ve bir iletiyi de gönderebilmesidir. Aslında, bu açıdan bakıldığında televizyon için de eşzamanlı özellikte olduğu söylenebilir. O an ekranın başında olmayınca, sevilen dizi, film ya da reklam izleyicisi için kaçacaktır. Hem aynı mecrada tekrardan ve istediği anda ona ulaşamayacaktır. Bu açıdan yeni medyada kullanıcılar çok daha özgürdür (William, Rice ve Rogers, 1988, Aktaran: Doğan, 2015: 473).

Yeni medya alanındaki çalışmalarda birçok ortak fikir olmasının yanı sıra, farklı türden özellikler de gelerek yeni görüşler ortaya atılmıştır. Lister (2009: 22) beş tane yeni özellikten bahsetmiştir: Etkileşim, sayısallık, sanallık, hipermetin, ve yayılmadır. Sayısallık ile yeni medyanın kesikli olması belirtilmiştir. Manovich (2001: 27) ile fikir birliğine varılan husus, yeni medya nesnelere tümünün sayılarla temsil edilebilmesidir. Bu yolla büyük verileri değiştirebilmenin ilk izleri 17. yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Bu izler Leibniz'e aittir ve 19. yüzyıl matematikçisi ve mucidi Charles Babbage'a kadar izler birbirini takip etmektedir (Mattelart, 2004: 14).

Bugün, yeni medyanın bazı özelliklerinin sebebiyle kullanıcılar tüketici halini almıştır. Bu özellikler; kullanıcıların etkileşimli olarak ve serbestçe bilgiye erişebilme gücü, kişiselleşebilen medya kullanım şekli ve bunun gibi çeşitli sayıdaki tercih olarak sıralanabilir. Tüm olguların metalaştığı bir toplumda, kıyasla daha kişisel olan bir ortamda üretilen veriler, pazarı besleyebilmek için kullanımı başlamıştır. Fakat gene de kullanıcının her şeye müdahale edebildiği aktif rolü, metinler, görseller ve diğer tüm yeni medya nesnelere değiştirebilme ve yeni anlamlar üretebilme yetkinliği önemini korur (Lister, 2009: 22).

Hipermetin, bağılı metin veya köprülü metin olarak tanımlanabilir (İspir vd., 2013: 43). Yunan kökenli bir kelime olan hiper, “üstünde, ötesinde ya da dışında” anlamlarına gelir. Bu bakımdan hiper metin ağ linkleri ile kendisinin ötesinde/üstünde/dışında metinlere ulaşımı sağlayan bir köprü anlamına gelir (Lister, 2009: 26). İnternetin tüm yapısında bu metinler bulunmaktadır ve yalnızca bu yolla kullanıcı için sınırlar ortadan kalkmıştır. Geleneksel kitle iletişiminin doğrusal şekilde bir yönü vardır. Bir bütünlük içindedir, internet ise detaylarla doludur. Böylece doğrusal sınırlarından kurtarılmış bir iletişim fırsatı sunmaktadır. Hipermetin sayesinde iletişim artık yalnızca doğrusal olarak yapılmamaktadır, katmanlı ve çoklu bir yapıya sahiptir. Kullanıcıya aktif rol veren bu fırsatlar diğer yandan da riskleri de içinde barındırır. Kaybolma veya kopma ihtimalinin de mümkün olduğu hiper bağlar kullanıcılarına sıkıntılı durumlar yaratabilir (İspir vd., 2013: 43). İnternet aleminin en karakteristik özelliği bu hipermetinler olarak kabul edilmektedir. Herhangi bir sayfa içinden bir linke tıklayarak başka bir sayfaya geçmek de mümkündür. Doğrusal biçimde olmayan bir başka enformasyon yolu da budur. Kullanıcı enformasyona istediği yerden ve aşamadan ulaşabilir (Birsen, 2004: 112).

Daha önce de bahsi geçtiği üzere, yeni medya ortamlarındaki bütün veriler sayılara dönüştürülmektedir. Bu sayılar da sıfır ve bir olmak üzere sayısal değerlere dönüşür. Yeni medya sanallık ilkesiyle ‘yeni’ olabilmektedir. Bit’lerle başlayan işlem verilen kodlanması ile devam etmektedir. Entegrasyon, etkileşimli ve dijital kodlar sayesinde 20.yüzyıldan 21.yüzyıla geçiş olanaklı olmuştur. Eski ile yeni arasındaki fark bundan oluşmaktadır. Sayısal özellik de bunu tanımlamak için kullanılmıştır (Van Dijk, 2006: 9).

Genel bir bakış yapıldığı zaman şu özelliklerin vurgulandığı görülecektir: geleneksel ve yeni medya arasındaki farkları açıklamak için Fidler; biçim değişikliği ya da başkalaşım; Lister; dijitallik, Manovich; sayısal temsil, McQuail ise etkileşimli olması özelliği üzerinde durmuştur. Fikir birliğine vardıkları nokta ise, dijitallik, etkileşimlilik, hipermetinlilik ve modülerlik’tir (Aktaran: Yengin, 2012: 126).

Bu birçok özelliğin arasında en önem verileni etkileşim olduğu söylenmiştir. İnsanlar geleneksel medya zamanında pasif halde iken, yeni medyanın doğuşuyla aktif hale geçmişlerdir. Bunu doğuran sebep de etkileşimdir. Böylelikle gönderilen ileti tek taraflı olma sınırından kurtularak boyutlu bir biçim almıştır. Alıcı aynı zamanda kaynak

durumuna da geçerek bilgi sürecinde aktif role girmiştir (Aydoğan ve Kırık, 2012, Akt. Göç, 2017: 19).

1.1.4. Yeni Medyanın Kamusal Alandaki Etkisi

Online yayıncılık (künyesi olan) ve geleneksel medya araçları anayasal olarak belirli hükümlere tabiidirler. Bu mecralarda yapılan haberler yayın yasağı engeline takılabilir ve sansürlenebilmektedir. Hukuki açıdan herhangi bir sorun teşkil etmediği durumlarda bile editörlerin sansürlerine maruz kalabilmektedirler. Oysaki kamusal alan Habermas'ın tanımında olduğu gibi devletle ilgili konularda bireylerin eşit biçimde serbestçe konuşup eleştiri yapabildiği, örgütlenebildiği, herkesçe erişilebilirliğinin olduğu ve özgürlüklerin garanti altına alındığı bir alan olarak tanımlamaktadır (Onat, 2013: 12).

Teknolojik altyapıda meydana gelen dönüşümler de dikkate alındığı zaman kamusal alan tanımının teknolojiyi de içine alacak biçimde genişletilmesi daha gerçekçi olacaktır (Yılmaz, 2012: 250). 21. Yüzyıldaki dönüşüm ve değişimlerle birlikte kamusal ve özel olan alanlar mekânsal boyutunu yitirmiştir. Katılımın sağlandığı yeni alanlar olarak ise siber mekânlar ortaya çıkmıştır. Yitirilen mekânlara karşılık olarak siber mekânlar toplumun nabzının attığı yeni mekânlar olarak faal duruma geçmiştir. Bu değişime paralel olarak özel ve kamusal alandaki roller yerlerini sanal kimliklere bırakmıştır. Yaşanan bu süreci Habermas yeniden feodalleşme olarak tanımlamaktadır. Bu yeni süreçte bireyler arasında ortaya çıkan rasyonel bir diskur geleneksel iletişim türünün yerini almıştır. Habermas'ın ifadeleriyle yeni medya teknolojilerinin yükselişi kamusal alanın yeni bir altın çağı için olasılıklar yaratmaktadır (Saka, 2012: 4).

Geleneksel medyanın siyasal bir süreç içerisinde doğrudan ve dolaylı etkisini şeffaf bir şekilde gösterebilmek mümkün değildir (Doğu vd.,2014: 91). Fakat sosyal medya her kullanıcının özgürce yaptığı paylaşımlar ile şeffaflık kazanmaktadır. Sosyal medyada aktivist hareketlerin yoğun yaşandığı zamanlarda hükümetler sosyal medyaya yönelik sansür girişimleri uygulayabilmektedir. Bu da söz konusu mecra için ciddi bir tehdit teşkil etmektedir (Çöteli, 2015: 73).

Yeni medya kapitalist medyanın ideolojik karakterini ortadan kaldırıp, eleştirel medya içeriği sağlayacak alternatif medya olma konusunda özgürleşimci potansiyelini açığa çıkarmaktadır (Işık, 2013: 52). Alternatif medya araçlarından olan sosyal medya tüm

sansür ve yayın yasaklarına rağmen daha özgürlükçü ve daha geniş alanlar sunmaktadır. Geleneksel bir medyada sansürlenene ya da yasaklanan bir haber Facebook ve Twitter’da rahatlıkla yayılabiliyor. Özellikle Twitter’ın kullanımındaki “trend topic” (konu eğilimi) sayesinde yayın yasağı getirilmiş bir haber milyonlarca kullanıcı arasında kısa sürede yayılabilmektedir (Çöteli, 2015: 73). Böylesi bir durumda önü kesilen ve geleneksel medyada yayınlamayan haberler yeni medya araçları aracılığıyla tüm dünyaya yayılabilmektedir.

Kullanıcıların oluşturdukları profiller, üye oldukları gruplar ve paylaştıkları içerikler sosyal ağların kendi içerisinde farklı bir dünyayı ve yaşam biçimini yaratmasının önünü açmıştır. Katılımcılar ulaştıkları ve yayınladıkları içerik sayesinde kamusal alanı yeniden dizayn etmişlerdir. Yılmaz’ın aktarımıyla, yeni ilişkiler düzleminin yoğun enformasyon akışınca desteklendiği, karşılıklı etkileşim temelinde diyalog ve geribildirim yer aldığı sosyal medya esaslı yeni bir kamusal alan ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2012: 256). Enformasyon akışına vurgu yapmak suretiyle yönetilenler ve yönetim arasında bir ilişki kurmak, kamusal alan nosyonuna dayanmaktadır (Yağan, 2013: 39).

Sosyal medyadaki gruplar ve bireysel paylaşımlarla oluşan kamuoyu, reel yaşamda oluşan kamuoyunu desteklemektedir. Bunun en açık örneğini Facebook gruplarında insanların davetler ile reel mekânlardaki protesto eylemlerine çağrı yapılmasında ve bu grupların sayfalarındaki bildirimlerde görülebilir. Bu haliyle sosyal medya, sivil toplum ile politik alan arasında geleneksel medya araçlarında olduğundan daha fazla bir köprü niteliği taşımaktadır (Yağan, 2013: 47).

1.1.5. Yeni Medyadan Sonra Yaşam

Sosyal paylaşım sitelerinin insan ilişkilerini değiştirdiği ve kişilerarası ilişkileri güçlendirdiği iddia edilmektedir. Cambie ve Ooi tarafından yapılan araştırma, sosyal ağ sitelerinin gerçek dünyada insan ilişkilerini geliştirdiğini ortaya çıkarmıştır. Aynı çalışmanın sonuçlarına göre, sosyal ağ siteleri yeni arkadaşlıklar kurmayı mümkün kılmaktadır. Sanal dünyada gelişen arkadaşlıkların gerçek dünyada sürdürülebildiği ve bu şekilde kullanıcıların yeni bir sosyal çevreye sahip olduğu bir gerçektir. Etkileşim sayısı, kullanıcı sayısının artmasıyla hızlanmıştır ve bu yüksek etkileşim, bireylerin aidiyet duygusuna sahip olmalarına neden olmuştur. Bir grubun veya bir web sitesinin

üyeyi olan bir kişi, zaman içinde grubun kimliğini benimser ve grupla aynı şekilde davranmaya başlar (Güçdemir, 2010: 54). Yeni kazanılan bilgilerini diğer kullanıcılarla paylaşabilirler. Bu şekilde, iki taraflı veya çok taraflı bilgi akışı mümkün hale gelir. Etkileşimli bir iletişim olanağı sosyal medyanın sosyal/politik kullanımına yol ağmıştır. Sosyal medya da alternatif iletişim platformları haline gelmiştir. Geleneksel medyada yayınlanmayan herhangi bir haber, içerik veya resim yeni medyada paylaşılabilir. Böylece geleneksel tüm yasakların da önüne geçilmiş olur (Çetinkaya vd., 2014:53). Birey daha özgürlükçü ve daha yenilikçi bir şekilde farklı kalıplar üzerine kurulmuş yeni bir dünya inşa etmiş olur.

Sosyal medyada insan örgütlenerek sosyal hareketler başlatılabilir. Sosyal medya aktivistleri olarak adlandırılan insanlar toplumu örgütleyebilir, bu da toplumsal hareketlerin sanal ortamdaki gerçekte dünyaya geçmesine neden olur. Bennett'in (2003: 144) çalışmasında dijital iletişim uygulamaları yoluyla vurguladığı gibi, aktivizm farklı bir düzeye taşınır ve bireysel katılımın zaman içinde kolektif katılımı ile yer değiştirir. Sosyal medya ve hareketler sosyal medya üzerinden başlatılabilen ve belli hedeflere erişebilmek için farklı uygulamalar kullanılmaktadır (Çetinkaya vd., 2014:53).

Yeni medya ile birlikte yaşam şekilleri değişmiş ve toplum yeni bir örgütlenme biçimine kavuşmuştur. Bu yeni düzen içerisinde özgürlük, bireysellik ve şeffaflık daha çok ön plana çıkmıştır. Artık her bir birey toplumu harekete geçirci bir etkinliğe kavuşmuştur. Teknolojik gelişimlerinde bunda etkili olduğunu unutmamak gerekir.

1.2. Siyasal İletişim Bağlamında Yeni Medya ve 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi

1.2.1. Siyasal İletişimin Tanımı

Siyasetçilerin belli ideolojik hedeflerini, belirli topluluklara, ülkelere veya bloklara kabullendirmek ve ihtiyaç duyulduğu vakitte uygulamaya koymak, faaliyete geçirmek için birçok çeşitli iletişim türlerini ve yöntemlerini değerlendirmelerine siyasal iletişim denir (Aziz, 2011: 3).

Kentel'e göre siyasal iletişim, sosyal yaşam ile temsil düzeneği arasında bağımsız alan olarak var olan kamuoyunun siyaset ile ilişkiye geçtiği ve siyasal olan partilerin siyasetçilerinin ilgilendiği bir süreçtir (Kentel, 1991: 40).

Süllü'ye göre ise siyasal iletişim, siyasal hareketlerin, siyasal partilerin ve siyasetçilerin yerel, uluslararası ve ulusal seviyede olmak üzere; örgütleri, kitleleri, seçmenleri ve devletleri etkilemek, onları şahsi amaçları doğrultusunda harekete geçirmek için çeşitli mekanizma ve materyallerle yaşama dâhil ettikleri iletişim etkinliklerinin tamamıdır (Süllü, 2010: 3).

Siyasal iletişim kavramı devleti yönetenlerin veya siyasal parti yöneticilerinin millete yaptığı izahlar, paylaştıkları bilgiler ve paylaşılan bilgilerin millet huzurunda anlaşılma düzeyine verilen bir kavramdır (Gönenç, 2007: 89).

Siyasal iletişim, kayıt dışı ekonomi ya da düzenli taşıma kanallarıyla millet arasındaki bilgi değişikliğine denir (Cotteret, 1973: 37).

Siyasal iletişim, siyaset ile ilgili olan ve durumun siyasal yorumunun kontrolünü elde tutmayı amaçlayan ifadelerin çatışma ortamıdır (Walton, 1991:52).

Karahan Uslu'nun ifadesine göre siyasal iletişim, siyasal kuruluş ya da düşüncenin, etkinlikte bulunduğu siyasal mekanizmanın içerisinde milletin desteklemesine ve güvenine erişmek, bununla birlikte iktidar olabilmek için süre ve konjonktürün mecburiyetlerine göre propaganda, halkla ilişkiler araçları ve reklamdaki yararlandığı sürekli olarak oluşturduğu bir ya da iki yönlü haberleşme çalışmasıdır (Karahan, 1996:790).

Siyasal iletişimin açıklaması iletişim kaynaklarında iletişim süreçleri ile siyasal süreçler arasındaki bağlantı konu olan araştırmalardan meydana gelmiş olan gruplar arası bir akademik alan biçimindedir (İletişim Sözlüğü, 2004:256).

Political Communication Dictionary siyasal iletişimle ilgili (Chandler ve Munday, 2011: 325-326'den akt: Kavuncu, 2013:2) üç çeşit açıklama yapmıştır. Bu açıklamalara göre siyasal iletişim:

- İnandırıcı siyasal haberlerin, siyasal reklamların ve siyasal kampanyaların ilk elden kitle iletişim araçları ile oluşturulmasıdır.
- Siyasi hususlar ile ilgili yönlendirilmiş ve kişilerarası iletilerin ikisinin de iletilmesidir.
- Siyasal bilim, kamuoyu ve medya kurumları arasında olan bir alandır.

Çobanoğlu'na göre siyasal iletişimdeki temel amaç, kişileri ikna etmektense birçok kitleyi hedefleyerek, kitlelerin ilgilerini kendi üstüne çekebilmek ve iletilen siyasi mesajın yaygınlaşarak kabul edilebilmesini sağlamaktır (Çobanoğlu, 2007: 45).

Karahan Uslu'nun düşüncesine göre başarılı bir siyasal iletişim hükümet ve partiyle kamuoyu arasında karşılıklı olarak kabul, işbirliği, iletişim ve anlayışın kurulup sürekliliğine yardımcı olmaktadır. Halkın düşünceleri ve sorunlar yönünde yönetime bilgi vererek gereken yargılar ve adımların belirlenmesine yarar sağlamaktadır. Yöneten kişilerin milletin yararı yönünde hizmet verme görevinin zaruretinin gerçekleştirildiğini göstermeye yardımcı olmaktadır (Kavuncu, 2013: 2).

1.2.2. Siyasal İletişimin Tarihsel Gelişimi

Her ne kadar siyasal iletişim çok yeni bir akademik sınıf olsa da, siyaset kadar siyasal iletişimin de kalıcı olan tarihi vardır. Nasıl ki İngiltere'de 1213 yılında Papa III. Innocent'in Kral John'un din kardeşleri arasından ve kiliseden kovma cezası alması gerektiği emrini kilisenin duvarlarına astırarak herkese duyurması gibi, şimdinin politikacıları da iletilerini kamuoyuna iletmek için son zamanlarda bulunan bütün metot ve teknikleri değerlendirmektedirler. İnandırma merkezli bu iletişim stilleri, şu anda devlet dışında ya da içinde sık sık kullanılmaktadırlar (Lilleker, 2013: 12).

Tarihi olarak gelişmesine bakıldığında, antik çağdaki siyasal iletişimin oluşma süreci ve hakikati ile Yeniçağ, Ortaçağ ve çağımızdaki siyasi iletişimin oluşma süreci ve hakikatinde farklılık vardır. Bu farklılık, ulusun canlı bir yapısı olması ve devamlı olarak bir coşkunluk içerisinde olmasından dolayıdır. Teknolojik gelişmeler, nüfus sayısının artması yeni siyasi oluşumları zorunlu hale getirmiş, durum böyle olunca da siyasal iletişim olgusunu ve uygulanışına tesir etmiştir. Mesela, Eski Yunan'da yüz yüze gerçekleşen siyasal iletişim etkinlikleri o zamanın şartlarında geçerliyken, şu anda hızlı nüfus artışı yüzünden böyle bir siyasi iletişim yöntemi hükmünü yok etmiştir (Aziz, 2011b: 20).

Kamuoyunun yoklamaları, televizyonlar ve afişlerin sayesinde reklamcılık etkinlikleri seçim faaliyetlerinde uygulanmaya başlayınca, siyasal iletişim kavramı yaratılmıştır ve bu sebepten siyasal iletişim kavramının kaynaklarda yeni bulunduğu savunulabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında Amerika'da oluşup gelişmiş olan siyasal iletişim kavramı, 60'lı senelerde de Batı Avrupa ülkelerinde etkinliklerini meydana getirmeye başlamıştır (Topuz, 1991: 7). 1960 ABD başkanlık seçmelerinin Nixon ile Kennedy arasında olması, siyasi reklamcılıkta televizyonun başlamasını temsil eder. 1960 seçmelerinde "face to face" biçiminde ifade edilen münakaşaların ilk

olarak önemi, Kennedy’i seçim başarısına götürmesi, ikinci önemi olarak da siyasi reklamcılığın ilk kaliteli gövde gösterisi olması diyebiliriz. 1960’lı yıllarla birlikte, sadece ABD’de bir iletişim aracı olarak tanımlanmayan siyasi reklamcılık, Avrupa’ya, 1970 senesinin orta zamanlarındaysa Türkiye’de yaygınlaşma elde ederek şuanda seçim faaliyetlerinin ana unsuru olmuştur (Çankaya, 2008: 10).

Siyasal iletişim kavramı, yerleşik bir düzene geçilmesiyle beraber kullanılmamış olsa da bu tip etkinliklerin gözlemlendiğini söyleyebiliriz. Siyasal iletişimin ifade şeklinde tanımlanmasındansa faaliyete girmesi önce gelmektedir. Siyasal iletişim etkinlikleri her ne kadar dizgesel olmasa da zamanla değişip, gelişerek deneyim teşkil etmiştir, siyasi iletişimin kendine has tavırlar yaratması ve kavram olarak da gelişmesi tarihi bir zamanda olmuştur. İnsanın kendisini koruyup savunması, parayı kullanıma başlamayıp birikim yapması, milletin düzenini oluşturmaya çabalaması, ticari işlemler yapıp ürünlerin kayıtlarının yapılması gibi sosyal etkilerin sonucu olarak ilk siyasi iletişim ile ilgili etkinliklerle karşılaşmaktadır (Tokgöz, 2014: 19).

Televizyon, radyo, telsiz, telefon, telgraf gibi elektronik cihazların milletin yaşamında yer almasıyla birlikte elektronik haberleşme kişilerin hayatında gözle görünür bir şekilde yer almıştır. 1960’lı yıllarda uydu iletişimlerinin, 1970’li yıllarda bilgisayarın kullanımı, toplum dışında ve içinde güç ve iktidar bağlantılarına değişik bir anlam edindirmiştir. Üçüncü bir devrim olarak bilinen internetin yaşamımızın bir parçası haline gelmesiyle birlikte sanal dünyada piyasa –pazar, iktidar -güç bağları düzgün bir hale gelmiştir (Tokgöz, 2014: 44).

Siyasi iletişimin sorunsuz oluşması, beklenen bir vaziyettir. Ama siyasi iletişim, teknolojik sosyal ve siyasi disiplinlerde birkaç değişimin olmasıyla beraber, biçim ve içerik yönünden değişmiştir. Bu sebepten siyasi iletişime sadece akademik disiplin demek yanlış olur çünkü çalışmaya geçtiği alan yönünden da karışık bir işe dönüşmüştür (Lilleker, 2013: 13). Siyasi iletişimin bilhassa yakın geçmişimizde fazlaca ciddi bir dönüşüm zamanından geçtiğinden bahsetmek mümkündür. Bu duruma bakacak olursak siyasi iletişim aynı zamanda birbirlerine bağlı olan üç süreç atlatmıştır. Bu süreçler: arabuluculuk, pazarlama ve meslekileşmedir. Bu bahsedilen süreçlerin, siyasi iletişimcilerin yöntem ve stratejilerini tespit ettiği ve milletin güveni, katılım ve etkileşim düzeylerinde fazlaca etkisinin olduğu savunulmaktadır. Siyasal iletişimin ustalaştırılması, politikaların yeni biçimlere ve iletişim şekillerine ve yeni iletim

yöntemlerine aktararak izleyicilere ulaşma biçimini ifade eder. Siyasal iletişimcileri esası içine alarak editör ve gazetecilerin çalışma uygulamalarına ve sistemlerine alışmalarını ifade etmek için arabuluculuk kullanılmaktadır. Siyasal iletişimin gelişme süreci ile ilgili bilgilendiren bu detaylı kuram, siyasi iletişim ve teknolojinin hangi metotlarla araştırıldığını ve bu durumun bizleri nasıl etkilediğini anlamamız için kullanılacaktır (Lilleker, 2014: 19).

1.2.3. Siyasal İletişimin Alanı

Siyasal iletişimin hareketli bir yapısı bulunmaktadır. Siyasal iletişim büyür, gelişir ve ilerler. Bunu hem teori hem de pratik olarak inceleyebiliriz. Siyasal iletişim pratikte; siyasetçilerin, gazetecilerin, baskı gruplarının veya sadece kişilerin politik fikirlerini ya da duruşlarını ilettikleri, benimsetmeye çalıştıkları ve belirttikleri bir yardımcı kaynaktır. Graber ve Smith, siyasal iletişimin mahiyetinin yalnızca siyasetçilerle sınırlı olmadığını belirtir. Herhangi bir yolla dolaylı ya da doğrudan siyasetle alakası bulunan iletileri alıyor, işliyor, oluşturuyor ise bunu bir fiile dönüştüren gazeteci, vatandaş ya da topluluk siyasal iletişimin kapsamına girmiş sayılır (Graber ve Smith, 2005: 479).

Siyasal iletişim, siyasetçilerin ya da medyanın elinde tutabileceği bir kavram değildir. Siyaset ile ilgili, doğrudan ya da dolaylı bir ileti, siyasal iletişimin alanına girer. Siyasal iletişimin birden fazla ögesi bulunmasına rağmen temel unsurların başında bu özellik bulunmaktadır. Siyasal kampanyalar ile ilgilenen bir reklam ajansının siyasi parti ile seçmen arasında bir siyasal iletişim kurduğundan bahsedilebilir. Yanı sıra bir milletvekilinin gazetecilere verdiği bir röportaj ya da sıradan bir kişinin paylaştığı ve siyasal fikirlerini açıkladığı tweet de siyasal iletişimin kapsama alanındadır. İletişim sektöründeki teknolojik gelişmeler, kültür çeşitliliği, küreselleşme gibi öğeler standart bir siyasal iletişim uygulamasına engel olur. Siyasal iletişim tüm bu dış faktörlerden etkilenerek değişmeye ve gelişmeye devam eder (Çağlar ve Özkır, 2015: 8).

1.2.4. Siyasal İletişim Parametreleri

1.2.4.1. İnovasyonellik

İnsan davranışlarının teknolojinin gelişmesiyle birlikte yeni bir boyut kazanması ile siyasal iletişim alanının büyümesiyle eş yönlü ilerlemektedir. Bu eş yönlülük siyasal

iletişimin kapsamını genişletiyor ve değiştiriyor. Teknolojik devrimler içerisinde daha net bir iletişim ortamı oluşturulduğu gözlemlenebilir. Siyasal bir partinin temel niteliği iletişimi kesintisiz ve doğru bir şekilde önce iç yapılanmasında sonra ise seçmenleri ve halkı üzerinde kurabilmektir. Bu siyasal iletişim sürecinin doğru ilerlemesini ve başarıya ulaşmasını sağlayacak en önemli adımlardan biridir (Vural, 2010: 159). Örneğin günümüzde, geniş kitlelerle doğru bir siyasal iletişim için partiler, yeni teknolojilerin ürünü olan sosyal medya veya web siteleri gibi doğru mecralardan, doğru hedef kitleyle doğru iletişim kurmalıdır. Sürdürülebilir siyasal iletişim için yenilikçi olmak en önemli bir niteliktir.

1.2.4.2. Eşzamanlılık

Verici - alıcı - kanal - mesaj - geri bildirim iletişimin temelini oluşturan beş unsurdur ve siyasal iletişim oluşturmak isteyen şahıs ya da şahıslarda bu unsurları doğru kullanmalıdır. Temeli sağlam bir aktarım için; “Nasıl ki iletişim olgusu bağlamında öğelerin her birinin işlevli biçimde çalışması ile beraber anlamlı bir iletişim gerçekleşiyorsa, iletişimin bir türü olan siyasal iletişimde de bu özelliklerin etkili kullanımı söz konusudur” (Aziz, 2011: 5).

İletişimin unsurları zamanın gereklerine göre değişir ve yeniden boyut kazanır. ABD seçimlerini değerlendirecek olursak, 1960 yılında Kennedy'nin televizyon sayesinde oluşturduğu siyasal iletişim (karşılıklı seçim konuşmaları ve retorisi kullanmanın önemini vurgulayan ilk örnek) ona hem seçimi hem de milyonların sevgisini kazandırmıştır. 2017 yılındaki ABD başkanlık seçimlerine baktığımız zaman, 1960'lı senelerin seçimlerinde kampanya stratejisi ile şimdiki zamanda başkanlık seçiminin kazanılmayacağı gözle görülmektedir. Kennedy zamanı ile Donald Trump için çalışılan ve “Make America Great Again” sloganlı siyasal iletişim faaliyetleri mukayese edilemez. Sosyal medya devrinde sürdürdüğü ve onu başarıya götüren internet kampanyaları devamlı değişim içinde olan siyasal iletişim faaliyetlerinin önemini gösterir. Yalnızca kampanya açısından değildir bu değişim. Siyasal iletişimin değişimini belirtirken en dikkat çeken örnekler içinde Arap Baharı örneği ve domino taşı gibi arka arkaya patlak veren devrimler gösterilebilir. Devrimlerin odağında bulunan sosyal medya, çok genç fakat güçlü bir araç konumundadır. Burada yalnızca kanalın değil aslında vericinin, alıcının, iletinin hatta geri bildirimlerin bile siyasal iletişim sürecinde

devamlı olarak değişip kendini yenilediğini görürüz. Milletler zamanla değişir ve bununla birlikte siyasal iletişimde yeni bir boyut kazanır. 1960'lı senelerde televizyonun gücünün siyasal iletişim üstündeki mutlak hakimiyeti ve siyasete sonradan televizyon etkisi ile kazandırılan toplumsal boyut günümüzde internet devrimi, yeni medya materyalleri ile beraber özelleştirilmiş nitelik kazanmıştır. Artık herhangi bir aracıya ihtiyaç duymadan yöneticiler toplum arasındaki engeli ortadan kaldıran yeni iletişim teknolojilerinden faydalanmaktadır (Kurtuluş, 2018: 5).

1.2.4.3. Disiplinlerarasılık

Siyasal iletişim disiplinlerarası bilim dalıdır. Birçok ana bilim dalı yönünden vazgeçilmez bir değere sahiptir. Çeşitli yorumlar edinilmesi ve değişik yönlerden değerlendirilmesi buna bağlanabilir. İstatistik, tarih, sosyoloji, psikoloji gibi çeşitli bilim dalı stratejilerin meydana getirilmesinde ve siyasal iletişimin geliştirilmesinde fazlaca önemi vardır. Siyasal iletişime dâhil olan yeni cevaplar ve yeni tanımlamalar, konunun başlarında da bahsettiğimiz gibi sürekli gelişme göstermektedir. Bu gelişmeyi takip etmek için siyasal iletişimin tarihsel gelişim süreci ile ilgili düşünce sahibi olmak gerekmektedir (Kurtuluş, 2018: 5).

1.2.5. Siyasal İletişim Yaklaşımlarının Dönüşümleri

“Ağ Toplumunu” olarak ifade edilen yeni toplum internet devrimiyle oluşturulan bir toplumdur. Genel anlamda “Ağ toplumu olarak ifade edilen bu toplum tipi kendinden önceki toplum tiplerinin aksine çok hızlı bir şekilde dünyanın çok büyük bir kısmına yayılarak toplum yapılarını dönüştürmeye başlamıştır” (Köseoğlu ve Al, 2013: 109). Bu durumu hem teknolojinin kişi davranışlarına etkileri hem de küreselleşmenin getirisi olarak düşünebiliriz.

Yeni küreselleşme dalgası, bir yandan kitle iletişim yapılarını değiştirerek “siyasal iletiş” biçimini baştan yapılandırmakta ve toplumları kültürel dönüştürmeye imkân sağlayacak aracı yapıları oluşturmaktayken diğer yandan siyasal yapılar üzerinden ulusal düzeyde kültürel, idari ve toplumsal her türlü kısıtlamaları ve geleneksel yönetim yaklaşımlarını geçersiz kılar (Paçacı, 2013: 120).

Teknolojik gelişimlere ve globalleşen dünyaya uyum sağlayan veya sağlamaya çalışan siyasal iletişim metotları yeni gereksinimlere cevap verecek ve ağ toplumuna seslenecek

bir boyutta çevrilmelidir. Bilhassa yeni medya ortamlarında siyasal iletişim metotlarının varlığını sağlamlaştırması ve daha randımanlı iletişim kuracak yöntemler araması önem göstermektedir (Kurtuluş, 2018: 37).

Yeni kuşak alışkanlıkların sağladığı kolaylıklar, kişilerin çeşitli alanda kendilerini gösterip öne çıkarabildikleri özetle kişilerin kendilerini kanıtlayabildikleri ortamlar oluşturur. Neticede bir sınıfa dahil olma, onaylanma, kabul edilme ve kendini gösterme gibi insani istekler sosyal medya aracılığıyla karşılanabilir bir yapıya sarınır. Siyasi kişilerin sosyal medya araçlarını aktif ve etkin biçimde kullanması Türkiye ve dünyada vazgeçilmez bir hal almıştır. Bilinirliğin artması, durum değerlendirmesinde bulunmak, interaktif iletişim kurmak, daha fazla kişiye ulaşmak yalnızca bu biçimde mümkün olmaktadır (Aktan, 2017: 66).

Sıradan bir vatandaşın aktivist bir yapıya sahip olması online ortamlarda kolayca oluyorsa, siyasetçilerin de interaktif bir iletişim kurması bu yerlerde mümkün kılınmıştır. Mesela; bir siyasi partinin çeşitli görevlerinde aktif rol üstlenmeyecek genç bir birey düşünelim, bu birey sosyal medya aracılığıyla siyasi partinin paylaşımlarını beğenerek, anketlere katılarak, sayfaların takipçisi olarak, siyasi partinin gönderilerini bizzat paylaşarak aslında siyasi partinin aktif bir biçimde azası olabilir. Sosyal medya hem kişinin davranışlarını biçimlendirir hem de ulaşılabilir platformlar oluşturduğu için tercih edilmektedir. Özetle sosyal medya oluşmadan önceki dönemde, o zamanın nesline ait bir kişi destekçisi olduğu partiye yalnızca oy verirken; sosyal medyanın yaygınlaşması ile şimdi kişiler; parti adına paylaşımlarda bulunabilir, beğenide bulunabilir, oy verir, sayfalarını takip edebilir. Birçok yöntem ile desteklediği tarafı belirtip etkileşim içinde olur (Kurtuluş, 2018: 37).

Sosyal medya üzerinden siyasal iletişimin daha fazla olanaklara sahip olduğu görülmektedir. 2013 yılında Gezi Parkı olayları bu çerçevede önemlidir. Gezi Parkı'nda, "Yeni medya ortamlarında tanışarak buluşan ve o zamana kadar ön planda olmayan kesimler topluma düşüncelerini aktarma gücünü elde etmişler ve bu sayede geniş bir kitle tarafından tanınır olmuşlardır" (Sayımer, 2014: 108).

Yeni kuşağa veya yeni kuşak alışkanlıklarının oluşturduğu ortamlara erişmeyi amaçlayan bir siyasal iletişim stratejisi şartlar nasıl olursa olsun sosyal medyadan ve yeni medyadan bağımsız hayal edilemez. Şimdiki zamandaki birey hal ve tavırları göz önüne alındığında bundan sonra bilgi kaynağı olarak kullanılan yeni medya

ortamlarında medya kullanan kişiler kendilerini simgeleyecek olan vekillerle, savundukları parti liderleriyle ve sebep ne olursa olsun savunduğu siyasilerle aynı ağ ortamında bulunmak ve bu platformlardan onları gözleyebilmek istemektedir. Artık sosyal medya siyasal iletişim için olmazsa olmazlardandır (Kurtuluş, 2018: 37).

1.2.5.1. Sosyal Medya ve Araçları

Literatüre baktığımızda, sosyal medyanın belirli bir tanımının olmadığı görmekteyiz. Danışmanlar, internet uzmanları ve akademisyenler kendi sosyal medya tariflerini oluşturmuşlardır. Sosyal medya Kaplan ve Haenlein (2010)' a göre, kullanıcıların Web içeriklerinin içerik ve değişim yaratmalarına imkân veren teknolojik ve ideolojik temelleri üzerine oluşturulmuş internet tabanlı uygulamalar topluluğudur. Postman (2008) ise katılımcı iletişim, bilgi yaratma ve paylaşma ile yaratılmış, topluluk oluşturma, neredeyse devrim olarak düşünebileceğimiz Web tabanlı uygulamaların en güncel içerik biçimi şeklinde ifade etmiştir. Bolton vd. (2014), sosyal medyayı en genel anlamıyla kullanıcıların türlü içerikler oluşturabilecekleri ve bunları paylaşabilecekleri çevrimiçi bir hizmet olarak tarif etmiştir.

Sosyal ağlarla ve internet tabanlı yeni medya deneyimi ile birlikte kamusal-özel alan zıtlıkların yok olup 'özel olan kamusaldır' a çevrildiği görülmektedir, çünkü sosyal medya kamusal bir alana aitmiş gibi hissedilse de bu his özel alandaki muhabbetlere kadar uzanır ve özel alanda yaşanır. Hem görsel hem de yazılı basın, teknolojinin iletişime olan yardımlarından nasibini almış, teknolojiye olan gelişimlere ayak uydurmak mecburiyetinde kalmış ve devamlı yenilenme aşamasına başlamışlardır. İnternet bu teknolojik gelişimlerin ilk sırasında bulunmaktadır. Bu yönde teknolojik değişimlere ayak uydurmaya çalışan medya araçlarından televizyon kanalları ve gazeteler, internetin yaygınlaşmasıyla beraber öncelik olarak çevrimiçi platformda kendi web sitelerini meydana getirmiş, televizyon kanalları günlük haberleri ve yayın akışlarını, gazeteler ise kâğıt üzerindeki içeriklerini hiç değiştirmeden bu sitelere yükleyerek kamuya takdim etmiştir. Onların bu mecburiyetleri ile izleyici-okuyucu ekibi yeni mecralara sahip olmuşlardır; e-dergiler, e-gazeteler ve haber grupları gibi... Bununla birlikte kişiler de şahıslarına ait, özel bilgileri, özel yaşamları veya hayat ile ilgili bilgileri paylaşım yapabildikleri web bloglar (web günlükleri) meydana getirmişlerdir. Bütün dünyadan internet kullanıcılarının haber ya da yazı gönderdikleri

tartışma alanları olan haber gruplarının konularına yönelik ayırım yapılmıştır. Herhangi bir konu hakkındaki iletileri ya da haberleri okuyabilmek için o gruba üye olma mecburiyeti yoktur. İlgilenilen gruba iletiler gönderilebilir gruptaki iletiler de okunabilir. Haber grupları üzerinde olan akış kimse tarafından sorgulanamaz durumdadır. Bütün iletiler, dünyadaki bütün internet kullanıcılarına açık olarak bulunmaktadır (Çöteli, 2015: 65).

Elektronik gazeteler mekân, baskı kâğıt ve personel kullanımı yönünden görülebilir. Gazetecilerin elektronik gazeteler için çalışanları hazırladıkları haberleri yayınlanması için öncelikle gazetenin haber havuzuna ulaştırırlar ve uygun görülürse eğer gazetede haberler yayınlanır. Editör ve yazı işlerinin denetimi ile kontrolü yapılmaktadır. Ayrıca elektronik gazetelerde baskı zamanı beklemek yerine, son dakika ve önemli gelişmeleri zamanında yayınlanır. Elektronik gazeteleri de birbirleri arasında ayırım yapmak faydalı olacaktır.

Geleneksel şekilde baskı yapılarak okuyuculara yetişen gazetelerin internet gazetelerin “elektronik gazete” ye dönüşmesi için gösterilen gayretlerin altında haberlerin depo edilmesi, arşivlenmesi ve bu arşivleme olanağından faydalanılarak tekrardan kullanıma dahil edilebilmesi; gönderme, haber toplama, işleme (sayfa düzenleme ve dizgi gibi) kademelerinin hızlandırılması, baskıya daha geç vakitlerde verilerek oluşan son gelişmelere dair haberleri okura aktarabilme imkanının oluşması gibi gayeler vardır. Yani “elektronik gazete” uygulaması haber toplama, işleme, baskı, dağıtım gibi gazetenin tüm üretim kademelerinde teknolojilerinin üretimdeki çabukluğunu ve verimliliğini fazlalaştırmasının yanında, oluşan bu yetenekle işletme girdilerinde ve çalıştırılan eleman sayısında azalmayı sağlamayı ön görmüştür. Bu durumda yazılı basının yeni iletişim platformuna ayak uydurması için gereken örgütsel esnekliğe erişebilmesi hedefiyle yeni medya bir “araç” olarak kullanılır (Törenli, 2005: 206).

Elektronik gazeteler gibi elektronik dergiler de aynı ekonomik değerleri vardır. Özellikle gazetelerin maliyetlerinin basılı dergilerden daha az olduğunu varsayarsak, dergilerin elektronik olarak kullanılarak yayınlanması çalışan ve baskı maliyetlerinin çokça azaltılması manasına gelmektedir. Elektronik dergiler ile elektronik gazeteleri birbirinden ayıran en önemli fark; hikâyesel bir ifade ile yayınlanan yazının rahatça uzun uzun yazılabilmesi, uzun şekilde röportajların yayınlanabilmesidir. Yayınlamaya hazır bir duruma gelen röportajların kesilmesi, kısılması gibi bir mecburiyet olmayınca

editörlerin de bu sebepten çok fazla işi olmamaktadır. Bir diğer husus da elektronik gazeteler ile elektronik dergilerin bağlayıcı olan yasal geçerlilikleri de aynıdır (Çöteli, 2015: 65).

Genellikle güncelden geçmişe doğru dizilmiş yorum ve yazıların yayınlandığı, web tabanlı yayına blog denir. Genellikle her iletinin son kısmında gönderi zamanı ve yazarın adı yazılır. Yayıncının isteğine bağlı olarak okurlar yazılan yazılara yorum yapabilirler. Blog kültürünün en önemli dinamiklerinden biri yorumlardır; bunun sayesinde okuyucular ile yazar arasında iletişim oluşur. Bununla birlikte geri izleme mekanizması sayesinde herhangi bir konu ile ilgili yazılan başka yazıların belirlenebilmesi de olağandır (Çöteli, 2015: 65).

Bütün bunların doğrultusunda yeni iletişim teknolojileri olan sayısal mecra çok açılı iletişim şekli olarak geleneksel medya araçlarını arkada bırakmaya doğru yönelmiştir, çünkü kullanıcılara kendi düşüncelerini ve görüşlerini paylaşma imkanını alternatif medya sunmaktadır. İletişim teknolojileri ve enformasyonun politik zamanlar ve vatandaş-devlet ilişkisinin üzerindeki etkileri, e-demokrasi, tele-demokrasi, sanal demokrasi, dijital demokrasi gibi terimlerle tanımlanmaktadır ve terimin adı ya da kapsamının önemi olmadan, bu düşüncelerde ortak olan şey, yeni teknolojilere ait farklı özelliklerin – geri bildirimli iletişim, etkileşim - demokratik mekanizmaları olumlu yönde etkileyeceği inancıdır (Ligieza, 2014: 100).

Mobil aygıtlarla rahatça erişilebilmesi ve sürekli güncellenebilmesi yönünden sosyal medya kullanışıdır. Basit bir şekilde kullanılması, kullanıcının kendisini rahatça ifade edebilmesi ve çoklu kullanıcıya açık olması yönünden diğer bütün çevrimiçi mecralardan daha uygundur. Kişiler sosyal medyada bireysel fikirlerini yazabilmekte, çeşitli konular üzerine tartışabilip fikirlerini belirtebilmektedirler. Kullanıcılar paylaştıkları gönderilerinde video ve fotoğraf destekli olabilmesi sayesinde gerçek dünyayı sanal ortamda hissedebilmektedir (Çöteli, 2015: 65).

Bireyler günlük yaşamda edindikleri tecrübeleri yeni oluşan medya araçları vasıtasıyla paylaşmak, yorumlamak ya da takip etmek gibi bir alışkanlığa sahiptirler. Kullanım amacına göre sosyal medya araçları; sosyal ağ, video paylaşım siteleri, microblog, blog gibi sıralanabilmektedir. Sosyal medyayı kullanım tarzları bireylerdeki çeşitli doyum noktalarına seslenebilmektedir (Bostancı, 2015: 58).

Kendisine göre bir ileti stili olan her çeşit sosyal ağ ile iletiler kişilerin takipçileri ile paylaşılır. Paylaşımın sosyal ağlardan hangisi aracılığıyla verimli biçimde yayılacağını, yapılan paylaşımın içeriği, materyalleri, niteliği belirler. Örnek olarak Twitter; kısa ve öz bir iletiniz var ise sınırlı karakterler şeklinde mesaj gönderip bunu yaymak için uygun bir araçtır. Youtube ise elinizde videolu bir materyal var ise bunu yaymak için uygun bir araçtır. Bu da kullanım gayelerine göre sosyal medya araçlarının farklılaştığını belirtmektedir.

Sosyal medya araçları hızla çoğunlukla kullanıcıların deneyimlerini paylaştıkları, etkinlikler düzenleyebildikleri ve diğer insanlarla ilgili düşüncelerini ve her türden günlük buluşmalarını organize ettikleri yeni bir mekân olarak bilinmektedir. Hareket halindeyken bile kullanılabilirdiğinden bireyler için oldukça çekici bulunmaktadır. Bu nedenle, sosyal medya yaşamımızın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Sosyal medya kullanıcılar arasında inanılmaz bir hızla yayılmakta ve insanların birbirleriyle iletişimi sağlamasının yanı sıra birçok geleneksel iş yapma biçimini de kökünden değiştirmiştir (Erdal ve Akçay, 2012).

Çağdaş toplumlarda hem kuruluşlar hem de bireyler için hedeflerine yönelme konusunda sosyal medyanın çok önemli bir rolü vardır, hem organizasyonlar hem de kişisel hayat stili için araç üreten bir faaliyet olarak esas bir araç haline almıştır. Akıllı telefon, internet vb. İletişim teknolojileri hızla gelişirken, kişiler ve örgütlerle olan iletişim stilleri de değişmiştir. Bu sosyal medya araçları yardımıyla kurumlar hedef kitlelerinin yanında farklı hedef kitlelere ulaşma olanağı bulabilmektedir (Yeniçıkıtı, 2016: 92).

Facebook: Facebook, 2004 yılında sadece Harvard Üniversitesi öğrencilerine özgü bir paylaşım ağı olarak kurulmuştur. Facebook, “...kullanıcılara yeni arkadaşlıklar edinebilme, fotoğraflarını ve düşüncelerini paylaşabilme, kişisel bilgilerini paylaşabilme olanaklarını sağlamaktadır” (Solmaz, 2013: 25).

Hayatın bu kadar içinden bir mecra olarak Facebook siyasal iletişim alanında da hem siyasiler hem de meraklıları için vazgeçilmez bir buluşma mecrası haline alacaktır. Canlı yayın veya video paylaşım özelliği ile mitingleri milyonların izlemesini sağlamak ya da basın açıklamasını hayran kitlesine duyurmak için aracı olarak kullanmak gibi birçok artısından faydalanmaktadırlar. Kullanıcılar; kime bağış yaptığını, kimi desteklediğini, kimin hangi davranışını eleştirdiğini, hangi mitinge ne zaman gideceğini anlatan

güncellemeler yaparak kendilerini ifade eder. Bu yeni nesil ifade biçimi gerektiğinde online bir miting alanına ya da büyük bir protesto ortamına dönüşebilir. Bu sebeple iletişim dili ve stratejileri özenle geliştirilmelidir. Seçmen ve siyasi aktörleri doğrudan iletişim yolu ile buluşturan Facebook her iki tarafında birbirlerine erişimini kolaylaştırmıştır (Aktan, 2017: 92). Facebook son zamanlarda yapay zekâ çalışmalarına yatırım yaparak bu alanda hem kullanıcıların sadakatini arttırmayı hem de yeni kullanıcılar kazanmayı amaçlamıştır.

Twitter: Mikroblog olarak nitelendirilen bir sosyal medya grup içerisinde yer alan bir uygulamadır. Açıklanacak olunursa; “Mikrobloglar, blog ve anlık mesajlaşma arasındaki bir hareketi anlatmaktadır. Anlık mesajlaşmadan biraz uzun, blog gönderilerinden biraz kısa içerikler mikrobloglarda değerlendirilmektedir” (Bostancı, 2015, s.62).

SMS kültürüyle yetişen neslin kendini kısa mesajlarla karşısındakine ifade etme alışkanlığı Twitter aracılığı ile internet ortamına taşınmıştır. 2006 yılından bu yana dünyada popülerliğini koruyan Twitter 140 karakter ile sınırlandırılmıştır. Trend Topic yani TT özelliği dünyada en çok konuşulan (tweet atılan) gündemi listeler. Böylelikle üzerinde çok konuşulan bir konu hem ülkenin hem de dünyanın ilgisini çekebilecek bir içeriğe bürünür. Aynı şekilde hashtag kullanımı da belirli konu başlıkları tweetlerin bir arada toplanmasını sağlar ve belli bir hashtag altında çıkan tweetler üzerinde kullanıcılarının kendi fikirlerini ifade etmelerine olanak sağlar. Twitter’ın favori ve retweet (doğrudan retweet veya tweeti alıntılama) özelliği ise tweetin popülerliğini ve gündemi meşguliyetini belirleyen bir başka niteliğidir. Bununla beraber, “Twitter kullanıcılarının kendi ilgi alanlarını bulmalarına yardımcı olmak için birçok arama ile önerme modelleri oluşturulmaktadır” (Güçdemir, 2017: 29).

Eğer kişinin profili gizliyse sadece takip edenler kullanıcının tweetlerini görebilir. Twitter platformu üzerinde RT ve favori kısmı kullanıcının içeriğinin daha fazla kişiye ulaşmasına yarar sağlar. Dolayısıyla RT ve favori aracılığı ile atılan tweetin popülerliği artar ve daha geniş kitlelere ulaşılır. Örneğin, herhangi bir kullanıcı X şirketinde haksızlığa uğradığına dair bir tweet ile serzenişte bulunur. X kişinin 150 takipçi olsa dahi bu haksızlıktan rahatsız olan takipçilerinden farklı farklı kullanıcılar retweetlediğinde ya da favorilere eklediklerinde başka kullanıcıların haber gündeminde bu tweet görülür ve tepki artarak büyüdüğünde X kişinin yarattığı tepki amacına

ulaşacaktır. En basit anlatımla örnek verdiğimiz bu durum toplumsal olaylarda çok daha büyük bir yankı oluşturmakta ve milyonlarca kişinin dikkatini çekebilmektedir. Öncelikli olarak “Kişiler arasında olan iletişimi kuvvetlendiren, demokratik süreçlere katılımı arttıran Twitter, bu yönüyle toplumların iletişim alışkanlıklarında da farklılık yaratmıştır” (Aktan, 2017, s.93).

Twitter müessir bir siyasal platform görevi görmektedir. Bunun etkili olmasını sağlayan kullanım şekilleri ve paylaşım araçlarıdır. Yapısı gereği fikir paylaşımına uygun bir platform sağlar. Diğer mecralara oranla, düşünce bildirme açısından ve bu bildirilen düşüncenin paylaşılması açısından uygun bir muhteviyata sahiptir. Hem bireysel hem de kurumsal anlamda kendini ifade etmek, anlatmak ve araştırmak için kullanıcılara büyük olanaklar sağlar. Sonuç olarak Twitter sosyal medya platformlarında sesini duyurmak, tepki koymak, yardım istemek için en uygun mecralardan biridir. Üstelik içerik bakımından diğer sosyal ağlara nazaran daha fazla politik içeriğe sahip olduğundan siyasal iletişim için çok önemli mecralardan biri haline dönüştüğü de vurgulanabilir.

Instagram: 2010 yılında Apple firmasının ürettiği iPhone’lar için fotoğraf düzenleme uygulaması olarak AppStorelar’da yerini almıştır. Fotoğrafları filtreleme özelliği ile profesyonel ve yaratıcı fotoğraflar elde edilebilen Instagram’ın iki sene içerisinde değeri 1 milyar dolara yükselmiş ve sonrasında Facebook’a satılmıştır.

Twitter mecrasında olduğu gibi hashtag çatısı altında gönderileri sınıflandırmak Instagram’ında bünyesinde de bulunmaktadır ve Twitter’da olduğu gibi açık ya da gizli profil üzerinden kullanıcılar birbirlerini takip edebilirler. Hashtag ile dünyanın herhangi bir yerinde yapılan bir sanat eserini, etkinliği, insanları, ünlüleri, fenomenleri, protestoları... Kısacası Instagram’da olan her şeyi gözlemleyebiliyor, takip edebiliyor ve bunlarla ilgili yorum yapabiliyorsunuz. Keşfet özelliği sayesinde çevrenizdeki kişilerce beğenilen ya da takipçilerinizin birçoğunun ilgilendiği, dünyada popüler olan birçok fotoğrafa/kullanıcıya ulaşılabilir.

Youtube: 2005’de Amerika’da Jawed, Steve Chen, Chad Hurley, San Mateo Karim tarafından kurulan YouTube, bireylerin kendilerine ait bir hesap oluşturması veya hesabı olmadan da videoları izlemesine imkan veren ve içerik yüklemesine ortam oluşturan bir sosyal medya platformudur (Gürültü, 2016: 24; Shifman, 2011: 154).

YouTube, öbür sosyal medya uygulamalarıyla mukayese edildiğinde kendine ait özelliklerin ve farklılıkların daha net bir şekilde görüldüğü bir mecradır. YouTube,

abonelerine aktivite olarak yüklenmiş videolara beğeni atılmasına, yorum yapılmasına ve özgün video paylaşımına imkân vermektedir. Abonelerine, profil sayfalarında yer alan mesaj bölümünden başka kullanıcılar ile bireysel iletişim kurmalarına olanak sağlar.

Kimlik, varlık, ilişkiler, paylaşım, takımlar, ün ve söyleşiden oluşan YouTube'nin fonksiyonel yapısı kullanan kişilerin video paylaşımlarına imkân vermesinin yanında onların bu alanda sosyalleşmesine de izin vermektedir. Kullanıcıların hesap ekranında bulunan mesaj bölümünden diğer kullanıcılar ile iletişime geçilebilir veya videoların alt bölümünde yer alan yorum kısmından iletişim sağlanabilir.

YouTube, kullananların istedikleri YouTube hesabına abone olmalarına olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar kendi ilgi duydukları alanlara göre YouTube kanallarına ücret ödemeksizin üye olabilmektedirler. YouTube üzerinde binlerce kanal bulunur ve bu kanalların, sanat, eğitim, edebiyat, kişisel gelişime yönelik katkıları göz ardı edilmeyecek değerdedir.

YouTube'un bu yararlarının yanında bazı gazeteciler bu gibi sosyal medya platformlarının ekonomiye ve ticarete zararı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Londra gazetesi yazarlarından olan Dominic O'Connell, YouTube kullananları korsan kişiler olarak vasıflandırmıştır ve YouTube bünyesindeki kanallar üzerinden aktarılan çeşitli içeriklerin basın - yayın işletmeleriyle (haber kanalı ve gazeteler) diğer kapitalist ekonomiler açısından zararlı etkileri olduğunu ileri sürmüştür (Gehl, 2009: 44). YouTube'un, ücretsiz olmasıyla beraber istenilen zamanda içerik paylaşılabilmesi Dominic O'Connell'in fikirlerini desteklemektedir.

YouTube, politikadan ekonomiye, eğitimden ticarete günlük yaşamı kolaylaştıracak pratiklere merak ettiğimiz kişilerin yaşam hikâyelerine, birçok dizi ve filme, ürün lansmana kadar her çeşit videoyu içerisinde bulundurmaktadır. Bu niteliğiyle YouTube çağımızda her coğrafyadan insanın istediği içerikte video paylaşabildiği büyük çaplı video kütüphanesidir. Youtube'un internet platformuna yaptığı en önemli katkı limitsizliktir (Aslan, 2011: 27). Birey izlemeyi istediği videoyu yeniden, dilediği sayıca izleyebilme imkânı bulabilmektedir.

2016 yılında ölçüm yapıldığında ilk üç ayında en çok YouTube kullananların sayısına sahip olan ülkenin Amerika Birleşik Devleti olduğu bilinmektedir. Amerika Birleşik Devleti 167 milyonu geçkin aktif kullanıcısı ile ilk sıradadır. Amerika Birleşik

Devleti’nde bulunan kullanıcıların sayısıyla başka ülkelerdeki kullanıcıların oranları arasında çok büyük bir fark olduğu tespit edilmiştir.

YouTube, Brezilya bölgesinde 69.5 milyon kullanıcıya, Rusya bölgesinde 47.4 milyon kullanıcıya, Japonya bölgesinde 46.8 milyon kullanıcıya, Hindistan bölgesinde 41.2 milyon kullanıcıya, İngiltere bölgesinde 35.6 milyon kullanıcıya, Almanya bölgesinde 31.3 milyon kullanıcıya, Fransa bölgesinde 30.3 milyon kullanıcıya, Meksika bölgesinde 29.4 milyon kullanıcıya, Türkiye bölgesinde 28.8 milyon kullanıcıya, Arjantin bölgesinde 26.1 milyon kullanıcıya, Polonya bölgesinde 25.4 milyon kullanıcıya, Kanada bölgesinde 22.8 milyon kullanıcıya, Vietnam bölgesinde 22 milyonluk kullanıcıya sahiptir. İspanya ise en az kullanım ile listenin son sırasında yer almaktadır ve 18.7 milyon kullanıcıya sahiptir (www.statista.com).

1.2.6. Sosyal Medya Örgütlenmesi

21. yüzyılda gerçekleşen internet ve mobil teknolojilerindeki gelişmeler, insanların internet üzerinden birbirleriyle sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik biçimde etkileşim kurmasına, bu vesileyle de ağ toplumlarının doğuşuna imkân sağlamıştır.

Ağ toplumu ile ilgili ilk çalışma alanı meydana getiren ve bu alanla ilgili tetkikleri icra eden kişi İspanyol sosyolog Castelles bu teşekkülü, 1970’lerde yapılanmış ve eşit olmayan şekilde bilgi - iletişim teknolojilerine yaslanan yeni ve çok geniş çaplı bir teknolojik örnekleme olarak ifade etmiştir (2005: 3). Castelles, teknoloji alanında ki ilerlemelerin 1990’lı yıllara gelindiğinde bundan sonra toplumların kendi ihtiyaçlarına, yararlarına ve değerlerine göre yapılandırıldığını ileri sürmüştür. Öncelikle internet teknolojisindeki ilerlemeler ağ toplumlarında kullanıcılar tarafından üretilmiş, ve bununla birlikte teknolojik güç toplumlara değil, toplumlar teknolojik güce şekil vermiştir. Bu yüzden ağ toplumları evrendeki maddi ve manevi değerleri tanımlamak adına internet teknolojisi çerçevesinde tasarlanan farklı bir yapı şekillenmiştir (Anttiroiko, 2015:2).

Ağ toplumları çerçevesinde diğer bir tanımlamayı ise Marshal McLuhan ifade etmiştir. Marshall’a göre ağ kavramı bir ya da birden çok toplumsal ilişki ile birbirine kenetlenmiş kişileri kapsamaktadır (Göker ve Doğan, 2012: 178). McLuhan evrende telgrafın buluşuyla doğan elektronik iletişim çağının dünyamızı küresel küçük bir köye çevirdiğini müdafaa etmiş ve “Global Köy Teorisi”ni savunmuştur (Gençer, 2015: 511).

Gerçekten McLuhan'ın kuramı 21. Yüzyıl'da iletişim teknolojisindeki gelişmeler ile kanıtlanmıştır. Evrenimiz, ağlar ve ağ toplumları sarmalıyla içinde bulunduğumuz zaman diliminde küresel bir köy niteliği taşımaktadır. Dijital alanlarda gerçekleşen küresel haberleşmeler, adeta sınırları yok ederek, dünyanın eş zamanlı hayat sürdüğü bir köy halini almıştır.

Gençer'e (2015: 510) göre yeni iletişim ortamı insanlar içerisinde iletişime çarpıcı bir kuvvet kazandırmış, bilginin genişlediğini, bilgiye ulaşmada kendine has metodu ve süreçler ile uzaklık bariyeri kırılarak bambaşka bir alan oluşturmuştur. Sosyal iletişim ortamı platformları olarak vücut bulmuş bu yeni alan, ağ toplumu olarak mekanizması olarak devam etmiştir.

Ağ Toplumu Teorisni (Network Society Theory) ortaya atan Manuel Castelles (2008: 138- 148) bu yapının meydana gelmesinde farklı nedenlerin olduğunu belirlemiş, bilgi teknolojilerindeki yeniliklerin dünya ekseninde yaygınlaşması, kapitalizmin ve globalleşme sürecinde değişimlerin ortaya çıkmasında ağ toplumlarının rolü olduğunu açıklamıştır.

Castelles (2008: 140- 147) ağ topluluklarının başat hususiyetini küreselleşmeye, ağlarının yapısına, toplumsal kutuplaşma - dışlanmaya, gerçek sanallığa, siyasete, zaman dışı sürece ve akışlar uzamına dayanmasını sağlamıştır. Castelles, bu hususiyetleriyle ağ toplumlarının çeşitli platformlarda küresel hale geldiğini ve iletişim, süre veya coğrafi mekân gibi bir kısıtlamanın olmadığı belirlemiştir.

Castelles, teknolojik ilerlemeler sebebiyle toplumların küresel çapta etkileşim meydana getirebilmesi için önlerinde herhangi bir sorunun olmadığını "Network Society Theory" (Ağ Toplumu Teorisi) ile açıklamıştır. Castelles (2008: 139) söz konusu kuramında ağ toplumlarının meydana geliş süreçlerinin birbirleriyle bağımsız olan üç aşama ile biçimlendiğini açıklamaktadır:

- Bilgi teknolojilerindeki devrim,
- 1980'lerdeki kapitalizmin ve devletçiliğin yeniden yapılandırılması,
- 1960 ve 1970'lerde ortaya çıkan kültürel topluluk davranışların nedenleri.

Castelles'in belirttiği 3 aşama bambaşka bir sosyal yapı (ağ toplumu), yepyeni bir ekonomiye dayalı yapı (küresel bilgi ekonomisi) ve çağdaş bir kültüre (gerçek sanallık kültürü) sebebiyet vermiştir. Castelles'in aşamalarından hareket ederek yeni oluşumlar

ile ağ toplumlarının fonksiyonlar ve süreçlerden güç alarak ağlar çerçevesinde organize olmaya öncelik verilmiştir.

Dijital iletişim araçlarının gücüyle hareket eden bu yeni kuruluşun her bir ülkenin yapısı, kurumları, kültürü ve tarihsel yörüngesinde başka başka şekiller aldığını belirten Castelles (2005: 4) endüstri ve sanayi olmadan ağ toplulukların meydana geleceğini izah etmiştir.

Ağ toplumları, bireyler arasında kurulan iletişimden daha çoğunu yapabilmektedir. İletişimin sayısallaşması, bilgisayar ağları, ileri yazılım teknolojileri, kablosuz ağlar, iletişimin zaman ve mekan sorunu olmadan erişebilir olmasına imkan vermiştir. (Castelles, 2016: 92). Bu ilerlemeler toplumların değerlerine yönelik güçlü tesir oluşturmuştur. Politik, sosyokültürel, ekonomik etkilerin beraberinde ağ toplumları, dijital iletişim araçları yardımıyla insanları global köy yapısının içinde ortak duygu ve fikirlerini aktaran, zaman, uzam ayırımının olmadığı ve benzeri gaye için çaba gösteren, alışılmadık bir örgütlenme yapısına sahip olan sosyal medya teşkilatlarını meydana getirmiştir (Yeniçıktı, 2014: 236). Son 13 sene içinde yeni iletişim araçlarının bir formu olarak tezahür eden sosyal medya platformlarının geniş bir biçimde değerlendirilmesi toplumların teşkilatlanma şekillerinde yeni bir süreç oluşturmuştur (Babacan, 2014: 135).

19. yüzyılda toplumsal ve siyasal olaylar işçi olaylarıyla başlamış ve 21. yüzyılda ise yeni iletişim araçlarıyla ortaya çıkmıştır (Şen, 2012: 138; Hira, 2016: 146). Dünyada herhangi bir yerde yeşeren bu olaylar yeni medya teknolojilerinin gelişmesiyle kısa zamanda kendisine taraftarlar bulmuş ve bu iletişim teknolojileri sayesinde örgütler bu kullanıcı taraftarlara bilgi aktarmıştır. Maalouf'un "Çivisi Çıkmış Dünya" ve Arnol Toynbee'in " A Study Of History" isimli çalışmalarında yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışları 3 evrede açıklanmıştır (2009 aktaran Karaçor, 2009: 122). Bu evrelere bakacak olursak;

I. Evre: Bu periyottaki tüm kişilerin yaşam şekilleri hemen hemen aynı olmuştur. Bunun nedeni ise iletişim ve iletişim araçlarının fazlasıyla eksik olmasıdır. Hatta meydana gelen yenilikler ve değişimler iletişim azlığından dolayı uzun zamanlar sonra diğer kesimlere ulaşmıştır.

II. Evre: Bu periyot milattan sonra 1500'e kadar ki süreyi kapsamaktadır. Bu dönem toplumdaki değişimler bakımından ele alınmaktadır. Toplumdaki değişimler hızlı bir biçimde aktarılmış ve bu farklı uygarlıkların meydana gelmesini sağlamıştır.

III. Evre: Bu periyot 16. yüzyıldan sonrasını kapsamaktadır. Bu dönemde iletişim hızı değişim hızını geçmiştir ve bu durum ekonomik ve teknolojik açıdan toplumların bütün olma yolunda ilerlemesine başlamasını sağlamıştır. Bu ilerleyiş 2000'li yıllardan sonra büyük ölçüde hızlanmıştır.

Toybee'nin III. Evrede ki iletişim teknolojisinin ilerlemesinde sona gelmiş ve bu ilerlemeler siyasal uzamların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir ve IV. evre başlayıp hala devamını sürdürmektedir (Karaçor, 2009: 125). Toybee'nin bu düşünceleri 2000'li yıllardan sonra oluşan siyasal hareketlerin sosyal medyadan örgütlenmesiyle doğruluk göstermiştir. 19.yüzyılda yeşeren örgütlenmelerin, iletişim araç ve gereçlerinin egemen güçlerin elinde olduğu gerekçesiyle yönlü olduğu belirtilmiştir (Babacan vd., 2011: 63). 20. yüzyılın sonları itibariyle kullanılan yeni iletişim ağları ve teknolojileri ile bu durum büyük oranda kırılmıştır. Toplumların 20.yüzyılın sonlarında 19. yüzyıldan farklı olarak yeni biçimlerde iletişim halinde olmaya başlamış, sosyal ağlar aracılığıyla bireyler bilgi üreterek, tüketerek ve yayarak otoritelerden bağımsız özgür kullanıcılar olmuştur. Sosyal medya alanları olarak nitelendirilen bu ağlar verilerin çift yönlü ve otoritelerden uzak özgür paylaşma da yeni uzamlar oluşturmuştur (Reitz, 2012: 45).

Sosyal medya ağları, özgür alanlar olması sebebiyle ve kontrollerinin zor olmasıyla birlikte bireylerin konular üzerindeki düşüncelerini özgür biçimde belirtmelerini sağlamıştır. Bu durum örgütlenme eylemleri için bir avantaj olmuştur. Özellikle siyasal ve toplum içerikli konuların organize edilmesinde ağ, toplumları yeni iletişim araçlarını farklı amaçlar için profesyonel bir şekilde kullanmıştır (Taşkesen, 2011: 265).

Sosyal iletişim ağları üzerinden oluşturulan örgütlenmeler, yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi sonucu sanal alanlarda kullanıcıların gerçek alanlara çıkması için dizayn edilmiş, sosyal medyayı kullanan bireyler arasındaki uzaklığı ortadan kaldırmış, kişilere bu ağ üzerinden savunulan fikirleri aynı düşüncede olan diğer bireylere ulaştırabilme avantajını sağlamıştır (Castells, 2016: 20- 23). Bu çeşit organizeler enformasyon toplumlarının özelliklerindedir (Yeniçiktı, 2014: 270). Enformasyon toplumları,

üretmiş veya hazırda bulunan bilgileri dijital iletişim araçlarıyla ve dijital iletişim teknolojileriyle başka birine iletir, diğer kişilere fikirlerini beyan eder ve aynı amaç için birleşmeyi hedefleyen kamusal bir ortam oluşturmayı çabalar.

Değişik bölgelerde aynı aynı fikre sahip bireylerin, cemaatlerin, grupların veya derneklerin sosyal medya alanlarında örgütlenip bu durumu harekete dönüştürmeleri bu sosyal ağlara farklı işlevsel özellikler eklemiştir (Sayımer, 2014: 97). Castells'in "İletişim Gücü" adlı eserinde bu sosyal ağ örgütlenmelerine ilişkin işlevsel özellikler yer almakta ve bazı niteliklerinden bahsedilmiştir.

Castelles sosyal ağlardaki örgütlenmelerin hem yerel hem de küresel olduğunu belirtmiştir. Kendi içlerinde kendilerinin gerekçelerine ilişkin meydana gelen örgütlenme eylemleri ilk olarak kendi ağlarını kurup ekonomi, siyasi ve kültürel veya sosyal platformlarda oluşan farklılıklara karşı ortak fikir çemberinde buluşurlar. Sosyal ağ kullanıcıları örgütlenmeyi hedeflediği konuda ağlar aracılığı ile grup oluşturduktan veya bir eylemi meydana getirdikten sonra kendi uzamlarını internet üzerinden kurarlar. Teşkilatlandırılan kullanıcılar kendi kamusal ortamlarını yerel anlamda meydana getirmiş olurlar. Yerel kullanıcılar yerel organizasyon ağlarını kurarken diğer taraftan küresel organizasyon ağlarını da meydana getirmeye başlarlar çünkü kullanıcıların dünya üzerinde ağları bulunmaktadır. Tarrow bu faaliyetlerin internet kullanımı üzerinden uluslararası geçişi başlattığı için örgütlenme eylemlerinin daha kolay olduğunu savunmuştur (Işık, 2013: 27).

Meydana getirilen hem yerel ağlar hem de küresel örgütlenme ağları öndersizdir (Furuncu, 2014: 8). Bir bireyin veya görevlinin liderliğinde oluşum gerçekleşmez. Ağ üzerinden oluşturulan grubu sosyal medya örgütlenmesine dahil olan herkes yönetebilir. Bu özellik geleneksel iletişim araçlarındaki örgütlenmeden ayrılan en önemli özelliktir. Bu örgütlenme bir öncü tarafından desteklenmeye ihtiyaç duymaz. Geleneksel kitle iletişim araçları genelde bir önder tarafından biçimlenmeye başlar ancak ağ teşkilatlandırmaları aynı fikri paylayan onlarca veya binlerce bireyin aynı zaman doğrultusunda karar alabildiği ortak bir çıkış noktasıdır. Bu tür örgütlenmelerde sayının artması için fazla emek gösterilmez zira belirtildiği üzere sosyal medya örgütlenmeleri yerel olarak başlar ancak küreselleşerek devamını sağlayıp örgütlenme noktalarına erişim sağlarlar. Hatta internet aracılığı ile oluştuğu için de bu olgunun mantığına uyumlanarak kısa zamanda ağlar aracılığıyla yüksek sayıda kişiye ulaşmaktadır.

Kullanıcıların yapmış oldukları paylaşımları yayıp küresel kapsamda bireyleri örgüte eklemesi sayının artışı için yeterli olur. Bu olguların kökenleri büyük değerde belli bir olayla meydana gelmektedir. Ülkelerin ağır yaşam şartları, bozulan sosyal yapısı, ekonomik krizler, homoseksüellik, kadın hakları, kültürel değerlerin yitirmeye başlanması, hayvan hakları müdafaası veya siyasal platformlarda oluşan veya oluşma olasılığı olan davranışlar değişiklikler ile ortaya çıkmaktadır. 2010-2013 yılları arası dünyada pek çok sosyal medya nedenli örgütlenme eylemi gerçekleşmiştir.

Her oluşan olay örgütlenmesinde kullanıcılar oluş uzamında gerçekleşen ve mekanlar uzamına yansımaları amaçlanan faaliyetleri planlayıp, teşkilatlandırmayı sosyal ağlar üzerinden ilerletmektedirler. Eylemcilerin seslenişleri ağlar aracılığı ile meydana geldiğinde örgütlenmeye dahil olan bireyler herhangi bölgede mekan anlamında farklı uzamlarda bir araya gelip buluşmaktadır. Örnek verecek olursak 17 Eylül 2011'de Amerika Birleşik Devletleri'nin Aşağı Manhattan'da Zuccotti Parkı'nda gerçekleşen olay, Occup Wall Street'de kısa zamanda küresel boyuta ulaşmıştır. "Küresel Eylem Günü" 15 Ekim 2011 tarihinde ilan edilmiş ve 1500 farklı uzamda büyük gruplar ağlar aracılığıyla örgütlenmiştir. Güney ve Kuzey Amerika'dan Asya, Afrika ve Avrupa'ya örgütlenme eylemleri genişlemiş ve sanal olgular gerçek hareket halini almıştır.

Teşkilatlanma sırasında aktarılan mesajlar kullanıcıların birbirleriyle arasında duygusal bir hissi bağ oluşturmaktadır. Örgütlenmeye dahil olan kullanıcıların katılma etkenlerinden biride budur. Buna örnek olarak Arap Baharı hadiselerinde Tunuslu Muhammed Buazizi isimli gencin bir zabıta görevlisi tarafından tokatlanıp tezgâhı ile ürünlerine el konulup daha sonra ölmesi yerel ve küresel anlamda binlerce insanı etkilemiştir. Duygusal his bireylerin örgütlenmesine, diğer kullanıcıları etkilemesine ve sonuçta mekansal uzam bağlamında örgütlerin birleşmesine imkan sağlar.

Ağ düşünce yapısına uyumlu olan virallik, sosyal iletişim ortamındaki örgütlenmelerin de doğasına uygunluk gösterir. Viral sözcüğü bulaşıcı virüs anlamında akla ilk olarak gelir. Bu anlam sosyal iletişim ortamındaki ağlar için düşünüldüğünde sözcük düşünce ve paylaşımların virüs gibi kısa zamanda dünyadaki her yere yayılmasını belirtir. Meydana gelen bu virallik tam anlamıyla sosyal iletişim ağının fonksiyonel sürecine uyum göstererek işlemekte, zaman kısıtlaması olmadan çok kısa zaman içinde gün içindeki herhangi bir zaman aralığında kullanıcılara erişebilmektedir. Bu durum geleneksel olan kitle iletişim araçları ile kıyaslandığında sosyal iletişim alanlarının daha

baskın olduğunu görmekteyiz. Bu duruma geleneksel kitle araçları açısından bakarsak bu alanda zaman ve mekan kısıtlaması vardır. Bu olgu örgütlenme açısından daha az verimle sonuçlanır. Sosyal iletişim ortamlarından meydana gelen örgütlenmelerin bir başka özelliği ise çok biçimli ağlar ile birliktelik oluşturmalarıdır. Bu birliktelik herhangi konu açısından kişiler için önem taşımaktadır çünkü korku aşılar ve umut keşfedilir.

Örgütlenme eylemleri genellikle barışçıl olur şiddet içermeyen olgulardır (Çıldan, vd., 2012: 4). Sosyal iletişim ağları tarafından oluşturulan örgütlenme eylemleri de ortak özelliktedir fakat örgütlenmiş kullanıcılar genellikle siyasal mevkiler veya ekonomiler üzerinden baskı kurup ve fikirlerini kabullendirmek istediklerinde şiddete başvurabilmektedir. Polis ile arbede yaşayan kişiler başlatmış oldukları örgütlenme hareketinin meşrutiyetini koruma çabalarını güderler ve genellikle bu durum başarısız bir şekilde sonuçlanmaktadır. Polis veya diğer güvenlik güçlerinin örgüt hareketına katılan kişiler üzerine şiddet uygulaması durumu sosyal iletişim ağlarından oluşan örgütlenmelerin büyümesine ve eyleme canlılık katmasına sebebiyet verir. Arap Baharı olayı incelendiğinde örgütlenen hareketçiler üzerine uygulanan askeri şiddetler sonucu katliam sayısı artmış ve bu durum örgütlenmenin çapının genişlemesine sebebiyet vermiştir.

Reitz (2012: 44) “Social Media’s Function in Organizations: A Functional Analysis Approach” adlı çalışmada sosyal iletişim ağından oluşan örgütlenmelerde sayfalarda muhtevayı meydana getiren bireylerin bununla birlikte tüketici olduğunu da vurgulamış ve sosyal iletişim alanında çift yönlü bir iletişim özelliği ve eş zamanlılık sebebiyle bu tür ağların potansiyel güçlere sahip olduğunu belirtmiştir. Bireyler içerik oluşturabilmekte, oluşturduğu içeriği yorumlayabilmekte ve küresel ağlar üzerinde verileri başka ağlara transfer edebilmektedir. Reitz bu görüşleriyle ağların küresel boyutta biçimlendiğini ve bu ağlar aracılığıyla iletişimin çift yönlü olarak gerçekleştiğini tekrar belirtmiştir.

“Motivations of Facebook, You Tube and Similar Web Sites Users” isimli çalışma üzerinde çalışan Gülnar ve arkadaşlarının (2010) çalışmalarında “narsizm ve kişisel sunum, medya geleneği ve performans, boşta kalan vakti değerlendirme, veri arama, şahsi statü, ilişkinin devamını sağlama ve eğlence” isteklendirmeleri Castells ve Atkison’un yukarıda belirtilen bilgilerin ağ kullanıcıların örgüt hareketına dahil olma motivasyonları bakımından çalışmaya yol göstermektedir. Sosyal medya üzerinden

meydana gelen örgütlenmelere dahil olan kullanıcılar Arap Baharı, Occupy Wall Strett ve Gezi Parkı grevleri açısından değerlendirildiğinde bu ağların Gülnar ve arkadaşlarının (2010: 53) belirttikleri motivasyonlar ile bağlantılı olduğunu dile getirmek mümkün olacaktır. Değerlendirilen üç sosyal iletişim ortamında oluşan örgütlenmelerde kişilerin söz konusu ağları örgütlenme şeklinde kullanmasının yanı sıra;

- Kendi şahsi özellik ve düşüncelerini diğer bireylere sunmak (narsizim- kişisel sunum- kişisel statü),
- Gün içinde sosyal medya üzerinden günlük kullanımı sürdürmek medya alışkanlığı- performans- boş zamanları değerlendirme,
- Örgütlenme hareketi veya direnişler ile ilgili veri aramak,
- Örgütlenme hareketi süresince diğer kullanıcılar ile ilişkileri sürdürmek amaçlı kullandıkları görülmektedir.

1.2.6.1. Sosyal Medya Örgütlenmelerinde Örnek Olaylar

21.yüzyıl kişiler için siyasal otoriteler karşısında güçlenmeye imkan tanımıştır. Teknoloji dünyasında, internet platformlarındaki ilerlemeler ülkelere yalnızca iletişim bakımından fayda sağlamamıştır. İnternet alanı ve uygulamaları bu zamanlarda daha fazla özelliğe sahip olmuştur. Bunun gerçekleşmesini sağlayan teknoloji değil teknolojinin insanlar aracılığıyla belli hedeflerde kullanılmasıdır.

Geleneksel kitle iletişim araçları 20. yüzyılın sonlarına dek siyasal eylemlerde hükümet yandaşı şeklinde görev vermiş ve önderler bu araçları kendi taraflarına kullanmışlardır. Bundan dolayı ortaya çıkan eksiklik veya negatif sonuçlar bireylere net bir biçimde yansıtılmamıştır. Bu iletişim araçlarının yöneticileri olan bireyler medyayı ve kitle iletişim araçlarının idaresini üstlenmişlerdir. Web 2.0 teknolojisi 21.yüzyılın sonlarında yükselerek bu modeli kırmıştır. Şahsi sanal alanlarda özgürlük ortamı oluşturmuştur. Sonunda 21.yüzyılda ilk onlara gitmeden sosyal iletişim alanları kişilerce iletişim aracı olarak konumlandırılmış ve Zuckerberg önderliğinde dünyaya 2007 yılında açılmıştır. Yeni iletişim alanı, yeni hedefler yönünde insan beyninde kurgulanmış artık ağlar bireylerin arzularını veya tepkilerini ifade etmek adına birleşme mecraları olmuştur. Sosyal iletişim ağlarının çift yönlü veri akışını gerçekleştirmesi dünyanın farklı ülkelerinde oluşan toplumsal, siyasi ve ekonomi konulu olaylar karşısında bireylerin

yeni şekillerde örgütlenmelerine olanak vermiştir. Arap Baharı olayları 2010 yılının sonlarında gerçekleşmiş ve sosyal medya ağlarının bu platformdaki gücü bu olaylarla ortaya çıkmıştır.

Ağlar aracılığıyla örgütlenme hareketleri ilk Arap Baharı ile gerçekleşmekle birlikte bu eylem literatüre en kuvvetli ve etkili örgütlenme misali olarak geçmiştir. 1990'lı yılların sonunda Seattle'da gerçekleşen küreselleşme zıttı örgütlenme hareketleri, 2001 yılında Filipinler Başkanı Joseph Estrada'da gerçekleşen siyasal süreçlerde sosyal iletişim ağları daha çok örgütlenme için kullanılmıştır (Telli, 2012: 66). 2011'de ise "Arap Baharı" ve "Wall Street'i İşgal Et" olaylarında sosyal medya üzerinden meydana gelen örgütlenmelerin faaliyetlerinin sezilmesi olayların "İnternet Devrimi", "Facebook Devrimi", "Twitter Devrimi" olarak bazı araştırmacılar tarafından nitelendirilmesine sebep olmuştur. Türkiye'de 2013'de gerçekleşen Gezi Parkı faaliyetlerinde örgütlenmeler yine bu ağlar üzerinden meydana getirilmiştir (Kök & Tekerek, 2013: 63; Hamza, 2014: 71; Yasak, 2013: 65). Bu olaylardan sosyal iletişim ağlarında gerçekleşen örgütlenmelerin önemini ve kullanıcı idaresinde olduğunu görmekteyiz. Sosyal iletişim ağ örgütlenmelerinin küresel boyutta genişlemesi platformun otorite ve baskılardan azade bir sanal alan olduğunu göstermekle birlikte kullanıcılar açısından adalet ve demokrasi taleplerini de belirtebilecekleri bir ortam olması toplum içinde kabullenildiğini göstermektedir (Telli, 2012: 65). Bu durum dünyada ve Türkiye'de çeşitli bölgelerde oluşan faaliyetlerin bu ağlar aracılığıyla örgütlenmesi ve kentsel uzamlarda uygulanmaya eklenmesiyle ispat edilmiştir.

Hazır örnekler sosyal iletişim ağlarının bundan sonra araştırmacılar ile daha farklı yönlerden incelenmesi gerektiğini göstermiştir (Korkmaz, 2014; Furuncu, 2014; Çöteli, 2015; Bedir, 2016). Bu anlamda platforma katkı sağlama amacıyla sosyal medya alanlarında, toplumlarda farklı zamanlarda gerçekleşen eylemlerin hangi şekilde örgütlendikleri örnek olgular ile ele alınıp incelenmiştir.

1.2.7. 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimine Giden Süreç

Kuruluş tarihi 29 Ekim 1923 olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti siyaset platformunda yeni bir idari model benimsemiştir. Devlet işlerinde hakimiyeti olan dinin belirleyici etkisi ortadan kaldırılmıştır. Her bireyin kanun karşısında eşit olduğu ve halkın seçme işine dahil olduğu bir yönetim biçimi olan demokrasi ile din ve devlet işlerini

birbirinden ayıran laiklik ilkesi benimsenmiştir. Din ve laiklik bölünmeleri bu dönemden itibaren oluşmaya başlamıştır (Akin, 2016: 46). Yönetim biçiminin değişmesi neticesinde 13 Şubat - 31 Mayıs 1925 tarihleri kapsamında şer odakları tarafından kısıktılarak gelişen Şeyh Sait ayaklanması meydana olmuştur. Bu durum cemaatleşmenin yayılması için devlete karşı icra edilen bir eylem olarak değerlendirilmiş ve bu durumun önüne geçmek için 28 Haziran 1925 tarihinde tekke ve zaviyeler kapatılmıştır (Koç, 2008: 1). Kur'an kursları ilk olarak bireysel ya da küçük çevrelerce kurulmuş ve öncelikle iki cemaat bünyesinde toplanmıştır (Ayık, 2016: 72). Cumhuriyetin ilk yıllarında Nurcular ve Süleymanlılar cemaatleri baskı ve yasaklardan ötürü çok fazla ortaya çıkamamış ve faaliyetleri pek etkili olmamıştır.

1950 yıllarını takiben cemaat ile devlet ilişkilerinin temelleri oluşturulmuştur (Demirci, 2016: 3). Demokrat Parti 1950'li yıllardan sonra çok partili siyasi yaşamın ilk örneği olmuş ve cemaatlere ılıman yaklaşım, onlara özgürlükler sunmuş, bunun neticesinde cemaatçilerin faaliyetlerini yürütmelerine uygun ortamlar sunulmuştur (Zorbay, 2009: 92).

Milli Selamet Partisinin (MSP) önderi Necmettin Erbakan, cemaatlerin devlet ile sıkı ilişkiler içinde olması gerektiğini özellikle vurgulamıştır. Necmettin Erbakan devlet içerisinde etkin olup, aynı zamanda cemaatleşme içerisinde de yer alma tercihini meşru kılmış ve 1950 - 1980 dönemlerinde diğer cemaatlerle kendilerini İslamcı sağ partiler olarak açık bir şekilde belirtmiştir (Şık, 2014: 61). 1980'li yıllarda cemaatler devlet içinde esas etkinliklerini kazanıp açıkça faaliyetlerini sürdürmüştür. Turgut Özal ise, cemaatçilerin önce bilinenin tersine ordu veya askeriyede değil de ilk olarak üniversite kuruluşlarında kadro almasına müsaade etmiş, bununla birlikte desteklemiştir (Çakır, 2000: 20; Öztürk, 2000: 43; Demirci, 2016: 3).

28 Şubat tarihinde cemaat mensubu kişilere laiklik ilkesine zarar verdikleri gerekçesi ile devlet eliyle birtakım yaptırımlar uygulanmıştır (Şengün, 2016: 286). Gülen Cemaati bu süreçte baskılara, yasaklara en az maruz kalan topluluk olmuştur. Etkili siyasi partiler ile önemli siyasi kimlikler ile yakın temas inşa etmeye gayret eden ve iyi ilişkiler tesis eden cemaat bunu başarmış ve 2002 senesinde iktidar olan AK Parti hükümeti ile de ortak bir payda meydana getirmiştir (Şık, 2014: 154). AK Parti, muhafazakâr yapısı ve demokratik yaklaşımları ile yola çıkmış ve kendi düşüncesine denk olan kesimlerin desteğini almaya çalışmıştır. AK Parti'nin almış olduğu bu desteklerin en büyüklerinden

birini Gülen Cemaati vermiştir (Toruk & Olkun, 2014: 377). 2002 senesi devlet - cemaat teşrikimesaisinin güçlenerek arttığı sene olmuş, 2013 yılı sonrasında ise hükümet ile cemaat arasındaki ilişkiler olumsuz biçimde ilerlemiştir (Ayık, 2016: 75). Cemaat öncelikle 17- 25 Aralık operasyonlarında hükümeti düşürmeyi amaçlamış ancak bu eylem sonuçsuz kalınca 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi'ni hayata geçirmiştir (Aydın vd., 2017: 49).

15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi'nin öncesinde ortaya çıkan olaylar darbe girişimini önceden ayrıntılı planlayan FETÖ'nün düzenli bir biçimde ilerleyişinin göstergesidir. Devletin bütün kuruluşlarında kadrolaşma ve kuruluşlarına ait elemanları üst seviye mevkilere getirmek cemaatin en büyük amaçlarından bir diğeri olmuştur ve bu sürecin hızlı bir şekilde ilerlemesinde tetikleyici olmuştur (Hablemitoğlu, 2012: 155- 177).

ÖSYM Başkanlığı tarafından 17 Eylül 2010'da gerçekleştirilen KPSS'de torpil olduğu söylemlerinin çıkması ve sonrası için sınav iptalinin gerçekleştirilmesi FETÖ'nün devlete karşı gizli bir şekilde yürüttüğü kadrolaşma hareketlerinin gündeme oturması kuruluşa ait ilk şüphelere sebep olmuştur (Akın, 2016: 52). Kadrolaşmayı gerçekleştirdikleri en önemli kuruluşlar Emniyet Müdürlüğü, Yüksek Öğretim Kuruluşu, TSK, TRT ve Milli Eğitim Bakanlığı olmuştur (Ateş & Akpınar, 2017: 7; Efe, 2014: 12).

KPSS'deki torpil olayları ve MİT müsteşarının ifadesinin alınmasından sonra hükümet FETÖ'nün toplumdaki faaliyet alanını yok etmek istemiştir (Toruk & Olkun, 2014: 385). Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı 3 Temmuz 2013 tarihinde dershanelerin kapatılacağını açıklamış ve bu durum FETÖ ile hükümet arasındaki gerginliği yükseltmiştir. FETÖ'nün ekonomik bakımdan gücü büyük oranda kırılmış, örgütün yetkilileri kararı iptal etmek adına direnmişlerdir (Gümüş, 2014: 3). Dershanelerin kapatılması olayı artık bir eğitim konusu olmaktan sapsmış ve iki taraf arasında gerginlik sürmüştür (Akın vd., 2014: 87). Hükümet bu kararından geri dönmeyeceğini kesin bir şekilde belirtmiş ve ardından FETÖ kendine ait görsel ve yazılı medya ortamlarında karara ve kararı alan bireylere karşı karalayıcı propagandalar başlatmıştır (Uzun vd., 2017: 28). FETÖ açık bir şekilde devlet ve iktidara basın-yayın medyası üzerinden direniş göstermiştir. Bu ilerleyiş ile örgütün tüm iletişim araçları kendi düşünsel çerçevelerinde yayın yapmaya başlamış ve topluma ekonomik durumun kötüleştiğini,

siyasal iktidar yapısının yozlaştığını, yolsuzluk ve huzursuzluk iddialarının olduğuna dair bir algı oluşturmaya çalışmıştır.

FETÖ, bakan ve iş adamlarına 17-25 Aralık 2013 tarihlerinde bazı operasyonlar düzenlemiştir (Uzun vd., 2017: 13). 89 bireye ihalelerde hile yapma, rüşvet, görevlerini kötüye kullanma ve kaçakçılık gibi suçlardan dava açılmıştır (TBMM, 2016: 312; Akın, 2016: 54). Bu durum hükümet tarafından ekonomi ve yönetimi hedefleyen bir darbe girişimi olarak görülerek cemaat, bir örgüt olarak kabul edilmiştir. Cemaat, bu önemli süreçten sonra benimsemiş olduğu ılımlı İslam çizgisinden, algıda oluşturduğu modern eğitim alanı silüetinden ve ılıman siyasal yaklaşımlardan uzaklaşmış, menfaatine odaklanarak kaybettiği ekonomik gücü yeniden kazanmaya gayret etmiştir (Başdemir, 2015: 101- 102). 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra Emniyet Genel Müdürlüğünde çalışan; 4 genel müdür yardımcısı, 36 daire başkanı, 74 il emniyet müdürü görevlerinden uzaklaştırma almıştır. Özel harekât başta olmakla birlikte istihbarat, terör ile mücadele, kaçakçılık ve organize suçlardan toplam 34.775 kişinin yer değişikliği yapılmış, suça dahil olan görevliler hakkında soruşturulmalar açılmış ve 901 kişi görevlerinden atılmış, FETÖ içeriden zayıflatılmaya başlanmıştır (TBMM, 2016: 313).

1 Ocak 2014 tarihinde FETÖ Hatay Kırıkhan'da MİT'e ait TIR'ları durdurmuştur. Bu durumla hükümetin uluslararası ve ülke içindeki profilini sarsmaya gayret etmiş ve hükümete yönelik direnişe geçmiştir (Seufert, 2014: 18; Başdemir, 2015: 102; Çakır, 2000: 17; Akıner vd., 2014: 90). FETÖ, ülkenin siyasal idaresini ele geçirmeyi istediğini bu olay ile kanıtlamış, 15 Temmuz 2016'da ise bu amacı doğrudan icra etmeye yönelmiştir.

1960'lı yıllarda inşa edilen FETÖ özellikle ABD'ye yaklaşmış, bu da akıllarda darbe girişiminde bu ülkenin destek verdiğini sorgulatmıştır. Darbe girişiminden 2 saat sonra ABD Dışişleri Bakanı John Kerry bir konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında "Türkiye'de barış, istikrar ve devamlılık olmasını umuyorum" açıklamasını yapmış, ardından oluşan iade sürecinde ABD Gülen'e olumlu tutum göstermiş ve FETÖ'nün bu ülkeden destek aldığını ortaya koymuştur (Alkın, 2016: 6).

2009'da İsviçre Davos Zirvesi'ne zamanın Başbakanı Tayyip Erdoğan, 29 Ocak 2009 yılında İsrail Devlet Başkanı Simon Peres, BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon ve Arap Konseyi Genel Sekreteri Amr Musa ile "Gazze: Ortadoğu'da Barış" içerikli oturuma katılmıştır ve "One Minute" söyleminden hareketle yaptığı çıkış ile Türkiye'nin de eşit

koşullarda konuşma hakkına sahip olduğunun altını çizmiştir (Erdoğan, 2013: 43; Yılmaz, 2012: 325). 2011’de Arap bölgesinde gerçekleşen Arap Baharı olayında Başbakan Erdoğan Müslüman halkı desteklemiştir. Bu durum tekrar Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda “Dünya Beşten Büyüktür” ifadesiyle diğer ülkeler ekseninde Türkiye’nin dış politika platformunda ve diğer platformlarda güçlendiğinin belirtkesi olarak onay bulmuştur (Palabıyık, 2017: 24).

Darbe girişiminin başladığı 22.30 sıralarında Rus haber ajansları “TRT kanalında darbe bildirisi sunulacak, Marmaris’e saldırı düzenlenecek” gibi kesinleşmiş ifadeler ile darbe girişiminde yabancı ülkelerin bir parmağı olduğu algısı yaratmıştır (Yavuz, 2016: 28). Darbe girişiminin yaşandığı ilk saatlerde CNN İnternational kanalında canlı yayına katılan ABD’nin Merkezi İstihbarat Teşilatı’ndan (CIA) emekli olmuş kişiler ifadelerinde yapılan darbe girişimini açık bir şekilde desteklemiştir (Özdemir, 2016: 66). Bu ifadeler FETÖ’nün 40 yıla varan yapılanmasında yalnız olmadığının belirtileridir.

Cemaatleşme olgusunun tarihçesi incelendiğinde, bu durumun yalnızca AK Parti dönemine yüklenmesi doğru olmaz (Akın, 2016: 42- 43). İncelenen çalışmalarda çok partili düzene geçilmesiyle cemaatlerin mevcut olduğu ve yeni gelen her hükümet döneminde artan ivmeyle güçlendiği, menfaat ilişkilerine hizmette bulunduğu açıkça belirtilmiştir (Ayık, 2016: 72). Sağ kesimlerden destek almak için aday hükümetler cemaatlerle yakın ilişkiler kurmuş ve seçimlerin neticesinde cemaatlere belli ölçülerde devlet içerisinde faaliyet hakları verilmiştir.

1.2.8. 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi

1950’de Türkiye’de göreve gelen hükümetler çok partili hayata geçişten sonra ordu tarafından pek çok darbe girişimi ya da fiili darbe sonucuyla karşılaşmıştır (Tatlılıoğlu, 2016: 806). 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasından sonra Atatürk, ordu ve askeriyede siyaset yapılmasını yasaklamış bununla birlikte, bu mensubun oy kullanma haklarını devletin ve demokrasinin incinmemesi adına kaldırmıştır (Hasanoğlu & Aliyev, 2016: 208).

1946’da çok partili hayatın başlamasıyla ordu ile devlet münasebetlerinde yeni bir süreç yaşanmıştır. Demokrat Parti din hususunda daha ılıman bir siyasal parti profili çizmiştir (Oral, 2016: 805). Türk Silahlı Kuvvetleri’nce, kurucu olan hükümetlere demokrasi

idaresinden uzaklaştığı, din ile devlet işlerinin yakınlaştırıldığı veya Atatürk'ün ilkelerinden ödün verildiği gerekçesiyle 1960-1971 ve 1980 yıllarında darbelerde bulunulmuştur (Erken, 2016: 9). Ordu, her defasında demokratik yöntemle seçilen partilere karışma hakkını kendinde görerek, darbeleri fiilen gerçekleştirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ordu tarafından ilk darbe girişimi 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşmiştir (Cansever& Kiriş, 2015: 369). Ordu, darbenin gerekli olduğunu Cumhurbaşkanı Cemal Bayar ile birlikte seçilmiş Menderes hükümetinin devletin vazgeçilmez ilkeleri olan demokrasi ve laikliğe zarar verdiğini, ekonomi bakımından kötüye gidiş olduğu gerekçeleriyle savunmuştur (Dağdemir & Küçükkalay, 1999: 122; Yıldız & Özdoğan, 2016: 46). Menderes hükümeti ordu tarafından devrildikten sonra 1961 anayasası kabul edilmiş, siyasi partilerin ve bireylerin dini siyaset ve politik amaçlar doğrultusunda kullanması men edilmiştir (Kurt, 2016: 67).

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1690 darbesinden sonra hemen hemen her on yılda tekrarlanmak suretiyle bir darbe girişimi ortaya çıkmıştır (Gökçe, 2016: 2). 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri, Süleyman Demirel önderliğinde kurulan Adalet Partisi'nin Atatürk'ün ilke ve inkılâplarından uzaklaştığını, hükümeti İslam içeren bir idareye yaklaştırdığı gerekçesini öne sürmüştür. Bu gerekçe doğrultusunda dönemin Genelkurmay Başkanı olan Memduh Tağmaç ile güç birliği yapan Kuvvet Komutanları 12 Mart 1971 günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a ilettikleri "Muhtıra" ile baskı gücü oluşturarak Adalet Partisi hükümetine istifa etme çağrısı yapmıştır (Özbudan, 2010: 117). 1960 darbesi sonuçlarına benzer gelişmeler meydana gelmiş ve anayasa üzerinde değişiklik yapılmıştır (Hasanoğlu & Aliyev, 2016: 2016). Hükümet ise ortak yönetim çerçevesinde yeniden kurulmuştur. 1970'li yıllar Türkiye'de terör vakalarının başladığı ve koalisyon hükümetlerin iç arbeye yaşadığı, gözaltı sürelerinin 7 günden 15 güne arttırıldığı, esas hakların kullanılmasına karşı engellerin uygulandığı süreci beraberinde getirmiştir (Başaran, 2016: 97).

12 Mart Muhtırası'nın ardından meydana gelen en büyük problem, hükümet arayışı olmuş ve kimin elinde silah varsa devlet onun idaresinde olacaktır düşüncesi hakimiyet kurmuştur (Şentürk, 2016: 274). 1971-1980 tarihleri arasında 11 hükümet kurulmuş ancak hiçbirisi gerçek anlamda siyasal bir duruş gösterememiştir (Özdemir, 2008: 56; Başaran, 2016: 103). 1980 darbesi sebeplerinin gerekçeleri 1970'ler ortak yönetim hükümetleri tarafından temellendirilmiş ve askeriye tarafından meydana getirilen 3.

darbe fiili olarak gerçekleşmiştir (Pul & Kaya, 2016: 12). 12 Eylül 1980 darbesi, 1960-1970 darbelerinin ortaya çıkma gerekçeleri ile benzer özelliklere sahiptir (Özçelik, 2012: 73). Ülkenin içerisinde bulunduğu anarşi ortamı ve ekonominin seyrinin kötü olduğunu öne süren Kenan Evren önderliğinde 5 kişilik bir ekiple emir-komuta zincirinde 1980 darbesi gerçekleştirilmiştir (Akıncı, 2013: 41). 1980 darbesi tebliğinde “Devlet ve rejimin tehlike içinde bulunduğu, devlet kuruluşlarının ciddiyetini yitirmeye başladığı, görevdeki hükümetin Atatürkçülük dışında irticai hareketler içinde olduğu, yurdun yıkama doğru gittiği” iddiası ileri sürülmüştür (Aydın vd., 2016: 37). 1982 anayasasının yürürlüğe girmesiyle özgürlük ve haklar insanın itibarına yakışan biçimde yeniden oluşturulmuştur (Öcal, 2009: 5). 1970’li yıllarda meydana gelen terör vakalarında 1606 kişinin hayatını kaybetmesiyle 1982 anayasası milletin yaşayış tarzına, yaşam hakkına vurgu yapmıştır (Akıncı, 2013: 40). 6 Kasım 1983’te yapılan genel seçimler ile Turgut Özal önderliğinde ANAP kurulmuştur. Özal hükümetiyle birlikte cemaatlere hoşgörülle yaklaşmış ve toplumda yükselen değer olarak gösterilmiştir (Şık, 2014: 77).

Özal’ın 1993’de vefat etmesiyle ortak yönetim hükümeti göreve gelmiştir. Erbakan’ın liderliğinde kurulmuş olan Refah Partisi birinci olmasına rağmen parlamentoda Doğru Yol Partisi ile uzlaşmış ve hükümet kurulmuştur (Sarı, 2016: 836). Milli Güvenlik Kurulu 1997’de Başbakan Erbakan’a 18 maddeden oluşan önlem paketi imzalatmaya yönelik baskı kurmuş, Türkiye’de ilk defa post-modern darbe hayat bularak Erbakan hükümetine görevden el çektirilmiştir (Hasanoğlu & Aliyev, 2016: 225).

1950’de Türkiye’de gerçekleşen çok partili siyasi seçim tercihleri ya ordunun gerçekleştirdiği darbe ile yok edilmiş ya da ortak yönetim hükümetlerinin anlaşamaması sonucu istifaya zorlanmıştır (Yalçınkaya, 2016: 23). 2002’de AK Partinin almış olduğu %34 oy oranıyla iktidarın başına geçmesi siyasi yaşamda koalisyon düzeninin kalkmasına zemin oluşturmuştur (Akın, 2016: 49).

AK Parti, sağ kesim demokrat muhafazakâr bir parti profili ile kendini tanıtmıştır (Kaçlık, 2007: 125). AK Partinin bu profili geçen yıllardaki gibi ordunun tepkisine sebebiyet vermiş ve 27 Nisan 2007 tarihinde Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt Türk Silahlı Kuvvetleri’nin resmi internet sitesinde 'e-muhtıra' bildirisini yapmıştır (Acar & Çelebi: 2012: 7). Türkiye Cumhuriyeti’nde ilk yaşanmış ve ordunun bildirisini

hükümet tanımadığını bildirmiştir (Aydın vd., 2017: 43- 44). 22 Temmuz 2007 yılı seçimlerinde AK Parti ikinci defa hükümeti kurma görevini almıştır.

AK Parti iktidarlığına 2002'den 2012 yılına kadar Gülen destek vermiştir (Toruk & Olkun, 2014: 379). Hükümet- cemaat arasındaki ilişki Cumhuriyetin kurulmuş olduğu ilk yıllardan beri menfaat ortaklığında inşa edilen tüm siyasi partilerde kendini belli etmiştir (Ayık, 2016: 73). 2013'de Gülen tarafından beklenmeyen bir olay meydana gelmiştir. Hükümde bulunan cemaatçı savcı/hakimler ve cemaatçı emniyet görevlileri devlete karşı 17-25 Aralık operasyonları organize etmiş, herhangi bir karşı bildiriye bulunulmamış ve bunun neticesinde de cemaat ile AK Parti arasında çatışma meydana gelmiştir (Şık, 2014: 317). Hükümeti yolsuzluktan, rüşvetten, devlet malını ve kuruluşlarını kötüye kullanmadan, adam ayırımından, ihalelere hile karıştırmadan suçlayan hakimler, 17-25 Aralık operasyonlarını gerçekleştirmişlerdir (Baştürk, 2016: 38).

Post-modern darbe olan 17-25 Aralık operasyonlarının eylemsel olarak sürdürüldüğü zaman 15 Temmuz 2016 tarihi olmuştur. O akşam Genelkurmay Başkanlığı ile Boğaziçi köprüsünde duyulan silah sesleri eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başta olmakla birlikte, siyasi parti başkanları, iktidardaki ve muhalefetteki partilerin milletvekilleri, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları, emniyet personelleri, ülke genelinde tüm camilerden ezan okuyup sala veren diyanet personelleri, belediyeler, bütün medya kurumları, sivil toplum kurumları ve direnişte bulunan kadın, erkek, çocuk, genç ve yaşlı bütün Türk halkı darbe girişimine engel olmuş ve kısa zaman içinde darbenin ortadan kalkmasını sağlamıştır (Yılmaz, 2016: 30).

Türkiye tarihinde ilk kez sivil toplumun darbe karşısında durması tüm dünyada örnek teşkil etmiştir. Hiçbir şekilde ön hazırlık bulunmadan yalnızca Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Facetime üzerinden CNN Türk kanalıyla canlı yayın devam ederken görüşme yapması ve Türk halkını meydanlara davet etmesi darbe girişimine engel olmada önemi yadsınamaz bir örgütlenme hareketi olmuştur (Straftor, 2016: 20). Türkiye, bağımsızlığını hiçbir şekilde bırakmamış ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın arkasında parti ayrımı yapılmadan durulacağını göstermiştir.

1.2.9. 15 Temmuz Darbe Girişiminde Sosyal Medya Örgütlenmesi

Son 58 yıl içinde siyasal hareketler kapsamında incelenen darbeler ve e-muhtıralar Türkiye’de toplumsal ve tarihi bakımdan önemli bir yere sahip olmaktadır (Toker & Melek, 2017: 222). İktidarda Demokrat Parti’nin olduğu zamanda Türk Silahlı Kuvvetleri’nce 27 Mayıs 1960 yılında meydana gelen ilk darbeden sonra 12 Mart 1971 yılında Süleyman Demirel’in döneminde ikinci bir darbe daha meydana gelmiş, Kenan Evren önderliğinde 12 Eylül 1980 darbesi ve en son ise 2007’de AK Parti hükümetini iktidardan düşürmeye yönelik organize edilen e-muhtıra Türkiye’nin geçen yılları içinde yer almıştır (Tatlılıoğlu, 2016: 812).

20. yüzyılın sonları ile 21. yüzyılın başlarında, bireylerin siyasi ve toplumsal olgulara karşı verdikleri tepkiler araçların teknolojik düzenlemeleri açısından farklılaşıp yeni modeller ile gerçekleştirilmiştir (Palabıyık, 2016: 19). Görsel ve yazılı kitle iletişim araçları, 1960, 1971 ve 1980 askeri darbe girişimlerinde halkın olayları takip etmesine olanak sağlamıştır.

İktidarda Demokrat Parti’nin olduğu 27 Mayıs 1960’da ordudan düşük rütbeli bir topluluğun yönetimi ele alması, TRT radyosu ile topluma duyurulmuştur (Şentürk, 2016: 270). 1960’lı yıllar Türkiye’de televizyonun henüz olmadığı fakat radyonun etkili bir şekilde propaganda aracı olarak kullanıldığı bir dönem olmuş, toplum gerçekleşen bütün olayları bu iletişim aracı ile takip etmiştir (Sungur, 2017: 599).

Ordu 12 Mart 1971’de dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a bir muhtıra vermiş ve Demirel hükümetinin iktidardan istifaya zorlandığı bir darbe girişimi meydana getirilmiştir (Aksoy & Akkanat, 2016: 126). Darbe girişimi Türkiye’nin o dönem iletişim aracı olan devlet radyosundan muhtıra okunarak duyurulmuştur (Başaran, 2016: 101).

12 Eylül 1980 tarihinde Kenan Evren liderliğinde Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye’de üçüncü askeri darbeyi yapmıştır (Feriduoğlu, 2016: 328). Darbe ilk olarak TRT aracılığıyla ilan edilmiş, topluma darbenin gerekli olduğu iletileri verilmiş ve daha sonra gazetelerde yer verilmiştir (Sungur, 2017: 599).

Teknolojik yapının Türkiye’deki durumu darbeler ile ilgili veriyi aksettirme sürecinde belirgin bir şekilde görülmüştür. Kenan Evren 1980 darbesinde ekibi ile sık bir şekilde

televizyon aracılığıyla darbenin gidişatı, ülkenin bulunduğu durumu ve ülke için darbenin gerekli olduğunu belirten konuşmalar yapmıştır (Şentürk, 2016: 276).

1980'lerdeki teknolojik durum incelendiğinde radyonun toplumun büyük kısmında bulunduğu ancak televizyonun daha az yer aldığı bilinmektedir. 1921'li yıllarda Türkiye'de radyonun ilk yayını gerçekleştirilmiş ve 1927 yılına gelindiğinde düzenli yayınlar yapılmaya başlanmış, televizyon ise daha sonraki süreç içinde sahip olunmaya geçmiştir (Akalin, 2011: 15). 1953'de televizyon yayıncılığıyla ilgili ilerlemeler başlamasına rağmen toplumun genel kesiminde yaygınlığı 1970'li yılları bulmuş ve tam olarak herkesçe 1980'li yıllardan sonra kullanılmaya başlanmıştır (Aziz, 2006: 212). Üç darbeyi de meydana getiren darbeciler zamanın mevcut imkanlarıyla yazılı ve görsel kitle iletişim araçlarını, topluma bilgi iletmek ve kendi düşüncelerini benimsetmek için kullanmıştır (Güngörmez, 2002: 10).

Yukarıda belirtilen darbeler ve bilgilerin topluma aktarılması kitle iletişim araçlarının yapılarından ötürü tek taraflı olmuş, Türk toplumu gelişen olaylar hakkında düşündüklerini ne medyaya ne de birbirlerine iletme imkanı bulamamış, dolayısıyla çift taraflı bir iletişim gerçekleştirilememiştir. Bu durum, toplum olarak darbeye karşı çıkmada organize bir örgütlenmeye imkân vermemiştir.

Geleneksel kitle iletişim araçları yapı bakımından incelendiğinde geri bildirim olayının imkanı olmadığı ve zaman, hız-uzam bağlamında daha sınırlı iletişim araçları olmuştur. Bu özellikleri açısından örgütlenme ile ilgili işlevleri tartışılabilir durumdayken, sosyal iletişim ağlarıyla da karşılaştırıldığında fonksiyonel olarak yeni iletişim araçlarının fazlaca gerisinde kaldığı düşünülmekte ve örnek olaylar ile de açık bir şekilde görülmektedir. Çalışmanın yukarıdaki kısımlarında belirtilen Arap Baharı, Occupy Wall Street ve Gezi Parkı vakaları sosyal iletişim ağı üzerinden örgütlenmeleri, darbe, sosyal durumda değişiklik karşıtı eylemlerde kullanıcıların organizasyonları yönünde gerçekleştirilmiştir. Süreç içerisinde kısa zamanlı internete ulaşım engellemeleri yapılsa da toplumun olaylar karşısında organize olması ve şehrin meydanlarına toplanmasının önüne geçilememiştir. Bilgi, geleneksel medya otoritesi elinden çıkmış sosyal iletişim ağlarının özgürlük alanında gerçek uzamlarda yer almıştır (Haberli, 2012: 131).

21. yüzyılda Türkiye, teknolojik açıdan artan bir ivme ile iletişim platformunda yeni iletişim şekillerini kullanan aktif bir yapı göstermiştir. Nitekim bu durum Türkiye'de

oluşan Gezi Parkı olaylarında kanıtlanmış ve eylemciler, sosyal iletişim ağı alanlarını örgütlenmek ve iktidara istediklerini uygulamak için kullanmıştır. Aynı biçimde eylem karşıtı olan bireyler veya siyaset ile bağlantısı olan kişiler de karşılarındaki grubu bastırıp örgütlenmek için yine bu ağları tercih etmiştir. Çalışmacılar bu ağların artık organize bir biçimde kişileri örgütlenme konusunda pozitif bir şekilde etkilediğini, ayrıca bu tip eylemlerin bastırılmasında bir güç olarak kabul edildiğini ve son olarak sosyal iletişim ağlarının 5. güç olarak sistemlerde bulunduğunu belirtmiştir (Kök & Tekerek, 2013: 63; Hamza, 2014: 71; Yasak, 2013: 65; KONDA, 2014: 76; Bayhan, 2014: 41; TBMM, 2017: 232).

Türkiye 15 Temmuz 2016 Cuma günü saat 20.00 sıralarında yeni bir Askeri Darbe Girişimi'ne maruz kalmış ancak çalışma süresince de ifade edildiği gibi bu girişim yalnızca bir eylem olarak kalmıştır. Saat 00.25'e geldiğinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan CNN Türk'de Facetime uygulaması aracılığıyla görüntülü şekilde irtibata geçmiş ve Türk halkının meydanlara toplanması için örgütlenme çağrısını ilk olarak sosyal iletişim ağları üzerinden sağlamıştır. Cumhurbaşkanı'nın çağrısından sonra Türk milleti sokaklara çıkmış ve gelişen olaylar kısa zamanda sosyal iletişim alanları aracılığıyla ülke geneline yayılmıştır. Sosyal iletişim ağı siyasal eylem veya toplumsal olaylarda eylemlerin örgütlenmesi için yeni oluşumlar sağlamıştır (Gökçe, 2016: 6). Bu konuda sosyal iletişim ağları dahil olanların darbe girişimi karşısında örgütlenmelerine pek çok bakımdan imkân vermiştir. Bu ağlar uygulama olarak kolay kullanıma sahiptir. Hem ucuz hem de bilgiyi hemen aktarım gücünde olmasıyla örgütlenmenin kısa zaman içinde geniş kesimlere erişmesinde kritik ve önemli bir yer edinmiştir (Furuncu, 2014: 25).

Bazı değerlendirme yapan kişiler (Sungur, 2017; TBMM, 2016; Tekbıyık, 2017; Kahveci, 2016) sosyal iletişim ağları üzerinden darbenin önlendiğini ve direniş hareketlerine dahil olmak için bu ağlar üzerinden organize olduklarını ifade etmişlerdir. 2017'de Sungur, "15 Temmuz Darbe Kalkışmasının Engellenmesinde Sosyal Medyanın Rolü" isimli çalışmasında darbenin tesirinin bu ağların sayesinde kırıldığını ifade etmiştir. Sungur, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın önderliğinde örgütlenmenin geniş bir kitleye ulaştığını ve sosyal iletişim ağları üzerinden organize olunup şehrin sokaklarında darbecilerin eylemlerinin bastırıldığını belirtmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan sosyal iletişim ağı örgütlenmesinin önderi olarak kabul edilmiştir.

Mayıs 2017’de Kurulan Meclis Araştırma Komisyonundaki raporda sosyal medya platformlarının darbe girişimine karşı direnişi güçlendiği belirtilmiştir. Komisyon raporuna göre sosyal iletişim ağları darbe sırasında ve Demokrasi Nöbetleri süresince aşağıda belirtilen fonksiyonları yapmış ve Türkiye’nin 5.gücü olarak kabul edilmiştir. Komisyon raporuna göre, sosyal iletişim alanları darbe girişim zamanı ve sonrasındaki süreç boyunca;

- Başbakanlığın resmi sayfasından toplum bilgilendirilmiş,
- Diyanet, İşleri Başkanlığı tarafından sala verilmesi kararını kısa zaman içinde kitlelere ulaştırılmış,
- “Demokrasiden Vazgeçmeyeceğiz” ve “Asker Kışlaya” ifadeleri sosyal iletişim ağları aracılığıyla topluma ulaştırılıp milli birlik beraberlik ruhu canlandırılmış,
- Hadiselerin gerçekleştiği aynı zaman dilimi içinde sosyal iletişim ağlarında yer almasıyla darbe karşıtı birliğin oluşmasını sağlamış,
- Teşkilatlanmanın sosyal iletişim ağları aracılığıyla yürütüldüğü algılarının gerçek dışı olduğu tekrar bu ağlar ile anlaşılmış,
- Sosyal iletişim alanları darbe ile ilgili doğru bilgiler aktarmış ve son olarak da en önemli fonksiyonu toplumu darbe karşıtı bir şekilde örgütleyip organize biçimde görev yapmıştır.

2016’da Tekbıyık’ın oluşturduğu “Sosyal Medyanın Toplumsal Olaylardaki Gücü; Türkiye’de 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi” adlı çalışmasında sosyal iletişim ağının artık farklı fonksiyonları yaptığını ifade etmiştir. Tekbıyık, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Facetime aracılığıyla toplumu sokaklara çağırması ve hemen sonrasında sosyal iletişim ağları üzerinden organize olması bu platformun örgütlenme üzerindeki etkisini vurgulamıştır.

1.2.10. 15 Temmuz Askeri Darbe Girişimi Süreci ve Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi Kuramı

21. yüzyılda iletişim, teknolojik gelişmeler, internetin yaygınlaşması gibi alanlarda gerçekleşen değişim ve ilerlemeler doğrudan milletlerin yaşamlarında etki oluşturmuştur. Ağ toplumları iletişim şekillerini yeniden tanımlamış ve toplumsal veya siyasi vakalar karşısında yeni iletişim araçları tercih edilmiştir. Burada Arap Baharı olaylarıyla meydana gelen sosyal iletişim ağı örgütlenmelerinin gücü küresel bakımdan

kabul görmüştür (Gökçe, 2016: 14). Bu anlamda 15 Temmuz Darbe Girişimi'nde devletin en üst seviyesinde bulunan ve siyasi kimliği olan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın özellikle FaceTime uygulamasını seçmesi, söz konusu ağların geleneksel analog kitle iletişim araçlarıyla kıyaslandığında daha hızlı hem de iletişim araçları açısından daha işlevsel olduğunu ve ayrıca darbenin önlenmesinin arkasındaki güç olduğunu ortaya koymuştur.

Van Dijk'in metin dilbilimi ve söylem analizi ile ilgili ilk çalışmaları (1977, 1981) temel birimler ve sosyal pratikler olarak metinler ve söylemlere karşı ilgisini ortaya koymaktadır. Diğer eleştirel dilbilim teorisyenleri gibi, dilbilimsel ilginin kökenini cümlelerden daha büyük olan dil birimlerinde ve anlamların metin ve bağlam bağımlılığında arar. Van Dijk ve Kintsch (1983), söylemin, dilin işleme usulü ile ilgisi olduğunu düşünmüşlerdir. Geliştirdikleri bilişsel söylem modeli, toplumsal düzeyde anlam inşasını açıklamak için giderek bilişsel modellere dönüştürmüştür. Söylem Analizi El Kitabı (Handbook of Discourse Analysis) ile van Dijk (1985), dil ve dilin söylemde nasıl işlediğini araştıran araştırmacıların çalışmalarını bir araya getirmiştir. Daha sonra medya söylemine yönelen van Dijk, medya söyleminin üretimi, kullanımı ve işlevleri üzerine yeni bir çalışmaya imza atmıştır (Wodak, 2001: 7). Van Dijk'a göre haber söyleminde dilin etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır; ancak ESÇ sadece dil ile ilgilenmez, çünkü eleştirel söylem çalışmaları (ESÇ) daha çok sosyal gücü kötüye kullanma, egemenlik ve eşitsizliğin, metin ve konuşma yoluyla nasıl yönlendirildiğini, yeniden üretildiğini ve bunlara nasıl karşı çıktığını inceleyen bir söylem araştırmasıdır. Böyle bir muhalif bir araştırma ile söylem analistleri açık bir pozisyona sahip olurlar ve böylece toplumsal eşitsizliği anlamak, ortaya çıkarmak ve nihayetinde direnmek isterler (van Dijk, 1985: 352). Bu bağlamda ESÇ paradigma odaklı değil, problem veya konu odaklı olduğundan cinsiyetçilik, ırkçılık, sömürgecilik ve diğer toplumsal eşitsizlik formları gibi önemli sosyal sorunları etkili ve disiplinli bir biçimde inceleyebilmek için uygun bir yaklaşımdır (van Dijk, 1995: 17). Dolayısıyla eleştirel söylem çalışmaları dilsel özelliklerden yola çıkarak toplumsal olguları açıklamaya çalışan çok disiplinli ve disiplinler arası bir yaklaşımdır (Büyükkantarcıoğlu, 2012: 169).

ESÇ, özellikle sosyal ve siyasal anlamda sosyal güç istismarının, tahakküm ve eşitsizliğin nasıl metinler ve konuşmalar yoluyla uygulamaya konulduğunu, yeniden

üretilep direnç kazandığını araştıran analitik söylem araştırmalarının bir türü olarak ortaya çıkmıştır. EŞÇ uzmanları, bu vesileyle sosyal eşitsizliği anlamaya, onu gözler önüne sermeye ve nihayetinde ona direniş oluştırmaya çalışmışlardır (Doğan, 2017: 318). Bu doğrultuda, EŞÇ belirli bir disipline, paradigmaya, okula veya söylem teorisine katkıda bulunmayı amaçlamaz. Öncelikle söylem analizi yoluyla daha iyi anlaşılacağını umduğu sosyal konularla ilgilenmekte, bunların üstünde durmaktadır. Diğer söylem analizcilerin aksine, eleştirel söylem çözümlemecileri açık bir sosyo-politik duruşa sahiptir. Fikirlerini, bakış açılarını, ilkelerini ve amaçlarını, hem kendi disiplinleri içinde hem de genel olarak toplumda açıkça belirtirler. Kuramı oluştırma ve analiz etmenin her aşamasında olmasa da, yaptıkları iş kabul etmek gerekirse nihai olarak politiktir. Umdukları şey eleştirel anlayış ile değişimi sağlamaktır. Bakış açıları, mümkün olduğunca, tahakküm ve eşitsizliklikten mağdur olanlardır. Eleştirel hedefleri, sosyal eşitsizlik ve adaletsizliği yasaladıran, devam ettiren, meşrulaştıran, göz yuman veya önemsemeyen güç sahibi elitlerdir. Çalışmalarının kriterlerinden biri, en çok ihtiyacı olanlarla dayanışma içinde olmaktır. Onların problemleri, yalnızca güçlülerin (güçlülerin güçsüzlerle yaşadığı veya onlara direnenlerle yaşadığı) problemler şöyle dursun, söylem yapılarını anlatan disiplinler problemler değil ‘gerçek’ problemlerdir, yani çoğu insanın hayatını veya refahını tehdit eden problemlerdir. Onların söylem eleştirileri, tahakkümün ve eşitsizliğin yeniden üretimindeki sapkınlıktan sorumlu olanların politik eleştirisini de içermektedir. Böyle bir eleştiri, geçici, bireysel veya tesadüfi olmamalı; genel ve yapısal olmalı ve gruplar arasındaki güç ilişkilerini barındırırken gruplara odaklanmalıdır. Bu anlamda eleştirel söylem akademisyenleri sosyal ve politik bilim insanları oldukları kadar, sosyal aktivist ve eleştirici de olmalıdır (van Dijk, 1993: 252-253).

EŞÇ’de söylem, yazılı ve sözlü metinlerin yanı sıra görsel malzemeler üzerinden de analiz edilebilir. Öyle ki, şekiller ve sembollere yüklenen anlamların analizi önemlidir. Televizyon, sinema ve yeni medya araçları aracılığıyla kullanılan bütün kanallar, mesajların aktarılmasında, basit ve kısa metinleri tercih etmekte, görsel materyalleri ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle, EŞÇ’de görsel malzemelerin analizi de önem kazanır (Doğan Yalçınar, 2011: 16-17). Sonuç olarak, özetlemek gerekirse EŞÇ bir paradigma olarak birtakım ilkeler üzerinde gelişir (Doğan, 2017: 319):

- Problem çözüme odaklıdır.

- Çok disiplinlidir.
- Çeşitli sistem ve kaynaklardan yararlanılarak, seçmeli yöntemle oluşturulmuştur.
- İdeolojilerin ve gücün örtük boyutlarını açığa çıkarmak, açıklamak amacı güder.
- Bu amacı, yazı ile konuşma yoluyla veya görsel yolla iletilen gösterebilimsel veriler üzerinde çalışarak gerçekleştirir.

Özetle, ESÇ'yi esas alanlar, analizin merkezine eleştirel bakış açısını yerleştirerek, söylemin her çeşidini (sözel, metinsel, göstergesel, mekânsal vb.) toplumsal bağlam içinde, güç/iktidar ilişkileri bakımından sorgulamaktadır. Dil kullanımını toplumsal pratik olarak yorumlamakta ve tarihselliğe özel bir önem atfetmektedirler (Bal, 2016: 329). Bu kapsamda metin ve algısal dilbilimi çalışmasıyla öne çıkan söylem çözümlemesinde van Dijk'in yaklaşımı ele alınmıştır.

Van Dijk "ESÇ nedir?" sorusunun cevabını onun ne olmadığını söyleyerek verir. Ona göre ESÇ, söylem analizinin alt disiplini değildir. ESÇ sosyal problemlere uygulanan ne sadece bir teori ne de bir metottur. Van Dijk'a göre ESÇ belli bir "tavırla" öğrenim veya bilim yapmada eleştirel bir perspektiftir. ESÇ, sosyal sorunlara ve özellikle gücün kötüye kullanımı veya egemenliğin üretimi ve yeniden üretiminde söylemin rolü üzerinde yoğunlaşır. ESÇ, tutarlı bir bakış açısı içinde egemen grupların çıkarlarını söylemler üzerinden anlamaya çalışır. O böylece grup üyelerinin deneyimlerini ve görüşlerini alır ve ciddiyetle eşitsizliğe karşı mücadeleyi destekler. Bu nedenle ESÇ araştırmaları biraz gururla "mazlum ile dayanışma" olarak isimlendirilmiştir. Birçok diğer çalışmanın aksine ESÇ kendi politik konumunu savunur ve bununla gurur duyar (van Dijk, 2001: 96).

Van Dijk'a göre ESÇ'nin ne olduğu, onu diğer söylem türlerinden ayıran özellikler, ESÇ'nin amaçları, özel yöntemleri ve hangi teorik temele dayandığı sorusunun cevabı söylem, güç, tahakküm, sosyal eşitsizlik arasındaki ilişkiler ve söylem analistinin bu sosyal ilişkiler arasındaki yeridir. ESÇ, bu bağlamda karışık ve çok disiplinli yapısından hareketle sosyo-politik söylem analizi olarak adlandırılabilir (van Dijk, 1993: 249).

ESÇ nedir sorusunun cevabı aranırken söylem, güç, egemenlik, sosyal eşitsizlik arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerde söylem analistinin pozisyonunu önceden varsaymayı gerektirir. Sosyal eşitsizliğin eleştirisinde pek çok yön olduğu halde, van Dijk bu sorunlara eğilirken egemenliğin yeniden üretiminde ve buna meydan okumada söylemin rolüne odaklanmaktadır. Egemenlik ile kast edilen siyasal, kültürel, sınıfsal,

etnik, ırksal ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği de dâhil olmak üzere sosyal eşitsizliğe yol açan sosyal gücün elitler, kurumlar veya gruplar tarafından kullanılmasıdır (van Dijk, 1993: 253-4). Başka bir ifadeyle, van Dijk'in analizleri söz konusu toplumsal farklılıkların hiyerarşik olarak söylem içinde nasıl konumlandırıldığını örneklerle gösterir. Medya çalışmaları açısından söylem kavramı, ideoloji ile birlikte medya metinlerinin toplumsal iktidarın kurulmasındaki rolünü ortaya çıkarmaktadır (Karaduman, 2017: 38). Bu noktada haberi de bir söylem olarak ele alan van Dijk, haber söylemini egemen söylemlerin bir ürünü olarak görmektedir; çünkü dünyada olup biten olaylar hakkında bilgi edinmek ve bir kanaate varmak basında yer alan egemen haber söylemi sayesinde mümkündür. Aynı anda milyonlarca insan tarafından paylaşılan ve okunan başka bir söylem türü yoktur. Dolayısıyla haber söyleminin gücü oldukça yüksektir (van Dijk, 1989: 44-5).

Söylem analizi bu noktada karşımıza çıkarak metinde gizlenmiş anlamların ortaya çıkarılmasıyla, ideolojik olarak metnin anlatmak istedikleriyle ilgilenir. Bunun için metin toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik bağlarıyla ele alınmalıdır (Cangöz, 1999: 85; Akt. Karaduman, 2017: 40). Bu noktada haber söyleminde dilin etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır; ancak ESÇ sadece dil ile ilgilenmez, çünkü ESÇ daha çok sosyal gücü kötüye kullanma, egemenlik ve eşitsizliğin, metin ve konuşma yoluyla nasıl yönlendirildiğini, yeniden üretildiğini ve bunlara nasıl karşı çıktığını inceleyen bir söylem araştırmasıdır. Böyle muhalif bir araştırma ile söylem analistleri açık bir pozisyona sahip olurlar ve böylece toplumsal eşitsizliği anlamak, ortaya çıkarmak ve nihayetinde direnmek isterler (van Dijk, 1985: 352).

Van Dijk, ESÇ'yi diğer söylem analizi çalışmalarından ayıran temel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (van Dijk, 1995: 17-18):

- ESÇ paradigma odaklı olmaktan ziyade problem odaklıdır. Herhangi bir teorik ve metodolojik yöntem; cinsiyet ayrımı, ırkçılık, sömürgecilik ve diğer sosyal eşitsizlik türleri gibi önemli sosyal problemlere eğildiği sürece uygun kabul edilir.
- ESÇ bir okul, bir alan veya söylem analizinin bir alt dalı değildir; ESÇ'nin metin ve konuşmayı eleştirel bir yaklaşımla ele alan bir pozisyonu, duruşu vardır.

- Sosyal problem ve konuları yeteri kadar ele almak için, EŞÇ çalışmaları disiplinler arası ve çok disiplinlidir ve özellikle söylem ve toplum arasındaki ilişkilere odaklanır (sosyal biliş, siyaset ve kültür dâhil).
- Tarihsel ve sistematik olarak, EŞÇ beşeri ve sosyal bilimlerde geniş kapsamlı (genellikle oldukça marjinal veya marjinalleştirilmiş) eleştirel çalışmaların bir parçasıdır.
- EŞÇ çalışmaları söylemin tüm seviyelerine ve boyutlarına (yani dilbilgisi, konuşma eylemleri, pragmatik stratejiler ve diğerleriyle birlikte etkileşim stratejileri) önem verir.
- EŞÇ çalışmalarının çoğu söylemle ilgili sadece “sözel” yaklaşımlarla sınırlı değildir, aynı zamanda iletişim etkinliğinin diğer semiyotik boyutlarına (resimler, film, ses, müzik, mimik vs.) da önem verir.
- Toplumda söylemin rolü üzerinde çalışırken, EŞÇ özellikle güç, tahakküm ve eşitsizlik ilişkilerine (grup) ve metin ve konuşma aracılığıyla bunların yeniden üretilmesine veya toplumsal grup üyelerinin bunlara direnişine odaklanır.
- EŞÇ’deki çalışmaların çoğu, sınıf, cinsiyet, etnik köken, ırk, cinsel yönelim, dil, din, yaş, milliyet veya dünyadaki sosyal ilişkilerde söylemsel olarak kabul edilmiş ve meşrulaştırılmış yapı, tahakküm ve direniş stratejileri ile ilgilenmektedir.
- EŞÇ’deki çalışmaların çoğu, tahakküm ve eşitsizliğin yeniden üretimi ve bunlara karşı direnç gösterilmesinde rol oynayan ideolojilerle ilgilidir.
- EŞÇ çalışmalarının tanımlayıcı, açıklayıcı ve pratik amaçları arasında, söylemsel olarak baskın olan tahakküm ilişkilerinin veya altta yatan ideolojilerin örtük, gizli veya başka türlü açık olmayan taraflarının ortaya çıkarılması, ifşa edilmesi yer alır. Yani, EŞÇ özellikle manipülasyon, meşruiyet, rıza üretimi ve güçlülerin çıkarına olan insanların zihinlerini (ve doğrudan eylemlerini) etkilemek için kullanılan diğer söylemsel stratejilere odaklanır.
- Zihinsel kontrol ve toplumsal etki sağlamada kullanılan söylemsel araçların açığa çıkarılması girişimi, güçlülere ve elitlere karşı, özellikle güçlerini kötüye kullananlara eleştirel ve muhalif bir duruşu gösterir.
- Diğer taraftan, EŞÇ çalışmaları, meydan okuma ve direnme uygulamalarında karşı güç ve karşı ideolojilerin hayata geçirilmesi ve geliştirilmesi için stratejik

teklifler formüle edilerek, egemen gruplarla genel bir dayanışma perspektifi oluşturmaya veya sürdürmeye çalışmaktadır.

ESÇ, elit söylem yapıları ve stratejilerinin bilişsel, sosyal koşulları ve sonuçları ile bu tür tahakkümlere karşı geliştirilen direniş söylemleri ile ilgilenen muhalif bir çalışma yürütmektedir. Bu açıdan; gözlemsel, tanımlayıcı ve açıklayıcı yeterliliğin olağan metodolojik kriterlerinin ötesine geçmektedir. ESÇ söylem çalışmalarındaki yöntemlerin, konuların ve veri seçiminin her zaman politik olduğunu vurgulamaktadır. Diğer, dolaylı/imalı politik söylem araştırmalarının aksine, ESÇ muhalif duruşunu açıkça ortaya koymaktadır.

Özer (2018: 166-7), van Dijk'in ESÇ modelini kısaca şu şekilde kategorize etmiştir:

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar

b. Haber girişi

1. Spot/lar

2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır.
Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana olayın sunumu

2. Sonuçlar

3. Ardalan bilgisi (önceki olay da dâhil)

4. Bağlam bilgisi

b. Yorum

1. Haber kaynakları

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar

B. Mikro Yapı

- 1. Sentaktik çözümleme**
 - a. Cümle yapılarının aktif veya pasif olması**
 - b. Cümle yapılarının basit veya karmaşık olması**
- 2. Yerel bağdaşıklık (bölgesel uyum)**
 - a. Nedensel ilişki**
 - b. İşlevsel ilişki**
 - c. Referansal ilişki**
- 3. Sözcük seçimleri**
- 4. Haber retorığı**
 - a. Fotoğraf**
 - b. İnanırcı bilgiler**
 - c. Görgü tanıklarının ifadeleri**

Van Dijk haber metnini “sentaktik” ve “semantik” ten oluşan iki ayrı dilsel çözümleme türünde ele almaktadır. Haber sentaksı, cümlelerin dilbilgisi yapıları iken semantik ise, söylemin bütününe yani sözcüklerin, cümlelerin anlamına yöneliktir (Özer, 2015: 245).

Van Dijk’in söylem çözümlemesi makro ve mikro yapılar olmak üzere iki bölümden oluşur. Tematik ve şematik çözümleme şeklinde iki başlık altında toplanan gazete haberlerinde haberin makro yapısında başlıklar, haber girişi, spotlar ve fotoğraflar yer alırken, tematik yapı ile durum, ana olayın sunumu, ardalın bilgisi, bağlam bilgisi, haber kaynakları ve yorumun yer aldığı şematik yapı oluşturur. Başlık ve haber girişleri, haber içeriğinin özeti gibidir (Karaduman, 2017: 40). Dündar ve Deniz’in belirttiği gibi başlık ve haber girişi, özetlemenin yanı sıra, metne giriş görevini de görür. Başlık, spot ve haber girişinden oluşan standart bir haberin incelenmesi, haberde genelden özele, en önemli bilginin önce verilmesinden, önemsiz ayrıntılara hiyerarşik bir şema takip edilir. Habere konu olan olay hakkında kanıt niteliği taşıyan fotoğraf ise habere görsellik katmanın yanı sıra haberin inandırıcılığını artırma görevine de sahiptir (Dündar ve Deniz, 2010: 205).

Söylemin kurulmasında önemli bir işleve sahip olan mikro yapıda cümle yapılarında (sentaks) yani etken veya edilgen yapıyla kurulan cümlelerde ortaya çıkan anlam

farklılıkları incelenir, ideolojik bulgular içermesi bakımından bölgesel uyum yani peş peşe gelen cümlelerin nedensel, işlevsel ve referansal olarak birbirleriyle ilişkisi ortaya çıkarılır, gizli düşünceleri ve ideolojileri ortaya çıkarması bakımından sözcük seçimleri gözden geçirilir. Sözcük seçimleri sözdizimsel kalıplardan öte, genellikle söylem tarzıyla ilişkilidir; çünkü sözcüklerin anlamsal içerik analiziyle de bağlantısı vardır. Belirli sözcüklerin seçimi resmiyetin derecesini, konuşanlar arasındaki ilişkiyi, söylemin gruba dayalı veya kurumsal yerleşimini ve özellikle konuşmacının tutumlarını ve dolayısıyla ideolojilerini gösterir. Örneğin bir kişinin “terörist” veya “özgürlük savaşçısı” olarak adlandırılması, gazetecinin/gazetenin ideolojik tercihini ortaya koyar. Görgü tanıklarından alıntılar, fotoğraflar, sayısal veriler gibi haberin inandırıcılığı ve ikna ediciliğini artıran verilere yer verilip verilmemesi bakımından haber retoriği incelenir (van Dijk, 1988: 60-82; van Dijk, 1988: 16). Hall (1972: 84)’a göre haber fotoğrafları “bu gerçekten oldu, kendiniz görün” şeklinde gizli bir göstergedir. Olayının bu anının, bu açısının, herhangi başka biri yerine bu kişinin seçimi aslında bütünüyle karmaşık bir olaylar ve anlamlar zincirini temsil etmektedir ve fotoğraflanan olayın seçimi oldukça ideolojiktir. Ancak, olayı gerçekten olduğu gibi sunmaya çalışan haber fotoğrafları, seçici/yorumlayıcı ve ideolojik işlevlerini bastırmaktadır. Bu seviyede, haber fotoğrafları, gazetenin güvenilirliğini desteklemekle kalmaz nesnellüğünün de altını çizer (Akt. Woollacott, 2005: 96).

Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi çalışması dilbilimsel ilginin kökenini cümlelerin metin ve bağlam bütünlüğünde aradığı için 15 Temmuz gecesi yaşanan darbe girişiminde gecenin seyrine etki eden sosyal medya üzerinden atılan tweetler ve yapılan canlı yayın konuşması bu çerçevede incelenmiştir.

BÖLÜM II: 15 TEMMUZ ASKERİ DARBE GİRİŞİMİ VE SOSYAL MEDYA ÖRGÜTLENMESİNE İLİŞKİN ANALİZ VE YORUMLAR

2.1. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın yöntemi olarak Van Dijk söylem analizinde haber metinlerini çözümlediği çalışmalarıyla ön plana çıktığı için, bu araştırmanın yönteminde van Dijk'in "Eleştirel Söylem Analizi" (van Dijk, 1991: 108) yöntemi esas alınmıştır.

Söylem analizinin “öznesi röportajlardan haberlere, televizyon ve radyo programlarından çizgi filmlere, fotoromanlardan kartpostallara, kişilerarası konuşmalardan reklam mesajlarına, anket görüşmelerinden grup tartışmalarına, müzik parçalarından afiş ve posterlere dek tüm iletişim biçimleri olabilmektedir. Bu bağlamda içerik analizi, malzemenin salt görünen içeriğini değil, arka planını da inceleme konusu” yapmaktadır (Mayring 2000: 2).

Araştırmanın amacı kapsamında 15 Temmuz gecesinde Twitter uygulamasından atılan tweetlerin siyasal iletilerinin incelenmesi, kuşkusuz zaman açısından olanaklı değildir. Bu bağlamda, araştırmanın amacı kapsamında ele alınan haberler, tweetler amaçsal örneklem olarak seçildi. Seçilen tweetleri atan kişiler fikir önderleri olduğu, yönetsel anlamda üst düzey görevde buldukları için tercih edildi. Çalışmanın Literatür bölümünde sosyal iletişim ağı, siyasi iletişim - sosyal medya ilişkisine ait verilere yer verilmiştir. Veri analizi kısmında van Dijk'in Eleştirel Söylem Çözümlemesi yaklaşımıyla 15 Temmuz gecesi darbe girişimi başlamasıyla beraber yaşananlar, istatistikler ve çeşitli sosyal iletişim ağlarındaki toplum için yönlendirici ve belirleyici olan paylaşımlara yer verilmiştir. 15 Temmuz 2016 tarihindeki askeri darbe girişiminin hedefindeki kişiler devletin başındaki seçilmiş iradedir. Olay olgu çerçevesinde o gece meşum olayın hedef alındığı devletin başındaki kişilerin söylemleri gecenin kaderini değiştirmiştir. Toplum, en öncelik olarak devletin başındaki devlet görevlilerinin söylemlerini okumuş, dinlemiş, anlamaya çalışmıştır. Yine o söylemlerin verdiği anlam çerçevesinde hareket ederek eyleme geçmiştir. Bunlar Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın FaceTime konuşması ile yine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Twitter üzerindeki paylaşımı, Cumhurbaşkanlığının resmi Twitter hesabındaki açıklama, Başbakan Binali Yıldırım'ın hem kendi görüşünü içeren tweeti hem de ordu içerisindeki önemli komuta

kademesinin başındaki bazı komutanların açıklamalarını da alıntılanmış olduğu twitter paylaşımlarıdır. Bu sebeple sosyal medyaya yansıdığı ve kitleleri yönlendirdiği için Başbakan Binali Yıldırım'ın hesabından attığı tweet, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın şahsi hesabından attığı tweet, Cumhurbaşkanlığı hesabından Recep Tayyip Erdoğan'ın sözünü içeren tweet, Başbakanlık hesabıyla Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Ümit Dündar'ın sözünü içeren tweet ve Başbakanlık hesabından Özel Kuvvetler Komutanı Orgeneral Zekai Aksakallı'nın sözünü içeren tweet paylaşımları Eleştirel Söylem Analizi yöntemiyle çözümlenmeye tabi tutulmuştur.

2.2. Verilerin Analizi

Söyleme dayanan medyada söylem, ideolojik bir karaktere sahiptir. Söylem, ideolojinin aktarılmasında ve yeniden üretilmesinde önemli bir faktördür. Söylem analizi yöntemi ile haber metinleri analiz edilirken, haber metninde yer alan cümleler ifade ettikleri anlamlar, düşünceler ve ideolojiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle Van Dijk, söylem analizi yapılırken metinde yer alan özneye, metnin ana temasına ve başlıklarına dikkat etmek gerektiğini ifade etmektedir (İnceoğlu ve Çoban, 2016: 48). Birçok metin ve konuşma yapısı, alıcının kendi özel durumlarına dair zihinsel modellerini şekillendirirken, bunların stereotipleri veya önyargıları oluşturmak için yapılan genelleştirilmeler (Dijk, 2007: 474), eleştirel söylem analizi yöntemiyle tespit edilmektedir.

2.3. Bulgular ve Değerlendirme

Araştırmanın amacı kapsamında Van Dijk'in söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde 15 Temmuz Darbe Girişimi ile ilgili incelemeye tabi tutulan veriler ve hesaplarda 15-17 Temmuz 2016 tarihlerinde toplam atılan tweet sayısı, tweetlerin yanıtlanma sayısı, retweet ve beğeni sayısı değerlendirilmiştir.

15 Temmuz gecesinde hayata geçirilmek istenen darbe girişiminde yeni medya platformlarının toplanma, harekete geçme ve örgütlenme vasıtası olarak kullanımı bundan evvelki senelerde gelişen bazı toplumsal ve siyasal eylemlerden nitelik bakımından ayırım göstermektedir. 15 Temmuz gecesinde sosyal medya örgütlenmesinde dikkat çeken ayırım, seçilmiş bir siyasi liderin halka örgütlenme çağrısı

yapması ve bunu ağılar vasıtasıyla kitlelere telkin ve yönlendirme yaparak gerçekleştirmiş olmasıdır (Cihangir, 2016: 27).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın öncülüğünde kitleler yeni medya ağları vasıtasıyla uygulamaya konan darbeye karşı direnişe davet edilmiş bununla beraber Başbakan Binali Yıldırım'da twitter hesabı aracılığıyla kullanıcıları meydanlara çağırmıştır (Palabıyık, 2016: 245).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın şahsi twitter hesabı olan Recep Tayyip Erdoğan isimli hesaptan atılan tweeti 27.956 retweet, 43.800 beğeni almıştır.

Cumhurbaşkanlığının resmi twitter hesabı olan T.C Cumhurbaşkanlığı isimli hesaptan atılan tweeti 8.206 retweet, 14.435 beğeni almıştır.

Başbakanlığın resmi twitter hesabından attığı tweet 6.416 retweet, 7.675 beğeni almıştır.

Başbakanlığın resmi twitter hesabından atılan tweeti 1.049 retweet, 1.506 beğeni almıştır. Aynı hesaptan atılan Özel Kuvvetlerin başındaki komutana ait sözü alıntılan tweet 1.016 retweet, 1.365 beğeni almıştır.

Hükümet kanadında twitter hesabı üzerinden ilk tepkiyi dönemin başbakanı Binali Yıldırım göstermiştir (Resim 1).

Resim 1: Başbakan Yıldırım'ın İlk Twitter Bildirisi (10.05.2021).

A. Makro Yapı

Şematik Yapı

a. Durum: Başbakan Binali Yıldırım'ın atmış olduğu tweette 15 Temmuz Darbesi ana olay olarak sunumunda cümleler arası bağlamlar ve genel anlam akışı zamansal süreci gösteren zarflar ile verilmiştir.

b. Yorum: Başbakan Binali Yıldırım'ın atmış olduğu tweette 15 Temmuz Darbesi'ne haber kaynağı olarak anlık Ankara'daki durumun özeti niteliğinde fotoğraf sunmuştur.

B. Mikro Yapı:

Sentaktik çözümleme: Başbakan Binali Yıldırım'ın attığı tweetin cümle yapısı aktif ve basit kelimelerden oluştuğu için netlik ve akıcılık bulunmaktadır.

Sözcük Seçimleri: Başbakan Binali Yıldırım'ın attığı tweette insanları meydanlara çağırması halkı harekete geçirmek istemesinin yanı sıra üzeri örtülü bir mücadeleyi de beraberinde getirmektedir. Özellikle meydan kelimesi kentsel odak, toplanma dağılma mekânı ve belli veya çeşitli fonksiyonları içinde barındırabilen alanlar olarak bilirse de yapmış olduğu çağrışım sadece bununla sınırlı değildir. Aynı zamanda savaş ve mücadele çağrışımı yapmaktadır. Diğer ifadesiyle iki farklı gücün çarpıştığı, göze göze diş diş mücadelelerin verildiği kanlı alanlar çağrışımı yapmaktadır. Meydan kelimesinin kullanılmasının diğer bir sebebi de halkı zorlu bir mücadele için kendilerini savaşa gider gibi hazırlamalarını istenmesidir.

Haber retoriği: 15 Temmuz Darbe sürecinin sebep olduğu etkiyi tweetin hem metin semantiği ile hem de içerikte vurgulanmıştır ve durumu fotoğrafla kullanıcılara sunmuştur.

Türkiye'de internet erişimiyle alakalı meydana gelen engellemeleri ve problemleri ölçümleyen "Turkey Blocks", saat 22.50 sularında YouTube, Twitter ve Facebook olmak üzere, ortada bir mahkeme kararı olmadığı halde askeri darbe girişiminden ötürü sosyal medya platformlarının engellediğini açıklamıştır (Resim 2).

Resim 2: Turkey Blocks'un Erişim Engeli Duyurusu (10.05.2021).

A. Makro Yapı

Şematik Yapı

a. Durum: Turkey Blocks atmış olduğu tweette 15 Temmuz Darbesi ana olay olarak sunumunda cümleler arası bağlamlar ve genel anlam akışı zamansal süreci gösteren zarflar ile verilmiştir.

B. Mikro Yapı:

Sentaktik çözümleme: Turkey Blocks atmış olduğu tweette cümle yapısı aktif ve basit kelimelerden oluştuğu için netlik ve akıcılık bulunmaktadır.

Sözcük Seçimleri: Turkey Blocks atmış olduğu tweette en çok kullanılan sosyal medya hesaplarının Türkiye'de askeri darbe nedeniyle engellendiğini doğrulamıştır. Atılan tweette doğrulamak ve askeri darbe kelimeleri kullanılması ülkede büyük bir sorun olduğuna ve ülkenin yapısının ele geçirildiği belirtilmek amacıyla kullanılmıştır.

Haber retorisi: 15 Temmuz Darbe süreciyle en çok kullanılan sosyal medya hesaplarının linkleriyle engellendiği zaman dilimi ve hata kodlarıyla birlikte vurgulamış ve durumu fotoğrafla kullanıcılara duyurmuştur.

Twitter, üyelerinden yükselen erişim şikâyetleri üzerine resmi hesabından saat 00.53'te hem Türkçe hem İngilizce olmak üzere açıklama tweetleri atmış, Facebook, bu durumla

alakalı herhangi bir izahat yapmamış, Twitter sözcüsü ise “Twitter’a Türkiye’den erişilemediği yönündeki haberlerin farkında olsak da sistemlerimiz normal şekilde çalışıyor” şeklinde Türkçe açıklamada bulunmuştur (Resim 3).

Resim 3: Turkey Blocks’un Erişim Engeli Duyurusu (E.T. 10.05.2021).

A. Makro Yapı

Şematik Yapı

a. Durum: Twitter PublicPolicy atmış olduğu tweeti Türkçe dilinde atması Türkiye’deki 15 Temmuz Darbesi’ni ana olay olarak sunumunda cümleler arası bağlamlar ve genel anlam akışı zamansal süreci gösteren zarflar ile verilmiştir.

B. Mikro Yapı:

Sentaktik çözümleme: Twitter PublicPolicy atmış olduğu tweette cümle yapısı aktif ve basit kelimelerden oluştuğu için netlik ve akıcılık bulunmaktadır.

Sözcük Seçimleri: Twitter PublicPolicy tweette “engellenmiş”, “ülke çapında”, “şüpheleniyoruz” kelime seçimleriyle Türkiye’de normalden farklı durumların olduğunu dile getirerek vurgulamıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan FaceTime ile CNN Türk’e açıklama yaparak darbe girişimini, “Silahlı güçler içerisindeki küçük bir azınlığın kalkışması” olarak nitelemiş, halktan bu harekete karşı sokağa çıkmalarını isteyerek, azınlık bir gruba dikkat çekip, bu kalkışmanın TSK’nın emir komuta zinciri içinde gerçekleşmediğine açıklık getirmiştir. Darbenin ilk yaşandığı o sıcak saatlerde bunun bir kalkışma mı yoksa darbe mi sorularına ilk ağızdan cevap vermiştir. Aynı zamanda bu TSK’ya dönük bir mesaj olarak da değerlendirilebilir. Çünkü bunun TSK’nın emir komuta zinciri

içinde gerçekleşmediğine dikkat çekerek diğer askeri personel ve birliklerin bu kalkışmaya dahil olmalarının önünü geçmek istemiştir. Özellikle de tüm halkı sokağa davet etmiştir. Sokağa davet etmek kollektif bir eylem ve meydan okuma şeklinde okunabilir. Böylelikle halkı mobilize etmeye çalışmaktadır. (Resim 4).

Resim 4: Erdoğan'ın Facetime Üzerinden Hande Fırat'la Yapmış Olduğu Canlı Yayın Görüşmesi

(Görsel kaynağı: CNN Türk Ekran Görüntüsü, 16.07.2016, 00:25, E.T.10.05.2021).

Cumhurbaşkanı Erdoğan FaceTime üzerinden CNN Türk canlı yayın üzerinden bağlanmış ve programın sunucusu Hande Fırat ile programda konuk gazeteci Abdulkadir Selvi'nin de arada sorduğu sorular üzerine kamuoyuna şu konuşmayı yapmıştır:

“Bugünkü bu gelişme gerçekten Silahlı Kuvvetlerimizin içerisindeki bir azınlığın ne yazık ki kalkışma hareketidir. Bu malum yapıya ait paralel yapılanmanın teşvik ettiği, üst akıl olarak onların kullandığı bir harekettir. Ülkemizin birliği beraberliği bütünlüğüne yönelik bu harekete karşı inanıyorum ki milletçe vereceğimiz güzel bir cevapla bunlar gerekli olan cezayı alacaklardır.

Şu anda bu milletin imkanlarıyla ortaya konmuş olan tankı topu vs. uçağını helikopterini kullanarak milletin üzerine gelmenin bedelini bunlar çok ağır ödeyeceklerdir.

Bu arada milletime bir çağrı yapıyorum o da şudur: Milletimizi illerimizin meydanlarına davet ediyorum. Havalimanlarına davet ediyorum. Ve milletçe meydanlarda, havalimanlarında toplanalım. Bunların o azınlık grubu tanklarıyla toplarıyla gelsinler ne yapacaksa yapsınlar. Halkın gücünün üstünde bir güç tanımadım ben hayatımda, bundan sonra da zaten böyle bir şeyi tanımamız söz konusu değil.

Ben Cumhurbaşkanıyım ve başkomutanım aynı zamanda. Başkomutan olarak benim haberimin olmadığı böyle bir adımı atanlara yargı zaten hemen cevabını verdi. Gereği neyse bunu da yapacağız, yapılacaktır, bundan kimsenin endişesi olmasın.

Bu havayı bulanık hale getirenler bunun bedelini çok ağır ödeyecektir. Bunu da özellikle ifade etmek isterim. Bunun bedelini yargı önünde çok ağır ödeyeceklerdir.

Bu Şu anda demokrasiye inananlarında işini kolaylaŐtıracaktır. Ama onlara da bunların bedelini çok ağır dettirecektir. Şimdi milletime ağrı yapıyorum, meydanlara gelin. Meydanlarda bunlara gereken cevabı hep beraber verelim. Bende Cumhurbaşkanı olarak meydana geliyorum. Ben kesinlikle bu darbecilerin başarılı olacağına inanmıyorum. Tarih boyunca darbeciler başarılı olamamıŐtır. Er veya geç onlar yok olmuşlardır, bunu da böyle bilmeniz lazım” (www.cnnturk.com).

A. Makro Yapı

Şematik Yapı

a. Durum: Cumhurbaşkanı Erdoğan, anlatısına bugünkü yaŐanılan gelişme girizgahı ile başlamış, süreci Silahlı Kuvvetler içerisinde yapılanmış bir grubun yasa dışı faaliyetleri olarak tanımlamıŐtır. KonuŐmada cümleler arası bağımlar ve genel anlam akışı zamansal süreci gösteren zarflar ile verilmiŐtır.

B. Mikro Yapı:

Sentaktik zmleme: Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuŐmalarında cümle yapısı aktif ve basit kelimelerden oluştuğu için netlik ve akıcılık bulunmaktadır.

Sözcük Seçimleri: Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın olay örgüsü olarak süreç içerisinde geliŐmeyi gerçekleştiren öznenin yasa dışı grup olduğunu belirtmiŐtır. Yasa dışı grubun gerçekleŐtirmeye çalıŐtıđı girişimin sebebini ülkenin birlik ve bütünlüğünü bozmak olarak ifade etmiŐtır. Anlatısının ilk üç cümlesinde olayın resmini sözcüklerle izmiŐtır. Anlatının devamında yaŐanılan olayları detaylandırmıŐ, yasa dışı bu eylemlerin yargı tarafından cezalandırılacağını söylemiŐ, jestleri ve mimikleriyle, söylemi ve ses tonuyla millete kararlılık çağrısı yaparak herkesi meydanlara tepki vermeye davet etmiŐtır.

Canlı yayın bağlantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ilk söylemi darbe girişimine tevessül edenin TSK’nın tümü değil, küçük bir azınlığın olduğudur. Hemen ardından bu eylemi yapanın paralel yapı olduğuna dair açıklaması aidiyet tanımını içermektedir. Paralel yapının yargı tarafından terör rgt olarak kabul edildiği mahkeme kararları vardır. Toplum da bu kararı ielleŐtirmiŐtir dolayısıyla paralel yapı devlet - millet birliğine karşı bir yapılanma, örgüttür. Bu yüzden gerçekleşen bu girişimin aidiyetini, kaynağını en st devlet yetkilisinden dinlemek halk için de darbeye karşı harekete geçmelerini sağlayan enformasyon olmuştur.

Aidiyet tanımlaması sonrasında Cumhurbaşkanı Erdoğan, birlik ve beraberlik söylemini bozma durumundan söz etmiştir. Birlik ve beraberlik kelime anlamı olarak barışçıl, huzurlu, dirlik olan bir hayatı simgeler. Her ailenin, toplumun, devletlerin yaratmak istediği düzenin kendisidir. Toplumun en küçük birimi olan ailede de sorunların çözümü birlik ve beraberliğin kuvvetiyle doğru orantılıdır. Burada da söz konusu harekete karşı milletçe verilecek cevaptan ve onun sonucunda alınacak cezadan bahsedilmesi, el ele problemlerin üstesinden gelen aile ruhunu toplumsal anlamda sahaya davet etmektir.

Alçak uçuş yapan jetlerin, caddelerde boy gösteren tankların aslında milletin parasıyla alındığını, milletin imkanlarıyla alınan askeri araçların sahibinin millet olduğunu belirtmek istemektedir. Bu durumda bunların millete karşı kullanılmasının gayri meşru olduğu mesajı verilmektedir. Bir şey kime aitse söz sahibi de o olacaktır.

Ardından milletin yalnız olmadığı vurgulanmakta, gerek Cumhurbaşkanı, gerek Başbakan ve hükümetin, bilumum devlet kudret ve gücünün yanlarında olduğu belirtilmiştir.

Devletin gücü, Türk milleti nezdinde tarihsel bağlamda kutsal bir önem atfetmektedir. Bu gücün dilimize 'Devlet Ana' sıfatını yakıştıracak kadar içselleştirildiği malumu ilamdır. Bu sebeple canlı yayın bağlantısı sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın devletin gücünün milletinle beraber olduğunu ifade etmesi dikkate değerdir. Bir yandan devlet - millet birliğinden söz ederken, diğer yandan bu girişimi işgal olarak nitelmiş ve devlet - millet vasfının karşısına konumlandırmıştır. İşgali ise yapacak tek unsur düşman unsurlarıdır.

Durumun analizi, kaynağın aidiyeti tanımlandıktan sonra devletin en üst mercisinden millete bir çağrı gelmiştir. O da milleti bu işgali yaratan düşman unsurlarına karşı mücadele vermek suretiyle şehirlerin önemli meydanlarına, havalimanlarına çağırmaaktır. Çünkü meydanı ele geçirmek ya da muhafaza etmek psikolojik savaşta kitlelere güç veren ya da süngüsünü düşüren bir stratejidir.

Tarafların güçleri, özgül ağırlıkları mücadele öncesinde bireyleri ve kitleleri psikolojik savaşta etkileyebilen bir realitedir. Burada malum yapının elinde birtakım askeri araç ve gereçler olsa da milletin sayısal çokluğu ve kitlenin belirleyici gücüne atıf yapılmıştır. Halkın istemediği bir girişimin başarısız olacağı, halkın gücünün her şeyin üstünde olduğunun altı çizilmiştir.

Akabinde emir komuta zincirinin kesin bir surette devre dışı bırakıldığı, bu hareketin emir komuta zinciri dışında gerçekleştiğini söylemiştir. Burası son derece önem arz etmektedir. Çünkü Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde silsile kavramı çerçevesinde ast - üst ilişkisi vardır. Tüm iş süreci ast - üst personelin emir komuta zinciri biçiminde ilerlemektedir. Üst asta emir verir, ast emri uygular. Tek bir istisna dışındadır: kanunsuz emir. Anayasamızın 137. Maddesinde de belirtildiği üzere konusu suç teşkil eden emir, hiçbir surette yerine getirilmez, yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Darbe girişimi sürecinde bu eylemin emir komuta zinciri dışında meydana gelmekte olduğu bilgisini kamuoyuna sunmak, askeri personele bu hareketin yasa dışı biçimde cunta tarafından gerçekleştiği gerçeğini göstermektir. Eylem, TSK tarafından gerçekleştirilen bir girişim değildir. Söylem, TSK içerisine sızan sınırlı sayıda kişilerin meydana getirdiği terör faaliyeti mesajını vermektedir. O gece kafası karışan, verilen darbe emrini yerine getirip getirmeme şüphesi taşıyan ve tüm iş süreci üst komuta kademesinin verdiği emirlere riayet etmek üzere kurulu olan askeri personele aydınlatıcı bir söylem olmuştur. Böylece eylemin gayri meşru olduğunun bilgisi aktarılmış, astın üste karşı ayaklandığı anlatılmıştır. Ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan cumhurun yani halkın başı olduğunu, Cumhurbaşkanı görevinde bulunduğunu, bunun aynı zamanda Başkomutan vazifesini de içerdiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla Başkomutanın kendisi olduğunu, ordunun da başında en yetkili kişi olarak bulunduğunu anlatmıştır. Burada ordunun başındaki en üst kişi olarak askeri personele seslenmiş, cuntanın değil, Başkomutan olarak kendisinin emirlerine uyulmasını belirtmiştir. Aksini davranan kişilere, yani ordunun en başındaki Başkomutanın emirlerini değil, cuntanın emirlerini dinleyen ve uygulayan kişilere yargının hemen gereğini yaptığını, yapmaya devam edeceğini, bedel ödeyeceklerini söyleyerek hukuksal müeyyidelerin ağır olacağını hatırlatmıştır.

Hukuki müeyyideler ile birlikte bu mücadelenin demokrasiye inananların işini kolaylaştıracağını söyleyerek yargı, hukuk, demokrasi, suç ve ceza süreçlerine ilişkin yanlış bir eyleme yönelen ya da yönelmeyi düşünen insanlara demokratik hukuk devletinin fazileti yanında cezalandırıcı yönünü de göstermek istemiştir.

Son sözlerinde milleti meydana davet etme çağrısını yinelemiştir. Ardından kendisinin de meydanlara geleceğini söyleyerek milletin başında olacağını, yalnız bırakmayacağını vurgulamıştır.

Darbenin başarıya ulaşmayacağına dair inancını aktarmış ve tarih boyunca darbecilerin başarılı olamadığı, yok olduklarını belirterek konuşmasını sonlandırmıştır. Burada aslında bu hareketin ölü doğduğunu anlatmak istemiştir. Darbe girişimi gayretlerinin devlet - millet birliği beraberliği ile bastırılacağını ve darbecilerin tarihte olduğu gibi silinip yok olacağını beyan ederek psikolojik olarak millete güç vermiş, darbecilerin de moral gücünü yok etmeyi amaçlamıştır.

5 dakika 48 saniye süren canlı yayın bağlantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan üstüne basa basa darbecilerin "bedel ödeyeceğine" vurgu yapmıştır. Kısa canlı yayın bağlantısında dört kez kullandığı bedel ödeyeceklerine dair söylemi, darbe girişimini gerçekleştiren cunta hareketinin şiddet eyleminin yanlarına kâr kalmayacağına işaret etmektedir.

Bedel ödemek deyimi bir ya da birkaç kişinin yaptığı yanlış bir hareketin, kötülüğün karşılığını ceza olarak alacağına işaret eder. Yapılmaya çalışılan darbe girişiminin muhatabı devlet ve millet olduğundan ötürü Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bedel ödemek deyimini kullanması milletin bakış açısını yansıtmaktadır.

Cumhurbaşkanı'nın resmi hesapları üzerinden halkı sokağa çağrısına ait tweetlerin söylem analizi aşağıda ele alınmıştır (Resim 5).

Resim 5: Cumhurbaşkanı'nın Resmi Hesapları Üzerinden Halkı Sokağa Çağrısı (E.T. 10.05.2021).

A. Makro Yapı

Şematik Yapı

a. Durum: Recep Tayyip Erdoğan'ın ve T.C. Cumhurbaşkanlığı resmi twitter hesabından atılan tweetlerde 15 Temmuz Darbesi'ni ana olay olarak sunumunda cümleler arası bağlamlar ve genel anlam akışı zamansal süreci gösteren zarflar ile verilmiştir.

B. Mikro Yapı:

Sentaktik çözümleme: Recep Tayyip Erdoğan'ın ve T.C. Cumhurbaşkanlığı resmi twitter hesabından atılan tweetlerde cümle yapısı aktif ve basit kelimelerden oluştuğu için netlik ve akıcılık bulunmaktadır.

Sözcük Seçimleri: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kişisel Twitter hesabında milli irade ve demokrasi kavramları ön plana çıkmaktadır. Çünkü bu iki kavram herkesin ortak

noktası ve kırmızı çizgisi olarak bilinmektedir. Aynı zamanda halkın tüm kesimini içine alan ve harekete geçirebilen kavramlar olduğu da söylenebilir. Ayrıca hem kendi kişisel hesabında hem de Cumhurbaşkanlığı hesabında halkı havalimanlarına ve meydanlara davet ederek halkı organize etmektedir. Aynı zamanda kaos ve karmaşıklık içerisinde ne yapacağını bilemeyen insanlara liderlik ederek onlara yol göstermektedir. Kendisinin de meydanlarda olacağını belirtmesi hem halka güven ve cesaret vermekte hem de kendisinin halen devletin başında olduğu mesajını vermektedir.

T.C. Başbakanlığın resmi hesabından 15 Temmuz Darbesi ile ilgili atılan tweetlerin söylem analizi aşağıda ele alınmıştır (Resim 6).

Resim 6: Binali Yıldırım'ın Resmi Hesabı Üzerinden Halkı Sokağa Çağrısı (E.T. 10.05.2021).

A. Makro Yapı

Şematik Yapı

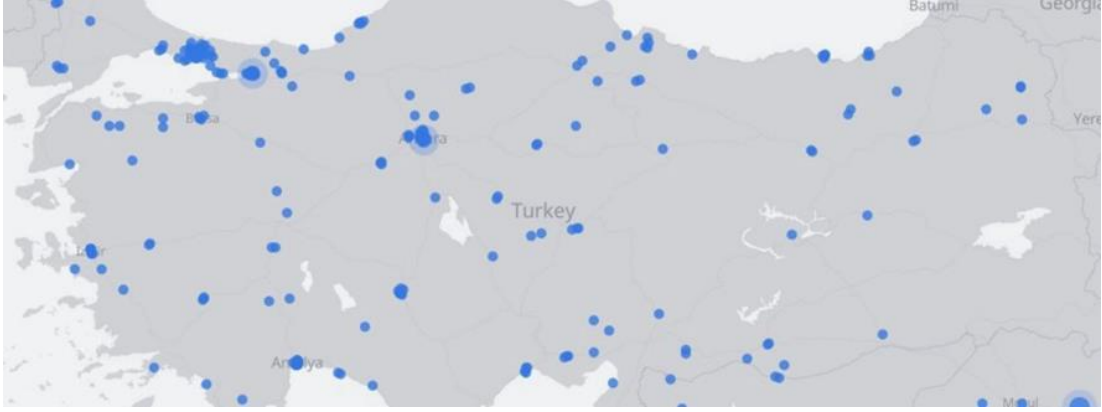
a. Durum: T.C. Başbakanlığın resmi hesabından atılan tweetlerde Binali Yıldırım iki farklı komutanın sözlerine atıfta bulunarak bunun bir kakışma olduğunu ve başarıya ulaşamayacağını söyleyerek halkı cesaretlendirmekte hem de motive etmektedir. Tweetlerdeki cümleler arası bağlamlar ve genel anlam akışı zamansal süreci gösteren zarflar ile verilmiştir.

B. Mikro Yapı:

Sentaktik çözümleme: T.C. Başbakanlığın resmi hesabından atılan tweetlerde Binali Yıldırım komutanların sözlerini alıntıladığı tweette cümle yapısı inaktif ve basit kelimelerden oluştuğu için netlik ve akıcılık bulunmaktadır.

Sözcük Seçimleri: T.C. Başbakanlığın resmi hesabından atılan tweetlerde Binali Yıldırım özellikle bunun azınlık bir grup tarafından yapıldığı ve TSK'yı kapsamadığı vurgulanmaktadır. Bu durum diğer TSK mensuplarının bilerek ya da bilmeyerek bu kakışmaya dâhil olmalarının önüne geçmek için söylenmiştir. Ayrıca psikolojik olarak ise bu girişimin püskürtüleceğini, başarıya ulaşamayacaklarını ifade edilerek kalkışmada bulunanların dirençlerinin kırılması amaçlanmıştır (Şekil 6).

Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başbakan Yıldırım'ın halkı darbe girişimine karşı direnmeye davet etme açıklamalarından sonra söz konusu çağrılar yeni medya platformlarından çok geniş bir kitleye ulaşmış, bilgiyi okuyan kullanıcılar da çift yönlü akışı gerçekleştirerek kendi sayfalarında paylaşmıştır. Önemli olan diğer çarpıcı sosyal medya fonksiyonu ise Facebook'un üyelerine anlık canlı yayın yayınlama özelliğini sunmuş olmasıdır. Bu bakımdan Facebook örgütlenme kapsamında güvenilir, gerçekçi ve profesyonel bir uygulama niteliği ile rol oynamıştır. Haber kanallarının yanı sıra darbe girişime engel olmak adına meydanlara çıkan halk, Facebook ve Periscope üzerinden canlı yayınlar yaparak darbeye karşı direniş çağrılarında bulunmuşlardır. 15 Temmuz akşamı yapılan canlı yayınların Türkiye görünümü Şekil 7'de gösterilmiştir.

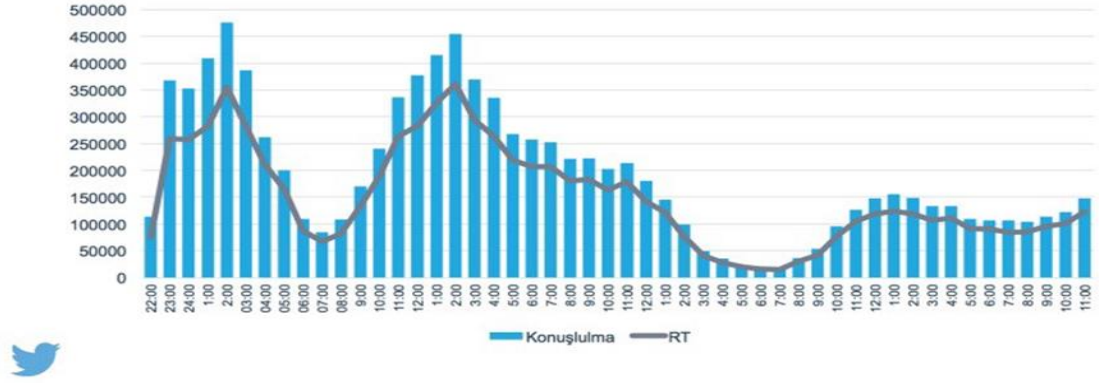
Resim 7: 15 Temmuz Canlı Yayın Haritası

(Kaynak: <https://medium.com/turkce/sosyal-medya-nas%C4%B1-darbeye-direni%C5%9Fin-arac%C4%B1-oldu-ebfc943cb9a>, Sukru Oktay Kilic, Sosyal Medya nasıl darbeye direnişin aracı oldu?, E.T.10.05.2021).

Resim 7'ye göre en çok yoğunluğun İstanbul ve Ankara'da olduğu görülmektedir. Çünkü İstanbul ve Ankara darbe girişiminin iki ana merkezini oluşturmaktaydı.

Darbe gecesinde en aktif tercih edilen yeni medya uygulamasından biri Twitter'dır. Bu uygulamanın kullanıma ilişkin oranlar incelendiğinde sosyal medya ölçme, analiz ve araştırma hizmetleri veren Somera'nın açıkladığı verilere istinaden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Facetime'den darbecilere karşı direnme çağrısı vatandaşların bu ağlarda örgütlenmesine yol açmış ve yazılan tweet adeti önceki günlere nazaran %223 artış göstermiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başlatmış olduğu örgütlenme çağrısına yönelik paylaşımlar ile vatandaşların yazdığı tweetler çok kısa zamanda geniş bir kapsama yayılmış ve insanların buldukları şehirlerde caddelere, meydanlara, havalimanlarına çıkmasını sağlamıştır.

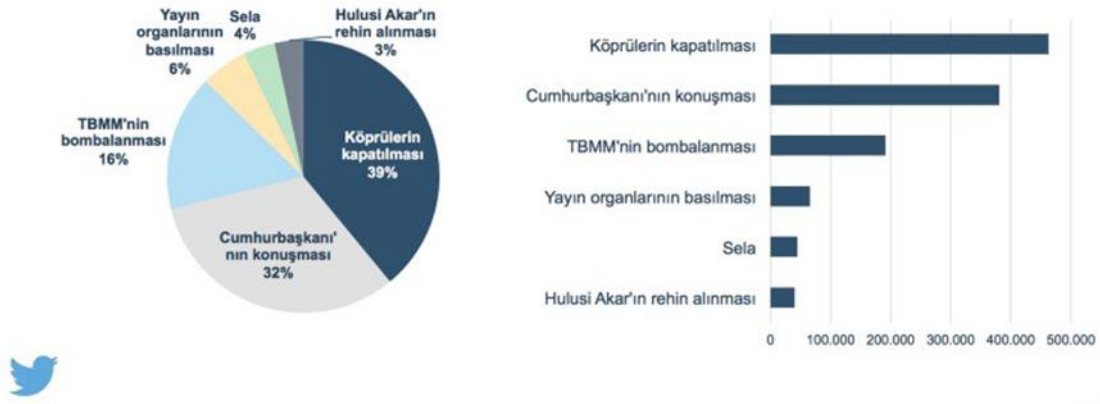
Cumhurbaşkanı'nın Facetime çağrısı sonrası Twitter kullanımını Grafik 1'de verilmiştir

Grafik 1: Cumhurbaşkanının Facetime Çağrısı Sonrası Twitter Kullanımı

(Kaynak: <https://medium.com/turkce/sosyal-medya-nas%C4%B1-darbeye-direni%C5%9Fin-arac%C4%B1-oldu-ebfc943cb9a>, Sukru Oktay Kilic, Sosyal Medya nasıl darbeye direnişin aracı oldu?, E.T.10.05.2021).

Twitter’da en çok konuşulan konu başlıkları Grafik 2’ de gösterilmiştir.

Grafik 2: 15 Temmuz Gecesi Twitter’da Konuşulan Konuların Yüzdeleri

(Kaynak: <https://medium.com/turkce/sosyal-medya-nas%C4%B1-darbeye-direni%C5%9Fin-arac%C4%B1-oldu-ebfc943cb9a>, Sukru Oktay Kilic, Sosyal Medya nasıl darbeye direnişin aracı oldu?, E.T.10.05.2021).

Normal şartlar altında günde ortalama 6 milyona yakın Türkçe tweetin atıldığı Twitter’da 16 Temmuz’da atılan tweet sayısı %223 artmıştır. 15–17 Temmuz tarihleri arasında ise toplam 34 milyon 818 bin 329 tweet atılmış, bu tweetler 15 milyar erişime ulaşmıştır (Grafik 3).

Grafik 3: Türkçe Tweet Trendi

(Kaynak: <https://medium.com/turkce/sosyal-medya-nas%C4%B1-darbeye-direni%C5%9Fin-arac%C4%B1-oldu-ebfc943cb9a>, Sukru Oktay Kilic, Sosyal Medya nasıl darbeye direnişin aracı oldu?, E.T.10.05.2021).

İstatiksel grafiklerden ve sosyal medya kullanım oranlarından hareketle 15 Temmuz Askeri Darbesi'ne karşı halkın sosyal medya platformları üzerinden örgütlenerak karşı bir direnç gösterdiği görülmektedir. Geleneksel ana akım medyanın da rolünü unutmamak gerekir. Çünkü direnişin ilk işaretini Cumhurbaşkanı Facetime üzerinden CNN Türk'te Hande Fırat'a yapmıştır.

SONUÇ

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren iletişim hayatın vazgeçilmez bir unsuru olarak varlığını göstermiştir. İnsanoğlunun gelişimine paralel olarak kendine yeni alanlar açan iletişim, teknolojik gelişmeler ve buluşlar ile insan hayatındaki yeri ve önemi her geçen gün artarak devam etmiştir. İlk zamanlarda yakınındaki bir insan ile iletişim kurma ihtiyacı duyan birey, teknolojik yeniliklerle beraber ulus içerisinde hatta uluslararası boyutta bir iletişim ağı kurma gereği hissetmiştir.

Değişen şartlar ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak özellikle 21. yüzyılda yaşanan internet ve mobil teknolojindeki gelişmeler toplumun her kesimini etkilemiş ve geleneksel iletişim davranışlarını kökten değiştirmiştir. Bu durum insanların birbirleri ile sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik boyutlarda iletişim kurmasına, bu durum da ağ toplumlarının ortaya çıkmasına olanak vermiştir.

Geleneksel medyada insanlar televizyon, radyo, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçları ile bilgi edinme ve kendini ifade etme ihtiyacını karşılarken, 2000'li yıllar ile birlikte bilgisayar ve internetin hayatımıza girmesi insanların bilgi edinme, kendini ifade etme ve görüşlerini paylaşma mecrasında ciddi bir değişim yaşatmıştır. İnternet teknolojisi ile birlikte kendine yeni bir alan açan insanoğlu, bu gelişmeler ile birlikte bilgiye daha hızlı ulaşma veya tercih imkânı bulmanın yanında çeşitli sosyal ağlar ile dünyaya açılmıştır. İnsanlar artık birer 'alıcı' olmaktan çıkıp, her birey kendi başına birer 'kaynak' durumuna gelmiştir. Bireyler sosyal ağların kendisine sunduğu bu fırsat ile gelişmelerden, olaylardan anında bilgi sahibi olma ve bu gelişmeler hakkında kendi görüşünü ifade etme olanağı bulmuştur.

Bilgisayar ve internet teknolojisi ile birlikte geleneksel medyadan sonra yeni medya ile tanışan insanoğlunun, iletişimde kat ettiği bu mesafe zamanla siyasetin de ilgi alanına girmiştir. Yeni iletişim teknolojileri ve internet ile gelişen sosyal ağlar/medya siyasal partiler ve siyasal aktörlerin de ilgisini çekmeyi zorunlu hale getirmiştir.

Sosyal medya sadece basit iletişim ve bir etkileşim aracı olmanın çok daha ötesinde büyük işlevleri bulunmaktadır. Enformasyon alanındaki gelişmelere bağlı olarak sosyal medya araçları toplumları dönüştürebilecek büyük bir etki ve gücü içinde bulunduran bir platforma dönüşmüş durumda. Sosyal medya hem bireyselleşmeyi hem de kolektif hareket etme bilincini ortaya çıkarmıştır. Bu durumda büyük kitleler üçüncü bir mekân

olarak tanımlayabileceğimiz sosyal medya üzerinden örgütlenerek ve organize olarak aynı amaç doğrultusunda hareket edebilme kabiliyeti kazanmış olurlar.

Teknolojik ve internetteki gelişmeler geleneksel medyanın hâkimiyetini kırarak yeni nesil haberciliği ortaya çıkarmıştır. Bu durumda bireylerin haber alma özgürlüğü önündeki engeller kalmış artık kendilerine sunulan haberlerin dışında birey kendisi habere ulaşma ve kendi gündemini oluşturma imkânı elde etmiştir.

Sosyal olayların ya da toplumsal hareketlerin başlangıcında, gelişmesinde ve geniş kitlelere yayılmasında sosyal medyanın yadsınamaz bir rolü vardır. Bu çalışmada Türkiye’de 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan askeri darbenin bastırılmasında sosyal medyanın rolü tartışılmıştır. Özellikle geleneksel ana akım medyanın darbeciler tarafından ele geçirilmesi ve haber alma kanallarının kontrol edildiği bir zamanda insanlar sosyal medya üzerinden örgütlenerek sokağa çıkmış ve tek bir merkezden yönetiliyormuş gibi ortak bir amaç doğrultusunda aynı eylemsel davranışlarda bulunmuşlardır.

15 Temmuz 16 Temmuzla bağlayan gecede özellikle Twitter üzerinden birçok sayıda hashtag’ler açılmış ve paylaşımlar yapılmıştır. O gece ve o geceyi takip eden ilk 3 gün içinde yapılan paylaşımlar daha önce yapılan paylaşımların 2 - 3 katı daha fazla olduğu görülmüştür.

Van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi modelinden yararlanılarak yapılan çalışmada 15 Temmuz darbe girişiminin hemen sonrasında T.C. Başbakanlık, T.C. Cumhurbaşkanlığı, dönemin başbakanı Binali Yıldırım ve cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın resmi twitter hesapları üzerinden takipçilerine ve kamuoyuna verdikleri mesajların incelemesi yapılmıştır. 15 Temmuz Darbe Girişimi gibi tüm kamuoyunu ve Türkiye’yi yakından ilgilendiren böylesi önemli bir olay karşısında ilk andan itibaren aldıkları tavır ve tercih ettikleri söylem twitter üzerinden verdikleri mesajlar bağlamında ele alınmıştır. Özetle 15 Temmuz darbe girişimi hemen sonrasında verilen iletiler ve mesajların eleştirel söylem çözümlemesi ile ele alınmıştır.

15 Temmuz ve sonrası 3 gün içinde yapılan paylaşımlar 15 Temmuz askeri darbe girişiminin bastırılmasında sosyal medyanın çok etkin ve yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. 15 Temmuz Askeri Darbesi’ne karşı duran halk sosyal medya platformları üzerinden örgütlenerek karşı bir direnç göstermiş ve darbe bastırılmıştır.

Söylem araştırmaları; pozitivist düşünce kapsamında bilimsel araştırmalara ve dünya görüşlerine alternatif bir bakış açısı olarak düşünölmektedir. Bu bağlamda; siyasi gündem ve içinde yaşanan dünyanın açıklanmasına yönelik araştırmalarda, nicel verilerin yanı sıra derinlemesine analiz edilmesi de oldukça önemli bir diğer noktadır. Tam da bu noktada, özellikle sosyal bilimler araştırmalarında farklı düşüncelerin de birlikte analiz edildiği benzer çalışmaların ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, A., & Çelebi, B. M. (2012). Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı makamının önemi ve 2007 yılı anayasa değişiklikleri çerçevesinde Abdullah Gül'ün görev süresi tartışmaları. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1- 33.
- Akın, H. M. (2016). 15 Temmuz darbe girişiminin sosyolojik değerlendirilmesi, Sadam analiz, www.sadam.org.tr, Erişim Tarihi: 13.11.2017.
- Akıncı, A. (2015). Türk Siyasal hayatında 1980 sonrası darbeler ve e-muhtıra. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(15), 39-58.
- Akiner, N. & Ark. (2014). Dershane tartışması: Ak Parti iktidarı ve Gülen hareketi arasındaki uyumsuzluğa dair haber söylemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 87-113.
- Aksoy, M. & Akkanat, S. (2016). Hitler'in iktidara gelişinin kilometre taşı olarak Kapp-Lüttwitz Darbesi (Mart 1920), 15-16 aralık 2016 uluslar arası demokrasi sempozyumu darbeler ve tepkiler. Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi Sempozyum Kitabı (ss.113- 121), Giresun.
- Alacadağlı, E. (2016). Darbeler, ordu ve siyaset (ss. 545-570). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Alioğlu, N. (2011). *Yeni medya sanatı ve estetiği*. İstanbul: Papatya Yayıncılık
- Anttiroiko, V.A. (2015). *Networks in manuel castells theory of the network society*. Finlandiya: University of Tampere.
- Artun, A. (2014). *Sunuş/Sanat emeği. Sanat emeği, kültür işçileri ve prekarite*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslan, P. (2011). Halkla ilişkilerde yeni eğilimler: Sosyal medya (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, H. & Akkıpanar, A. (2017). Üniversitelerdeki FETÖ yapılanması: Türk üniversitelerinden ihraç edilen akademisyenler üzerine bir araştırma. *Strategic Public Management Journal*, 3 (5), 1-30.
- Aydın, K. & Ark. (2017). *15 Temmuz Milli İrade'nin zaferi araştırma raporu*. Ankara: Ak Parti Sosyal Politikalar Başkanlığı.
- Ayık, H. (2016). Din - devlet ilişkileri bağlamında islâmî cemaatlerin devletle ilişkileri üzerine. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslar Arası Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 62 – 77.

- Aziz, A. (2011a). *Siyasal iletişim* (Genişletilmiş 3. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aziz, A. (2011b). *Siyasette etkili iletişim teknikleri*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Babacan, E.M. (2014). Sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareketler. *Birey ve Toplum Dergisi*, 4 (7), 135- 160.
- Babacan, M., Haşlak, İ., & Hira, İ. (2011). Sosyal medya ve Arap baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 63-92.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri (uygulamalı-örnekli)*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Barbier, F., & Lavenir, C. B. (2001). *Medya tarihi*. İstanbul: Okyanus Yayınları
- Başaran, D. (2016). 12 Mart Askeri Muhtırası ve Türk demokrasisi (ss.90-110). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Başdemir, H. Y. (2015). 17 ve 25 Aralık süreci açısından Türkiye’de Sivil Toplum ve LDT. *Liberal Düşünce Dergisi*, 20 (77) , 97 – 106.
- Başlar, G. (2013). Yeni medyanın gelişimi ve dijitalleşen kapitalizm. *Akademik Bilişim*. 4(11).
- Baştürk, L. (2016). Mağlup edilen darbe girişimi; Saptırmalar, gerçekler. *Dünya Bülteni Araştırma Masası*, 38- 45.
- Baştürk, L. (2016). Mısır Darbesi ve Türkiye’deki darbe girişiminin kısa mukayesesi. *Dünya Bülteni Araştırma Masası*, 96- 100.
- Bayhan, V. (2014). Yeni toplumsal hareketler ve Gezi Parkı direnişi. *Birey ve Toplum Dergisi*, 4 (7), 23- 57.
- Bedir, A. (2016). Sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bennett, W. (2003). Communicating global activism. *Information, Communication & Society*, 6(2), 143-168.
- Bilişim ve İnternet Araştırması Komisyonu (BIAK) Raporu (2012). *Beşinci kısım: İnternet medyası yeni medya*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Binark, M. (2007). *Yeni medya çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları

- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve göstergebilim. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13(26), 17-41.
- Birsen, H. (2004). İşgören niteliği ve üretim süreci açısından haber sitelerinin basın etiği kurallarını uygulayabilme yeterliliği: Türkiye'de internet üzerinden yayınlanan haber sitelerinin editörleriyle bir anket çalışması (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bürger, P. (2003). *Avangard kuramı* (Çev. E. Özbek). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bürkev, Y. (2009). Türkiye'de yeni bir siyasal dönem başlarken, 12 Eylül'e bugünden bakmak. Darbenin 29. Yılında Geçmişe Bakmak, Mülkiyeliler Birliği E Bülten.
- Büyükkantarcıoğlu, S.N. (2012). Söylem incelemelerinde eleştirel dilbilimsel boyut: Eleştirel söylem çözümlemesi ve ötesi. İçinde Ö. Özer (Ed.). *Haberi eleştirmek* (ss.161-197). Konya: Literatürk Yayınları.
- Cansever, N. & Kiriş, M. H. (2015). Türkiye'de ordu – siyaset ilişkileri çerçevesinde Ak Parti – TSK etkileşimine bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(3), 361-384.
- Castelles, M. (2016). *İletişim gücü* (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2013) *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür, ağ toplumunun yükselişi-1* (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chun, W. H. (2006). *Did somebody say new media* (Ed. W. H. Chun, & T. K. Wendy Hui Kyong Chun) (ss. 1-10). New York: Routledge
- Cihangir, A. (2016). 15 Temmuz darbe girişiminde Türk basını ve yabancı basın, academiaedu.com, Erişim Tarihi: 11.12.2017.
- Cotteret, J-M. (1973). Gouvernants et gouvernee, Paris (Çev. H. Altıntaş). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32, 37-51.
- Çağlar, İ., & Özkır, Y. (2015). *Türkiye'de siyasal iletişim: 2007-2015*. İstanbul:SETA.
- Çakır, R. (2000). Devlet çarklarının arasında islamcılık, f tipi yapılanma Fethullah Gülen örgütü. *İstihbarat ve Analiz Dergisi*, 2016 (8), 19- 25.
- Çankaya, E. (2008). *İktidar bu kapağın altındadır*. İstanbul: Boyut Kitapları
- Çelik, A. (1998). Bilgi toplumu üzerine bazı notlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(15), 53-59
- Çelik, T. (2000). Fethullah Gülen'in 'gizli' tarihi bir zamanlar nur talebesiydi, f tipi yapılanma Fethullah Gülen örgütü, *İstihbarat ve Analiz Dergisi*, 2016 (8), 14-18.

- Çetin, Ç. (2016). Sapkın Vaiz'in darbe kalkışması. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi*, (47).
- Çetinkaya, A., Şahin, Ö. E., & Kırık, A. M. (2014). A research on social and political use of social media in Turkey. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 2(4), 49-60.
- Çetinkaya, H. (1999). 24 yıllık hikâye (Fethullah Gülen), F Tipi yapılanma Fethullah Gülen örgütü. *İstihbarat ve Analiz Dergisi*, 2016 (8), 189- 235.
- Çıldan, C., Ertemiz, M., Tumuçin, H. K., Küçük, E., & Albayrak, D. (2012). Sosyal medyanın politik katılım ve hareketlerdeki rolü. *Akademik Bilişim*, 3, 233-237.
- Çobanoğlu, Ş. (2007). *Suskunluk sarmalı ve siyasal iletişim* (Birinci Baskı). İstanbul: Fide Yayınları.
- Çöteli, S.(2015). Sosyal medyanın yeni tür kamusal alan yaratması ve toplumsal hareketlere katkıları: Taksim Gezi Parkı olayları örneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dağdemir, Ö. & Küçükkalay, M. (1999). Türkiye'de 1960- 1980 müdahale dönemi ekonomileri: İktisat politikaları ve makro ekonomik göstergeler açısından bir karşılaştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Dergisi*, (3), 121- 137.
- DeLespinasse, P. (2008). Basic political concepts. *Global Text*, 2- 36.
- Deliyannis, I., & Karydis, I. (2011). *Producing and broadcasting non-linear art-based content through open source interactive internet-TV*, ACM EuroITV. Portugal: Lisbon.
- Demir, S. T. & Çağlar, İ. (2017). *FETÖ'nün ve 15 Temmuz darbe girişiminin iletişim stratejisi*. İstanbul: Seta Analizi.
- Demirci, A. H. (2016). 15 Temmuz siyasî ve sivil depreminin ardından tespit ve gözlemler. *Türkiye Günlüğü*, (127), 93-108.
- Devran, Y., & Özcan, Ö. F. (2016). 15 Temmuz darbe girişimi: Gelenekselden yeniye medya araçlarının kullanımı. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 7(25).
- Doğan Başaran, Y. (2015). Dijital hümaniterizm ve Sosyal Medya: Sosyal Medya'nın gelişen humanitarizm hareketleri üzerindeki etkisi (ss.472-482). II. Ulusal Kongre Yeni Medya Çalışmaları, İstanbul
- Doğan Yalçınır, G. (2011). Eleştirel söylem analizi çerçevesinde Avrupa Birliği'nde kültürlerarası diyalog (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, A. (2017). *Sözlü ve yazılı çeviri odaklı söylem çözümlemesi* (2. Baskı).Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Doğu, B., Özçetin, B., Bayraktutan-Sütçü, G., Binark, M., Çomu, T., Aydemir, A. T., & İslamoğlu, G. (2014). *Seçimden seçime, Gezi direnişini'nden hükümet cemaat çatışmasına siyasetin yeni hâli: vaka-i sosyal medya*. Kalkedon.
- Dura, C. (2002). *Bilgi toplumu bilgi ekonomisi ve Türkiye*. İstanbul: Literatür Yayıncılık
- Efe, U. (2014). AKP'nin TRT'de kadrolaşma ve Fetullahçılarını kurumsallaştırma kanıtı!. *Milli Çözüm Dergisi*, www.academia.edu.tr/, Erişim Tarihi: 12.09.2017.
- Erdal, C., & Akçay, D. (2012). Human organization role of cyber communication as a single nation reaction to a social disaster: İzmit-Gölcük and Van-Erciş Earthquakes as Case Studies, 10th International Symposium Communication in The Millennium, İstanbul
- Erdoğan, E. (2013). Dış politikada siyasallaşma: Türk kamuoyunun "Davos krizi" ve etkileri hakkındaki değerlendirmeleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 10 (37), 37-67.
- Erken, E. (2016). Darbe girişiminden geriye kalan üzüntü ve sevinçlerimiz. Dünya Bülteni Araştırma Masası, 9- 15.
- Feridunoğlu, İ. C. (2016). Hürriyet Gazetesi'nin, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimini Süreçlerine Bakışının Analizi, 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu Darbeler ve Tepkiler, Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, 324- 343.
- Furuncu, D. (2014). Yeni toplumsal hareketler, küreselleşme ve dijital aktivizm: Gezi Parkı örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gehl, R. (2009). YouTube as archive who will curate this digital wunderkammer? *International Journal of Cultural Studies*, 12 (1), 43- 60.
- Gençer, Y. (2015). Sosyal medya ağlarında örgütlenme: Dijital aktivizmin toplumsal dönüşüme yansımaları. *E-Journal of Intermedia*, 2 (2), 505 -522.
- Geray, H. (2003). *İletişim ve teknoloji: Uluslararası birikim ve medya düzeninde yeni medya politikaları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Göç, S.(2017). *Yeni medya sanatı olarak glitch ve görsel iletişim yansıması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gökçe, M. (2016). Yeni medya ve yeni toplumsal hareketler (derleme) 15 Temmuz örneği. <http://www.academia.edu>, Erişim Tarihi: 13.11.2018
- Göker, G., & Doğan, A. (2012). Ağ toplumunda örgütlenme: Facebook'ta çevrimiçi tekel eylemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (25), 175- 203.

- Gönenç, E. Ö. (2007). İletişimin tarihsel süreci. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, (28), 87-102.
- Görmüş, A. (2000). Yurtdışındaki okullar kaba bir propaganda merkezi değil uzun vadeli 'kazanma' mücadelesi, f tipi yapılanma Fethullah Gülen Örgütü. *İstihbarat ve Analiz Dergisi*, 2016 (8), 24- 26.
- Graber, D. A. ve Smith, J. M. (2005). Political communication faces the 21st century. *Journal of Communication*, 55(3), 479-507.
- Güçdemir, Y. (2010). *Sanal ortamda iletişim (bir halkla ilişkiler perspektifi)*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gümüş, A. (2014). Dershane düzenlemesi tartışmalarına eğitsel bir bakış. *İlmi Etütler Derneği İLEM Politika Notu*, (3), 3- 38.
- Gürol, M. (1995). Bilgi toplumunun eğitim sistemi ve bu sisteme eğitimcilerin yetiştirilmesi (ss. 229-237). Ankara: Kara Harp Okulu Bildiriler Kitabı II 1.Sistem Mühendisliği ve Savunma Uygulamaları Sempozyumu (12-13 Ekim 1995).
- Gürültü, E. (2016). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları ve akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hablemitoğlu, N. (2012). Fethullah Gülen ve kurduğu irtica örgütü, f tipi yapılanma Fethullah Gülen örgütü, *İstihbarat ve Analiz*, 2016 (8), 81- 131.
- Hablemitoğlu, N. (2012). Fethullah Gülen Yapılanmasının Tehdit Potansiyeli ve Varisleri, *İstihbarat ve Analiz*, 2016 (8), 132- 145.
- Hamza, K. (2014). Social media as a tool for social movements in Arab Spring Countries, <http://dl.acm.org>, Erişim Tarihi: 18.06.2016.
- Hasanoğlu, M., & Aliyev, R. (2016). Türkiye ve Kafkaslar'da Siyasi Tarih: Demokrasi, Darbeler, Muhtıralar (ss.205-255). Giresun Üniversitesi 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu Darbeler ve Tepkiler İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Hira, İ. (2016). Yeni toplumsal hareketler: Politik öncelikten kimlik vurgusuna. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 11 (1), 143- 146.
- <http://www.konda.com.tr>, Erişim Tarihi: 21.07.2017
- Işık, G. (2013) *sanaldan sokağa toplumsal hareketler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Işıklı, A. (1998). Said Nursi, Fethullah Gülen ve “laik”sempatizanları, f tipi yapılanma Fethullah Gülen Örgütü. *İstihbarat ve Analiz Dergisi*, (8), 46- 78.

- İletişim Sözlüğü. (2004). *Siyasal İletişim*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- İnceoğlu, Y., Çoban S. (2016). *Şimdi haberler, haber okumaları* (Der., Y. İnceoğlu,, S. Çoban). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İspir, B., Birsen, H., Binark, F. M., Özata, F. Z., Bayraktutan, G., Öztürk, M. C., Yılmaz, R. A., & Ayman, M. (2013). *Dijital iletişim ve yeni medya*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1911.
- Kaçlık, T. (2007). Televizyonda siyasal propaganda ve AKP (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kahvecioğlu, E. (2016). Demokrasi nöbetlerine katılanlar hakkında sosyolojik bir araştırma özet sonuç raporu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karacaoğlu, K., & Saydam, F. (2016). Örgütsel politika düzleminde bir darbe girişiminin arka planındaki örgütlü yapının çözümlenmesi (ss. 609-629). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Karaçor, S. (2009). Yeni iletişim teknolojileri, siyasal katılım, demokrasi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16 (2), 121- 131.
- Karaduman, S. (2017). Eleştirel söylem çözümlemesinin eleştirel haber araştırmalarına katkısı ve sunduğu perspektif. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*,4(2), 31-46.
- Karahan Uslu, Z. (1996). Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:11, Eylül-Ekim, Ankara, 790-802.
- Karaman, M. K., & Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Elementary Education Online*, 8(3), 798-808.
- Karataş, M. (2016). 12 Mart muhtırası ve partilerüstü hükümetler (ss.108-146). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Kavuncu, A. (2013). Siyasal iletişimde sosyal ağların ve blogların yeri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kentel, F. (1991). Demokrasi, kamuoyu ve siyasal iletişime dair, *Birikim Dergisi*, (30), 39-44.
- Koç, Y. (2008). Atatürk tekke ve zaviyelerin vakıflarına da el koymuştu. *Aydınlık Dergisi*, 1- 2.

- Korkmaz, M. (2014). Sosyal medya-kamu politikaları etkileşimi: Gezi Parkı olayları üzerine bir değerlendirme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kök, S., & Tekerek, M. (2012). Sokak siyasetinden sosyal ağlara yeni aktivizm: Arap Baharı deneyimi (ss.59-65). II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, İstanbul.
- Köseoğlu, Ö. (2013). Bir pazarlama iletişimi ortamı olarak Facebook: Reklam ve elektronik ağızdan ağıza mesajların karşılaştırılmasına yönelik. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 3(6).
- Kurt, S. (2016). 27 Mayıs darbesi ve Cumhuriyet dönemi darbelerine olası etkileri, 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu ve Darbeler, İstanbul.
- Kurtuluş, S.B. (2018). Siyasal iletişimde yeni medyanın kullanımı ve etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Ligieza, L. B. (2014). *Aktif veya pasif yerel kamusal alan: Enformasyon-iletişim teknolojilerinin çağdaş yerel demokrasiler üzerine etkisi* (Ed. B. Çoban, C. L. Bernardi, T. Gravante, & S. Stano). İstanbul: Su Yayınevi.
- Lilleker, D. G. (2013). *Siyasal iletişim temel kavramlar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Lister Martin, D. J. (2009). *New media: a critical introduction second edition*. London and New York: Routledge: Taylor & Francis Group.
- Manovich, L. (2001). *The language of new media*. London: The MIT Press.
- Manovich, L. (2003). *New media from Borges to HTML* (Eds. N. Wardrip, F. Montfort, & N. Montfort). London: The MIT Press
- Mattelart, A. (2004). *Bilgi toplumunun tarihi* (Çev. H. Y. Altınel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mayring, P. (2000). Qualitative content analysis. *Forum Qualitative-Sozialforschung Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), 1-10.
- Mutioğlu, H. (2016). Cemaatçi demokrasi mi? demokratik laiklik mi? 15 temmuz darbe girişiminin hatırlattıkları (ss. 161-164). Giresun Üniversitesi 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu Darbeler ve Tepkiler, Giresun.
- Onat, N. (2013) *Kamusal alan ve sınırları*. İstanbul: Durak İstanbul
- Onat, N. (2013) *Kamusal alan ve sınırları*. İstanbul: Durak İstanbul
- Oral, M. (2016). Milletlerarası konjonktürün, Türkiye'nin çok partili hayata geçişi üzerindeki etkileri (ss. 704-806). Giresun Üniversitesi 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu Darbeler ve Tepkiler, Giresun.

- Öcal, B. (2009). 12 Eylül'den 28 Şubat'a darbe söylemlerindeki değişimin analizi. *Ethos*, 4 (1), 1-61.
- Öğüt, S. (2005). *İletişim ortamlarında e-dönüşüm: Yeni ortamlar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Öğüt, S. (2006). Control on users: A critical approach on interaction, International Symposium of Interactive Media Design, İstanbul.
- Özbudan, E. (2010). *Türk siyasal hayatı*. Eskişehir: Anadolu Yayınları.
- Özçelik, P. K. (2012). 12 Eylül'ü anlamak. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (1), 73-93.
- Özdemir, S. (2016). 15 Temmuz kalkışması, NATO ve Amerika. *Dünya Bülteni Araştırma Masası*, 66- 70.
- Özer, Ö. (2015). Teun Adrian Van Dijk'in örneğinde eleştirel söylem çözümlemesi. İçinde. B. Yıldırım (Ed.) *İletişim araştırmalarında yöntemler* (ss.197-286). Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2018). *Gökyüzüne çılgılık*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özerkan, Ş. (2012). Medya, dil ve ideoloji. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 1(12), 63-76
- Palabıyık, A. (2016). 15 Temmuz Darbe girişiminde liderlik ve milli duruş örneği olarak, Recep Tayyip Erdoğan üzerine bir değerlendirme (ss.344-362). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Palabıyık, A. (2017). 15 Temmuz direnişi çerçevesinde sokak siyasetleri. *UMRAN Dergisi*, (20), 19- 25.
- Pul, S., & Kaya, F. (2016). Türk Demokrasisinde 15 Temmuz Darbe girişimi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının rolü (ss.194-204). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Reitz, A. (2012). Social media's function in organizations: A functional analysis approach. *Global Media Journal*, 5 (2), 41-56.
- Rifat, M. (2018). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü*. İstanbul: Alfa Sözlük
- Saka, E. (2012) Siber medya; Siber alanda gazetecilik, yeni medya tartışmaları ve dijital iletişim folklor. *Edebiyat Dergisi*, (4).
- Sarı, E. (2016). Fethullahçı Terör Örgütünün felsefi analizi (ss.831-840), Giresun Üniversitesi 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu Darbeler ve Tepkiler, Giresun.

- Sayimer, İ. (2014). Yeni medya ortamlarında ağlar oluşturan toplumsal hareket deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)*, 2, 97-112.
- Schiller, D. (1999). *Digital capitalism: networking the global market system*. The MIT Press: Cambridge.
- Seufert, G. (2014). Fethullah Gülen Hareketi haddini mi aşıyor? Ulusal ve uluslararası aktör olarak Bir Türk dini cemaati, Alman Gözüyle Gülen Cemaati. İstanbul: DÜBAM Yayınları.
- Shifman, L. (2011). An anatomy of a youtube meme. *New Media & Society*, 14 (2) 187-203.
- Sungur, S. A. (2017). 15 Temmuz darbe kalkışmasının engellenmesinde sosyal medyanın rolü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (47), 597-612.
- Süllü, Z. (2010). Siyasal halkla ilişkiler sürecinde hesabı verilebilirlik. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(3), 216-228.
- Şen, F. (2012). Toplumsal hareketler ve medya: “Wall Street İşgali”nin medyada temsili”. *Yeditepe University Global Media Journal TR*, 2(4), 126-154.
- Şengün, H. (2016). *15 Temmuz Darbe Girişiminin Kadın ve Çocuklar Üzerindeki Etkisinin Medyadaki Yansıması, örgütsel politika düzleminde bir darbe girişiminin arka planındaki örgütlü yapının çözümlenmesi* (ss.283-293). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- Şentürk, M. U. (2016). Türkiye’de medyanın darbeler ile imtihanı (ss.278-290), Giresun Üniversitesi 15-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu Darbeler ve Tepkiler, Giresun.
- Şık, A. (2014). *Paralel yürüdük biz bu yollarda AKP-Cemaat ittifakı nasıl dağıldı?*. İstanbul: Postacı Yayınevi.
- Taşkesen, A. (2011). Arap Dünyası’nda demokratikleşme hareketleri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 259-270.
- Tatlıhoğlu, K. (2016). 15 Temmuz darbe girişiminin Türk toplumundaki post travmatik etkileri üzerine genel bir değerlendirme (ss.806-818). Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sempozyum Kitabı, Giresun.
- TBMM. (2016). *15 temmuz darbe girişimi ve Fethullahçı Terör Örgütü*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Yayınları.
- Tekbıyık, S. G. (2016). *Sosyal medyanın toplumsal olaylardaki gücü; Türkiye’de 15 Temmuz 2016 darbe girişimi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

- Telli, A. (2012). Mısır Devrimi'nde sosyal medyanın rolü. *Bilge Strateji*, 4(7), 65-91.
- Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Toker, H. & Melek, H. (2017). Şiddet, demokrasi ve terör bağlamında ana akım medyanın analizi: 15 Temmuz darbe girişimi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (1), 222- 234.
- Tokgöz, O. (2014). *Siyasal iletişimi anlamak*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Topuz, H. (1991). *Siyasal reklamcılık: Dünyadan ve Türkiye'den örneklerle*. İstanbul: Cem Yayınevi
- Toruk, İ., & Olkun, E. O. (2014). Ekonomi-politik bağlamda yaşanan AK Parti cemaat olaylarının Türk basınına yansımaları: Yeni Şafak, Star, Zaman, Bugün ve Milliyet gazeteleri örneği. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 377- 400.
- Törenli, N. (2005). *Yeni medya, yeni iletişim ortamları*. Ankara: Bilim ve Sanat
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2018). <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/anayasa.maddeler?p3=26>, Erişim Tarihi: 05.01.2018.
- Uzun, C. D., Akgün, M. H., & Yücel, H. (2017). *İddianamelerde 15 Temmuz darbe girişimi ve FETÖ*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Van Dijk T. A. (1995). Aims of critical discourse analysis. *Japanese Discourse*, 1, 17-27.
- Van Dijk, J. (2006). *The network society: Social aspects of new media* (Second Edition). The Netherlands: Sage Publication.
- Van Dijk, T. (1991). Media contents: The interdisciplinary study of news as discourse. In. K.B. Jensen ve N.W. Jankowski (Ed.). *A handbook of qualitative methodologies for mass communication research* (pp.108-120). London: Routledge.
- Van Dijk, T. A. (1983). Discourse analysis: Its development and application to the structure of news. *Journal of Communication*, 33(2), 20-43.
- Van Dijk, T. A. (1989). Structures of discourse and structures of power. *Communication Yearbook 12*, 12(1), 18-59.
- Van Dijk, T. A. (1998). Discourse and ideology. In. *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (pp.379-407). London: Sage.
- Van Dijk, T., A. (2007). Medya içerikleri bir söylem olarak haberin disiplinler arası çözümlenmesi. İçinde. G. Şendur Atabek & Ü. Atabek (Der.). *Medya metinlerini çözümlemek*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Van Dijk, T.A. (1985). *Handbook of discourse analysis* (4 Vols). London: Widdowson Academic Press.
- Van Dijk, T.A. (1988). *News as discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Van Dijk, T.A. (1993). Principles of discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283.
- Van Dijk, T.A. (2001). Critical discourse analysis. In D.Schiffrin, D. Tannen (Ed.), *Handbook of discourse analysis* (pp.352-371). Malden: Blackwell.
- Vural, A. V. (2010). Parti içi demokrasi ve siyasal iletişime katkıları. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13, 147-162
- Walton, D. (1991). Siyasal iletişim: Bir model yaratmak. *Birikim Dergisi*, 51-58.
- Wodak, R. (2001). What is CDA is about-a summary of its history, important concepts and its development. In R.Wodak ve M. Meyer (Ed.). *Methods of critical discourse analysis* (pp.1-14). London: Sage.
- Woolacott, J. (2005). Messages and meanings. In M. Gurevitch, T. Bennett, J. Curran, J. Woolacott (Ed.). *Culture, society and the media* (pp. 87-110). London and New York: Routledge.
- Yağan, U. (2013). Teknoloji ve kamusal alan tartışmaları çerçevesinde sosyal medya kullanımı ve politik katılım (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yalçınkaya, A. (2016). Darbeler ve oryantalist bakış, Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi Sempozyum Kitabı (ss.11- 25), Giresun.
- Yasak, İ. (2013). Siyasi karar alıcıların ulusal güvenlik politikası üretme süreçlerinde sosyal istihbaratın önemi: Arap Baharı örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Yavaş, H. (2013). Fethullah Gülen, Türkiye'nin Ayetullahı Mı? cemaat, Cumhuriyete ve ordusuna meydan okuyor, <https://hikmetyavas.wordpress.com>, Erişim Tarihi: 30.09.2018
- Yavuz, S. (2016). Beştepe Millet Camisinde milletin destanı: Vatan için, millet için yaşasın Türkiye. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 27 (31), 28-31.
- Yengin, D. (2012). *Yeni medyaya eleştirel bakış*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Yeniçikti, T. N. (2014). İletişimsel eylem ve Facebook: Gezi Parkı olaylarında sosyal medyanın gücü. *Selçuk İletişim*, 8 (2), 263-284.

Yılmaz, A. (2012) Sosyal medya kullanımında güncel tartışmalar: Üniversite öğrencileri örneğinde mahremiyet - kamusal alan ilişkisi. *Global Media Journal Türkiye*, 3(5), 246-264.

Yılmaz, E. (2011). *Yeni medya ve halkla ilişkiler: Hedef kitleye ağ üzerinden erişmek*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Yüksel, M. N. (2000). Fethullah Gülen Davası iddianamesi, f tipi yapılanma Fethullah Gülen Örgütü. *İstihbarat ve Analiz Dergisi*, 2016 (8), 289- 336.

Zorbay, T. (2009). Demokrat parti döneminde din ve devlet ilişkileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

İnternet Kaynakları

<https://medium.com/turkce/sosyal-medya-nas%C4%B1-darbeye-direni%C5%9Fin-arac%C4%B1-oldu-ebfc943cb9a> (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ali Emrah Kurtulan	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Yakın Doğu Üniversitesi
Fakülte	İletişim Fakültesi
Bölümü	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
Makale ve Bildiriler	
1. Ali Emrah Kurtulan, & Dr. Halil Özcan Özdemir. (2019). Popüler Kültür Penceresinden Toplumsal İlişkiler ve Medya. Ankara: Savaş Yayınevi	